

Sociaal- economische Maandstatistiek

Jaargang 20 – oktober 2003

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
—	= nihil
—	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2002–2003	= 2002 tot en met 2003
2002/2003	= het gemiddelde over de jaren 2002 tot en met 2003
2002/'03	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2002 en eindigend in 2003
1992/'93–2002/'03	= boekjaar enzovoort, 1992/'93 tot en met 2002/'03

In geval van afronding kan het voorkomen dat de som van de aantallen afwijkt van het totaal.
Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair Bedrijf

Omslagontwerp

WAT ontwerpers, Utrecht

Inlichtingen

Tel.: 0900 0227 (€ 0,50 per minuut)
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek
Voorburg/Heerlen, 2003.
Bronvermelding is verplicht.
Vereenvoudiging voor eigen gebruik
of intern gebruik is toegestaan.

Prijzen excl. administratie- en
verzendkosten.
Abonnementsprijs: € 112,25
Prijs per los nummer: € 12,80
Kengetal: V-4
ISSN 0168-549X
CBS-productnummer: 0375703010

Centraal Bureau voor de Statistiek

Inhoud

1. Persberichten en artikelen

Persberichten	7
Webmagazine	9
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/3	14
Aantal vacatures licht gedaald	16
Staan werklozen ingeschreven als niet-werkende werkzoekenden?	18
Psychische werkbelasting en gezondheidsklachten	23
Carpoolen in het woon- werkverkeer	28

2. Tabellen

Sociaal-economische statistieken in StatLine	33
2.0 Kerncijfers	35
2.1 Werkgelegenheid	37
2.2 Vacatures	40
2.3 Werkloosheid	43
2.4 Cao-lonen	46
2.5 Verdiende lonen en loonkosten	49
2.6 Consumentenprijzen	50
2.7 Consumentenvertrouwen	51
2.8 Sociale zekerheid	52
2.9 Vakverenigingen	57

3. Technische toelichtingen

61

Nu en eerder verschenen

67

Andere CBS-publicaties

70

1. *Persberichten en artikelen*

Persberichten

Werkloosheid ruim 400 duizend

In de periode juni–augustus 2003 telt Nederland gemiddeld 414 duizend werklozen. Dit zijn er 89 duizend meer dan in dezelfde periode van vorig jaar.

Gedurende de afgelopen drie maanden was 5,4 procent van de Nederlandse beroepsbevolking werkloos. Een jaar eerder was dit 4,3 procent. De groei van de werkloosheid deed zich met name voor in het begin van dit jaar.

Weinig verandering in aantal werklozen

De werkloosheid is in de zomermaanden als gevolg van seizoeninvloeden altijd hoger. Na verwijdering van deze invloeden komt de werkloze beroepsbevolking uit op 401 duizend. Dit is 7 duizend lager dan in de periode mei–juli 2003. De gemiddelde stijging per maand, berekend over de afgelopen zes maanden, bedraagt 11 duizend. Dit is vooral een gevolg van de sterke stijging van het aantal werklozen begin dit jaar.

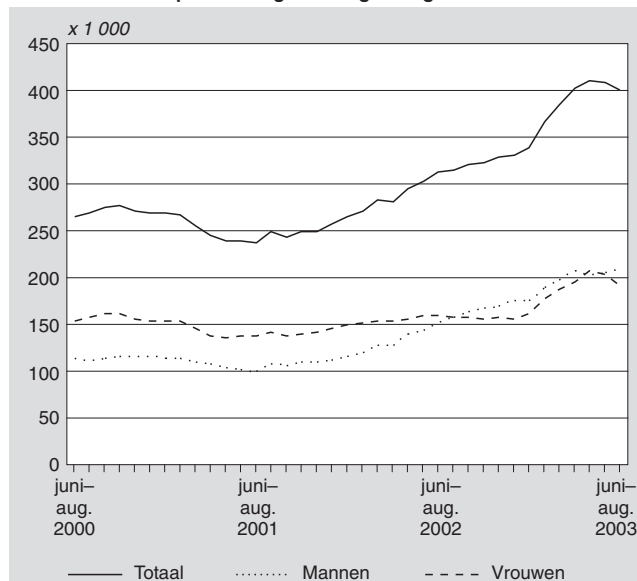
Werkgelegenheid blijft op lager niveau dan jaar eerder

In de maanden juni–augustus 2003 hebben 7 193 duizend personen een baan van twaalf uur of meer per week. Ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder is dit een daling met 19 duizend. De laatste maanden is de werkzame beroepsbevolking, na verwijdering van seizoeninvloeden, redelijk stabiel.

Minder jongeren op de arbeidsmarkt

De beroepsbevolking is de som van de werkzame en werkloze beroepsbevolking. De afgelopen maanden is de beroepsbevolking min of meer constant, terwijl de bevolking tussen 15–64 jaar is toegenomen. Deze groei is terug te vinden in groepen buiten de arbeidsmarkt, zoals studerende jongeren. Het lijkt er op dat meer jongeren de stap van studie naar de arbeidsmarkt hebben uitgesteld met het oog op de hogere werkloosheid.

1. Werkloze beroepsbevolking seizoengecorrigeerd

Inflatie in augustus ongewijzigd

De inflatie in Nederland is in augustus 2003 uitgekomen op 2,1 procent. Dit is even hoog als in juli. Prijsstijgingen van aardappelen en verse groenten hadden een verhogend effect op de inflatie. De prijsontwikkeling van kleding had daarentegen een matigende uitwerking.

De Nederlandse inflatie volgens de Europees geharmoniseerde index is in augustus 2,2 procent en daarmee 0,1 procentpunt hoger dan in juli.

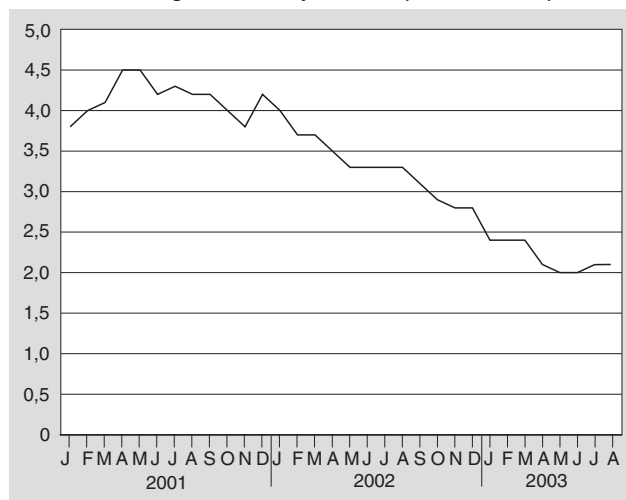
Inflatie in augustus 2,1 procent

Net als in juli is in augustus de inflatie uitgekomen op 2,1 procent. Verse groenten zijn van juli op augustus in prijs gestegen en ruim 11 procent duurder dan een jaar geleden. Aardappelen zijn in augustus zelfs ruim 20 procent duurder dan een jaar eerder. Kleding is echter in augustus 2003 bijna 6 procent goedkoper dan in augustus 2002.

Prijsontwikkeling volgens Europese norm

De Nederlandse inflatie volgens de Europees geharmoniseerde index is van juli op augustus iets opgelopen, van 2,1 naar 2,2 procent. De inflatie in Nederland ligt daarmee 0,1 procent boven het gemiddelde in de Eurozone. De inflatie was het hoogst in Ierland, Griekenland en Spanje. Oostenrijk, Duitsland en Finland kenden de laagste inflatie.

2. Procentuele verandering CPI-Alle huishoudens t.o.v. de overeenkomstige maand een jaar eerder (reeks 2000=100)

Consumentenvertrouwen stabiel

Het consumentenvertrouwen is in september vrijwel hetzelfde gebleven als in augustus. Deze stabilisatie volgt op een lichte verbetering in augustus, toen de index met 6 punten steeg. Die verbetering hing vooral samen met minder sombere verwachtingen over de ontwikkelingen van het economisch klimaat.

Koopbereidheid van de consumenten blijft laag

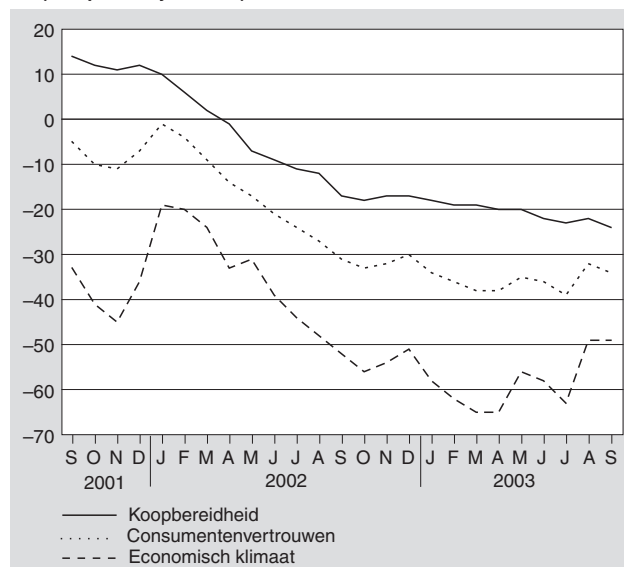
De koopbereidheid van consumenten is in september per saldo niet veranderd ten opzichte van augustus. Gecorrigeerd voor seizoeninvloeden blijft deze staan op -24, historisch gezien een laag niveau. De koopbereidheid is gebaseerd op het oordeel over de financiële situatie van het eigen huishouden en het doen van grote aankopen.

Consumenten zijn in september somberder geworden over de financiële positie van hun eigen huishouden in de komende twaalf maanden. Sinds de start van de sezoengecorrigeerde reeks in 1986 zijn de consumenten hierover niet meer zo somber geweest. Daar staat echter tegenover dat consumenten iets minder negatief oordelen over de financiële situatie van het eigen huishouden in de afgelopen twaalf maanden. Over het doen van grote aankopen als koelkasten, televisies en computers blijven consumenten vrijwel onveranderd negatief.

Oordeel economisch klimaat stabiel

Het oordeel van consumenten over het economisch klimaat is in september vrijwel gelijk aan dat in augustus. Vorige maand was hierbij sprake van een duidelijke verbetering. Mede hierdoor ligt het oordeel over het economisch klimaat in september 11 punten boven het gemiddelde in de eerste zeven maanden van dit jaar.

3. Consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid (oorspronkelijke reeks)

Webmagazine

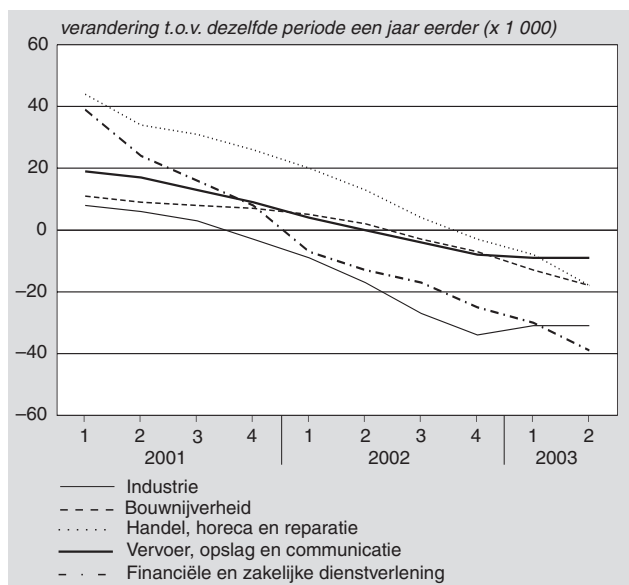
De in deze rubriek opgenomen artikelen zijn eerder gepubliceerd in edities van het Webmagazine. Het Webmagazine verschijnt wekelijks (iedere maandagochtend) op de CBS-site (www.cbs.nl).

Banenverlies nu anders dan in 1993

Hans Langenberg

In het tweede kwartaal van 2003 is het aantal banen verminderd. Dat gebeurde ook in de periode 1993–1994. Anders dan destijds daalt nu ook het aantal banen in de horeca en de ICT-sector.

1. Banen van werknemers, 2001–2003

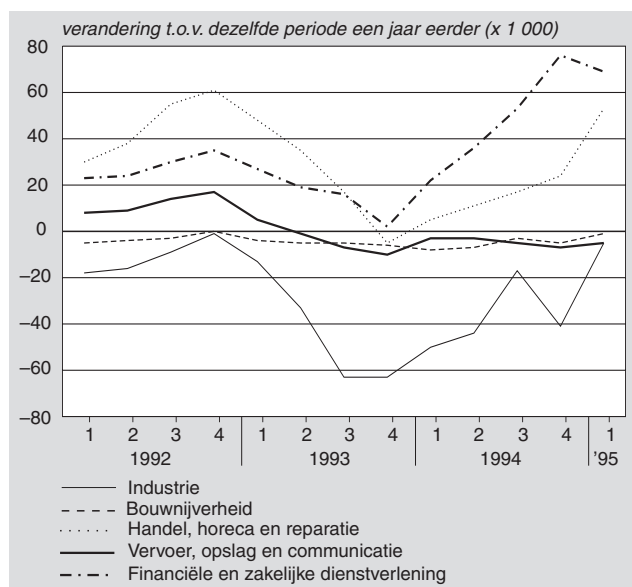

Minder banen in horeca en ICT-sector

Van 1994 tot 2000 kent Nederland een periode van grote economische bloei. Eind 2000 loopt de economische groei snel terug en vanaf begin 2001 is de groei er vrijwel helemaal uit. In de loop van 2001 begint het aantal banen in de industrie te dalen en vanaf medio 2002 krimpt ook de werkgelegenheid in de bouwnijverheid en in de sector vervoer, opslag en communicatie.

Het aantal banen in de sector handel, horeca en reparatie en de financiële en zakelijke dienstverlening vermindert eveneens. Hierin verschilt de huidige ontwikkeling van die uit de jaren 1993–1994. Een van de oorzaken is dat de horeca destijds fors bleef doorgroeien. Een andere oorzaak is dat het aantal banen in de ICT-sector recent flink is teruggelopen terwijl het in de jaren 1993–1994 vrijwel gelijk bleef.

2. Banen van werknemers, 1992–1995

Meer banen in de zorg en het onderwijs

Het voornaamste verschil met de baanontwikkeling in de periode 1993–1994 is dat het banenverlies in het bedrijfsleven nu grotendeels gecompenseerd wordt door personeelsuitbreidingen in het onderwijs en de zorg. Hiervan was tien jaar geleden geen sprake.

Verlies werkgelegenheid begint bij uitzendbureaus

Het grootste banenverlies binnen de financiële en zakelijke dienstverlening komt van de uitzendbureaus. Vanaf begin 2000 zijn al 65 duizend banen bij de uitzendbureaus verloren gegaan. Het uitzendwezen was ook in de periode 1993–1994 een grote en vroege banenverliezer. Daar staat tegenover dat het, bij het aantrekken van de conjunctuur in 1994, de eerste branche was waar de werkgelegenheid fors toenam.

1,3 miljoen mensen doen opleiding voor volwassenen

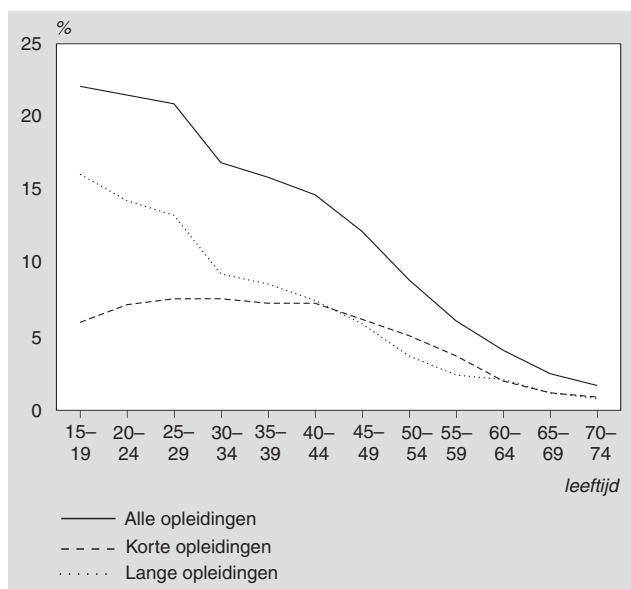
Max van Herpen

De deelname aan onderwijs voor volwassenen lag in 2002 op bijna 14 procent. Dat betekent dat 1,3 miljoen mensen een opleiding doen. Het gaat daarbij om mensen tussen de 15 en 64 jaar die geen student of scholier meer zijn.

Lichte toename van korte opleidingen

In 2002 gaven 1,3 miljoen mensen aan in de vier weken voor enquête een opleiding gevolgd te hebben. Daarvan deden er 711 duizend een lange opleiding (met een duur van ten minste zes maanden) en 589 duizend een korte opleiding. Er is in de periode 1995–2002 een lichte stijging in de deelname aan korte opleidingen en een lichte daling bij lange opleidingen.

1. Deelname aan volwassenenonderwijs naar leeftijd, 2002

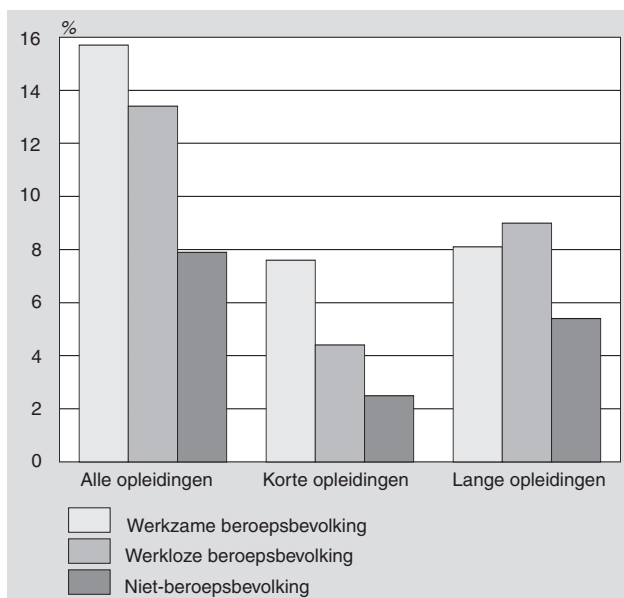
Hoe ouder, hoe minder cursussen

Naarmate de leeftijd toeneemt, neemt de belangstelling voor cursussen af. Onder de twintig jaar nemen meer dan twee op de tien niet-studenten deel aan een cursus of opleiding. Boven de vijftig is het minder dan een op de tien. Met name voor de lange opleidingen bestaat een sterke samenhang met leeftijd.

Werk belangrijkste reden voor opleiding

De motivatie is in overgrote mate gerelateerd aan betaald werk: 85 procent gaf aan dat de cursus van belang is voor het krijgen of verrichten van werk. Van de werkzame beroepsbevolking deed 16 procent een opleiding. Dit is twee keer zoveel als onder de niet-beroepsbevolking. Onder werklozen is het aandeel dat een opleiding van zes maanden of langer volgt met 9 procent het hoogst.

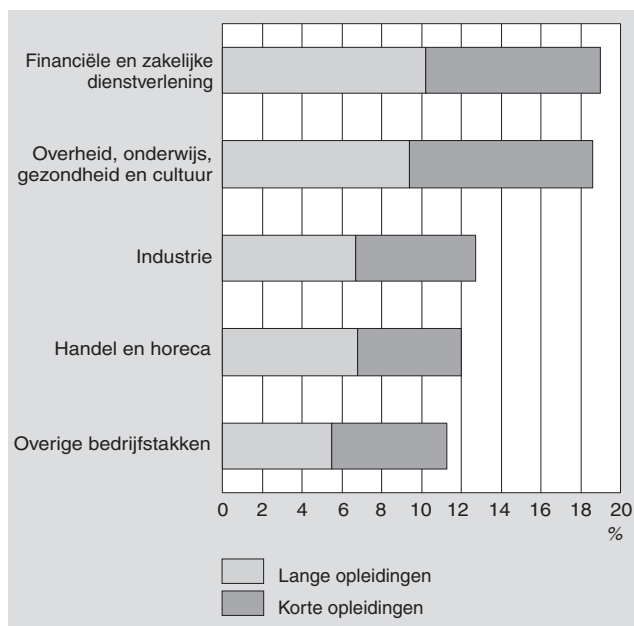
2. Deelname volwassenenonderwijs 15–64-jarigen naar arbeidsmarktpositie, 2002

Bij financiële dienstverlening meeste cursussen

Er bestaat verschil in deelname tussen bedrijfstakken. Het meest aan opleiding deden mensen werkzaam in de financiële en zakelijke dienstverlening en de overheid (inclusief de kwartaire sector). In de industrie en de handel en horeca werden minder vaak cursussen gevolgd.

3. Deelname volwassenenonderwijs naar bedrijfstak, 2002

De richting van de gevolgde opleidingen is al een aantal jaren vrijwel hetzelfde. De meeste belangstelling bestaat voor talen, automatisering en management. Bijna een op de drie krijgt studieverlof van de werkgever, gemiddeld 4,5 uur per week. En in de helft van de gevallen hoeft degene die de cursus volgt de kosten niet zelf te betalen.

Toelichting

Onderwijs voor volwassenen

Tot dit onderwijs behoren alle opleidingen die niet door scholieren en studenten gevolgd worden. Deze laatste groep is afgebakend

als degenen die een voltijd opleiding volgen die zes maanden of langer duurt. Ook mensen die een stage lopen of werken in het kader van het leerlingwezen en korter dan drie jaar deze baan hebben, zijn gerekend tot de groep scholieren en studenten.

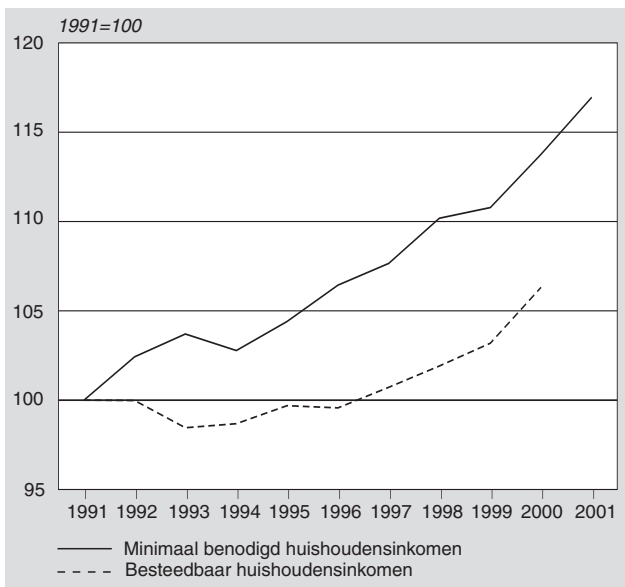
De uitkomsten in dit artikel zijn gebaseerd op de Enquête beroepsbevolking. Voor de korte opleidingen (korter dan zes maanden) is niet alleen gevraagd naar de opleidingen die men op dit moment volgt, maar ook of men de afgelopen vier weken een opleiding heeft gevolgd. Het aantal mensen dat over het hele jaar gezien een korte opleiding heeft gevolgd, zal hoger zijn dan het aantal dat zo'n opleiding volgt in een periode van vier weken.

Een op de acht huishoudens ervaart inkomenstekort

Ger Linden

Huishoudens zijn in de periode 1991–2001 een steeds groter deel van hun inkomen minimaal noodzakelijk gaan vinden. Dat blijkt uit een vergelijking van het feitelijk besteedbare inkomen van huishoudens met het inkomen dat Nederlanders zelf minimaal nodig zeggen te hebben.

1. Besteedbaar en minimaal nodig geacht huishoudensinkomen

Steeds meer inkomen nodig

In 2001 bedroeg het minimaal nodig geacht huishoudensinkomen 16,6 duizend euro. Sinds 1991 is dit bedrag, gecorrigeerd voor inflatie, toegenomen met 2,4 duizend euro. Dit is een stijging van 17 procent. De stijging van het feitelijk besteedbaar inkomen was minder groot.

Toename vaste lasten

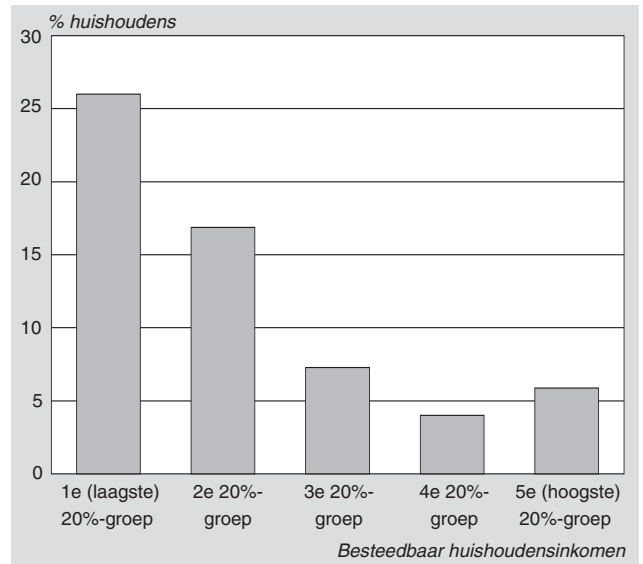
De stijging van het minimaal noodzakelijk geacht huishoudensinkomen hangt samen met de toename van de vaste lasten. In 1999/2000 besteedden huishoudens hieraan gemiddeld 8,5 duizend euro per jaar nodig om rond te komen. Huishoudens uit de hoogste inkomensgroep vonden dat ze minimaal 23 duizend euro nodig hadden.

Lagere en hogere inkomensgroepen

Naarmate huishoudens een hoger inkomen hebben, wordt een hoger bedrag minimaal noodzakelijk gevonden. Huishoudens uit de laagste inkomensgroep hadden een inkomen van minstens 11 duizend euro per jaar nodig om rond te komen. Huishoudens uit de hoogste inkomensgroep vonden dat ze minimaal 23 duizend euro nodig hadden.

Een op de acht huishoudens ontving in 2001 een netto inkomen dat lager was dan wat men zelf minimaal noodzakelijk vond. Van de huishoudens in de laagste inkomensgroep had ruim een kwart een inkomen dat lager was dan wat minimaal werd geacht. Dit aandeel is vier keer zo groot als bij de hoogste inkomensgroep.

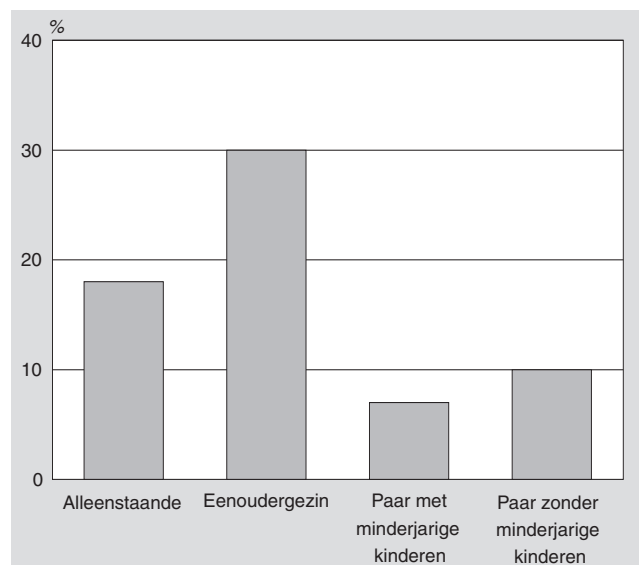
2. Ontvangen netto inkomen lager dan het minimaal nodig geacht inkomen naar inkomensgroep, 2001

Eenoudergezin ervaart vaak inkomenstekort

Eenoudergezinnen en alleenstaanden hebben relatief vaak een inkomen dat lager is dan wat ze minimaal noodzakelijk vinden. Zo'n 30 procent van de eenoudergezinnen vond het feitelijk inkomen ontoereikend. Bij de alleenstaanden was dat 18 procent.

3. Ontvangen inkomen lager dan het minimaal nodig geacht inkomen naar inkomensgroep, 2001

Toelichting

Inkomen

In dit artikel worden de volgende inkomensbegrippen gehanteerd:

- **minimaal nodig geacht netto jaarinkomen:**
dit inkomen is gebaseerd op de uitkomsten van een onderzoek waarin gevraagd wordt: *‘Welk netto-inkomen per maand vindt u in uw omstandigheden voor uw huishouden volstrekt minimaal? Dat wil zeggen dat u met minder niet in staat zou zijn de eindjes aan elkaar te knopen?’* Het minimaal nodig geacht netto jaarinkomen is berekend door het opgegeven netto maandbedrag te vermenigvuldigen met twaalf.
- **feitelijk besteedbaar inkomen:**
het besteedbaar inkomen van huishoudens is samengesteld uit de som van winst uit onderneming, inkomsten uit arbeid, opbrengsten van vermogen (inclusief eigen woning) en ontvangen overdrachten verminderd met de premies sociale verzekeringen, overige betaalde overdrachten, loonbelasting, inkomstenbelasting en vermogensbelasting.
- **netto inkomen:**
de uitkomsten zijn gebaseerd op een onderzoek waarin gevraagd wordt om aan te geven hoeveel geld er netto per jaar binnenkomt bij het huishouden. Het gaat om het ‘schone’ inkomen, dus wat overblijft na belastingen en premies

Vaste lasten

De vaste lasten van huishoudens zijn bestedingen die voortvloeien uit contractuele verplichtingen. Het gaat om uitgaven aan huur en huurwaarde, water en energie, verzekeringen en retributies (opstal- en inboedelverzekering, WA-verzekering, onderwijsbijdragen, niet-verzekerde zorguitgaven) en consumptieve belastingen (gemeentelijke belastingen en heffingen, leges).

Artikelen

Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/3

Hans Langenberg

In het tweede kwartaal van 2003 is het aantal banen voor het eerst gedaald. Omgerekend naar arbeidsjaren is de daling al langer gaande. Hoewel de werkgelegenheidsgroei bij de overheid en in de zorgsector nog altijd doorzet, is dit niet langer afdoende om het oplopende banenverlies in het bedrijfsleven te compenseren. De werkloosheid is in het tweede kwartaal dan ook verder toegenomen, al lijkt de explosieve stijging van de werkloosheid voorbij. De economie kromp met meer dan 1 procent.

1. Werkgelegenheid

Het totale aantal banen van werknemers is voor het eerst sinds het teruglopen van de economische groei gedaald. In het tweede kwartaal van 2003 waren er 22 duizend banen minder dan een jaar eerder. Het aantal banen in het bedrijfsleven daalt al meer dan een jaar, maar tot dusver werd dit door een stijging van de werkgelegenheid bij de overheid (met name het onderwijs) en in de zorgsector gecompenseerd. In het tweede kwartaal steeg het banenverlies in het bedrijfsleven (116 duizend) voor het eerst uit boven de banengroei bij overheid en zorg (94 duizend).

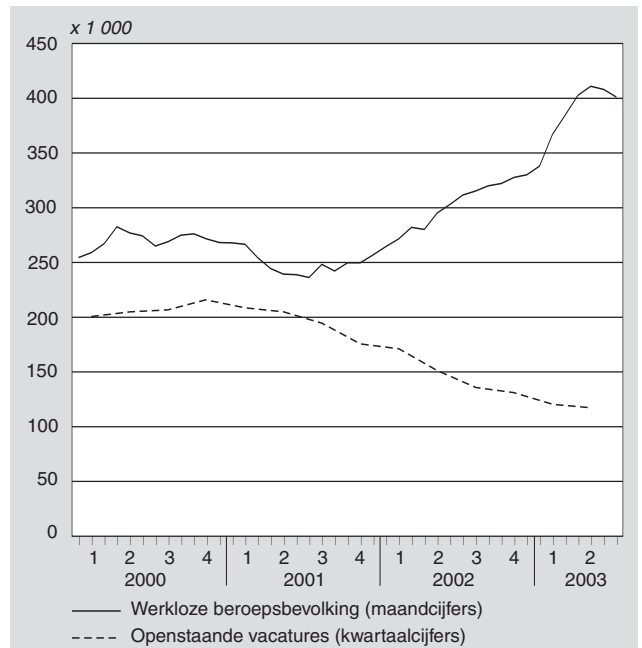
Terwijl de banengroei in de niet-commerciële sectoren doorgaat, vertoont de banenrimp in het bedrijfsleven een sterk stijgende lijn. In het derde en vierde kwartaal van 2002 bedroeg de daling (op jaarbasis) respectievelijk 47 en 80 duizend. In het eerste kwartaal van 2003 liep dit op tot 89 duizend om in het tweede kwartaal uit te komen op 116 duizend. Het banenverlies in het bedrijfsleven vindt plaats over de hele linie, maar het meest in de industrie, de bouwnijverheid en de financiële en zakelijke dienstverlening.

Gemeten in arbeidsjaren loopt de werkgelegenheid al terug vanaf het vierde kwartaal van 2002. Dat de daling in arbeidsjaren zich eerder (en steviger) inzette dan die in het aantal banen, komt doordat de nieuwe banen gemiddeld een kortere arbeidsduur hebben dan de banen die verdwijnen. Het verschil in de werkgelegenheidsontwikkeling per branche verklaart ook waarom het aantal door vrouwen bezette banen nog stijgt, terwijl het totale aantal banen daalt. Veel vrouwen vinden de laatste paar jaar werk bij de overheid of in de zorgsector, terwijl het banenverlies in het bedrijfsleven aanvankelijk vooral optrad bij typische mannenbranches. Overigens verliezen het laatste jaar ook steeds meer vrouwen hun baan, vanwege het uitbreiden van het banenverlies naar steeds meer bedrijfstakken. Dit uit zich dan ook in een stijging van de werkloosheid onder vrouwen.

Het aantal openstaande vacatures is in het tweede kwartaal van 2003 verder gedaald. Wel was de afname van 37 duizend, ten opzichte van een jaar eerder, iets lager dan in voorafgaande kwartalen. Ten opzichte van het eerste kwartaal bedroeg de daling 3 duizend (gecorrigeerd voor seizoeninvloeden). Het is nog te vroeg om hieruit te concluderen dat de daling van het aantal vacatures afzwakt. Het aantal openstaande vacatures kwam aan het einde van het tweede kwartaal uit op 125 duizend. Dit ligt ongeveer honderdduizend onder de recordhoogte van begin 2000. Overigens is het huidige aantal vacatures nog altijd drie à vier maal zo hoog als in de periode 1993–1994.

Het aantal *ontstane* vacatures is verder gedaald, al ligt de daling op jaarbasis iets onder die in eerdere kwartalen. In het tweede kwartaal van 2003 ontstonden 175 duizend vacatures. Ook dit waren er circa honderdduizend minder dan begin 2000.

1. Werkloze beroepsbevolking en aantal openstaande vacatures, seizoengecorrigeerd

2. Werkloosheid en uitkeringen

De werkloze beroepsbevolking kwam in het tweede kwartaal van 2003 uit op 403 duizend. Dit is een grote stijging ten opzichte van de 287 duizend een jaar eerder. De toename van het aantal vrouwelijke werklozen bedroeg 51 duizend. Dit is een hoger percentage (44%) dan in voorafgaande kwartalen. De sterke stijging van de werkloosheid vond feitelijk vooral plaats in de eerste maanden van 2003. Inmiddels lijkt de explosieve groei van het aantal werklozen voorbij. Seizoengecorrigeerde cijfers over de periode mei-juli en juni-augustus vielen zelfs lager uit dan die over de maanden ervoor. Gezien de marges op de uitkomsten is het echter te vroeg om hieruit te concluderen dat zich nu een daling heeft ingezet. Wel is het mogelijk dat de stijging van het aantal werklozen wordt afgeremd door een proces van terugtrekking van de arbeidsmarkt. Hierbij zien niet-werkenden, die in principe willen werken, door ontmoediging af van (verdere) sollicitatieactiviteiten, eventueel om een studie op te pakken. De niet-beroepsbevolking, het aantal mensen dat niet werkt en ook niet naar werk zoekt, is met name in de periode mei-juli sterk gestegen.

Eind mei 2003 werden er 240 duizend WW-uitkeringen verstrekt. Dit waren er 70 duizend meer dan een jaar eerder. De toename was hoger dan een kwartaal eerder. Seizoengecorrigeerde cijfers over de WW-uitkeringen vertonen een afremmende stijging over de maanden maart-mei, na een versnelling in de maanden ervoor.

3. Lonen

De cao-loonstijging is verder teruggelopen. In het tweede kwartaal van 2003 stegen de cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen met 3,0% ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. In het eerste kwartaal van 2003 kwam de stijging uit op 3,3%. Uit meer recente cijfers blijkt dat de cao-loonstijging in het derde kwartaal is afgenomen tot 2,6%. De stijging van de loonkosten per arbeidsjaar kwam in het tweede kwartaal uit op 4,0%. In het eerste kwartaal bedroeg de stijging nog 4,7%. De loonkostenstijging daalde in alle bedrijfstakken. De looncijfers over het tweede kwartaal kunnen afgezet worden tegen een stijging van de consumentenprijzen van 2,0%.

4. Conjunctuur

De economie vertoont nog geen tekenen van herstel. In het tweede kwartaal van 2003 was het volume van het bruto binnenlands product (BBP) 1,2% lager dan een jaar eerder. Volgens seizoengecorrigeerde cijfers is de economie zowel in het vierde kwartaal van 2002 als in de eerste twee kwartalen van 2003 gekrompen.

Het volume van de investeringen in vaste activa lag in het tweede kwartaal 3,5% lager dan in dezelfde periode een jaar eerder. De daling was wel iets lager dan in de voorafgaande kwartalen. Het producentenvertrouwen bereikte aan het eind van het tweede kwartaal een dieptepunt, maar is in de maanden juli–september gestegen.

Aantal vacatures licht gedaald

Jeremy Weidum

Het aantal vacatures is licht gedaald in het tweede kwartaal van 2003. Al tweeënhalve jaar daalt het aantal vacatures. In de industrie en bouwnijverheid is er al langer sprake van een daling. De dynamiek op de arbeidsmarkt is verminderd. De vacaturegraad is ook afgenomen.

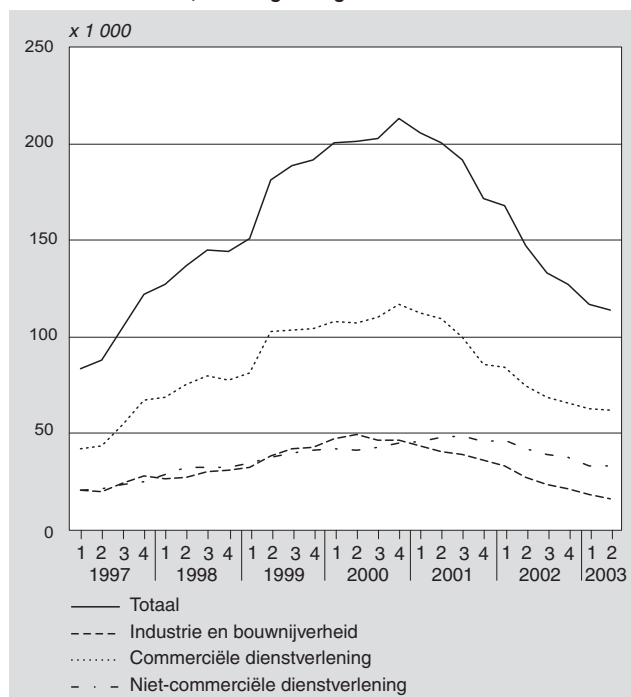
1. Beperkte daling in tweede kwartaal

Gecorrigeerd voor seizoeninvloeden stonden aan het einde van het tweede kwartaal van 2003 114 duizend vacatures open. Dit zijn 3 duizend vacatures minder dan in het eerste kwartaal. Sinds begin 2001 is het aantal vacatures vrijwel gehalveerd. Het aantal vacatures daalde met gemiddeld 10 duizend per kwartaal. De daling in het tweede kwartaal van 2003 ligt duidelijk onder dit gemiddelde. Het is echter nog te vroeg om hieruit te concluderen dat de daling van het aantal vacatures afvlakt.

2. Aantal vacatures in industrie en bouwnijverheid met tweederde afgenomen

Het aantal vacatures in de bedrijfssector industrie en bouwnijverheid daalt al sinds het derde kwartaal van 2000. Hierdoor is het aantal vacatures met bijna tweederde afgenomen tot 16 duizend eind juni 2003. Drie jaar eerder telde deze bedrijfssector nog 50 duizend vacatures. De daling in de commerciële dienstverlening begon in het eerste kwartaal van 2001. Sindsdien is het aantal vacatures bijna gehalveerd. In de niet-commerciële dienstverlening zette de daling ruim een jaar later in. Sinds het tweede kwartaal van 2002 verminderde daar het aantal vacatures met ruim eenderde.

1. Aantal vacatures, seizoen gecorrigeerd

3. Minder dynamiek op de arbeidsmarkt

Net als in voorgaande kwartalen was er in het tweede kwartaal van 2003 minder dynamiek op de arbeidsmarkt dan een jaar eerder. Dit blijkt uit cijfers over de aantallen ontstane en vervulde vacatures. Deze cijfers zijn niet voor seizoeninvloeden gecorrigeerd. In het tweede kwartaal van 2003 ontstonden 175 duizend vacatures. Dit zijn er 25 duizend minder dan in hetzelfde kwartaal van 2002. Het aantal vervulde vacatures in het tweede kwartaal van 2003 bedroeg 173 duizend. Daarmee was het aantal vervulde vacatures 43 duizend lager dan een jaar eerder.

4. Lagere vacaturegraad in bouw en horeca

Een indicator voor de mate van spanning op de arbeidsmarkt is de vacaturegraad. Dat is het aantal vacatures per duizend banen. Eind juni 2003 stonden op de duizend banen 17 vacatures open. Een jaar eerder waren dat er nog 22. De vacaturegraad is in alle sectoren afgenomen. De sterkste afname vond plaats in de bouwnijverheid en de horeca. Eind juni 2002 stonden in deze branches respectievelijk 32 en 34 vacatures per duizend banen open. Deze aantallen zijn geslonken tot 19 en 21 eind juni 2003. Ondanks deze sterke afname is het aantal vacatures per duizend banen in de bouwnijverheid en horeca nog altijd iets hoger dan gemiddeld.

Toelichting

Over het aantal openstaande vacatures publiceert het CBS cijfers die zijn gecorrigeerd voor seizoeninvloeden. Gecorrigeerd voor seizoeninvloeden wil zeggen dat de kwartaalcijfers zijn geschoond voor een jaarlijks terugkerend patroon van fluctuaties die normaal zijn voor de tijd van het jaar. Met seizoen gecorrigeerde cijfers kunnen recente ontwikkelingen beter worden gevolgd. Seizoengecorrigeerde reeksen zijn beschikbaar voor het totaal aantal vacatures alsmede voor de volgende bedrijfssectoren: landbouw en visserij, industrie en bouwnijverheid, commerciële dienstverlening en niet-commerciële dienstverlening. Daarnaast zijn er seizoen gecorrigeerde gegevens over de handel en de zakelijke dienstverlening, twee bedrijfstakken die deel uitmaken van de commerciële dienstverlening.

Tabel 1
Vacaturegraden naar economische activiteit ¹⁾

		2001				2002				2003	
		31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni
Totaal		29	29	23	22	24	22	15	16	17	17
Bedrijfssector ²⁾											
01-05	Landbouw en visserij	38	27	21	21	41	32	10	15	25	23
10-45	Industrie en bouwnijverheid	30	30	23	22	23	21	12	13	14	13
50-74	Commerciële dienstverlening	33	33	25	23	25	23	17	18	19	20
75-93	Niet-commerciële dienstverlening	22	23	20	20	21	19	15	16	14	15
Bedrijfstak ²⁾											
10-14	Delfstoffenwinning	17	20	16	16	37	25	31	31	30	30
15-37	Industrie	23	23	19	18	18	16	11	12	11	10
40-41	Energie- en waterleidingbedrijven	20	13	12	16	14	11	10	8	8	7
45	Bouwnijverheid	47	46	33	33	37	32	15	15	20	19
50-52	Handel	28	28	21	20	23	22	16	19	18	21
55	Horeca	34	34	29	26	31	34	23	20	21	21
60-64	Vervoer en communicatie	25	24	18	15	18	17	12	10	14	13
65-67	Financiële instellingen	28	25	19	25	21	17	10	12	15	15
70-74	Zakelijke dienstverlening	44	44	31	28	30	26	19	20	22	22
75	Openbaar bestuur	20	19	18	20	19	17	14	15	13	13
80	Onderwijs	13	15	14	13	9	13	8	7	7	8
85	Gezondheids- en welzijnszorg	24	24	23	22	24	20	18	18	17	16
90-93	Cultuur en overige dienstverlening	31	35	25	25	32	27	18	20	19	24

¹⁾ Het aantal vacatures per duizend banen.

²⁾ Indeling naar economische activiteit volgens de Standaard bedrijfsindeling (SBI 1993).

Bron: CBS, Vacature-enquête en Arbeidsrekeningen.

Staan werklozen ingeschreven als niet-werkende werkzoekenden?

Sylvia de Vries, Sabine Lucassen, Johan van der Valk (CBS) en Anske Bouman (CWI)

Maandelijks publiceert het CBS gegevens over de werkloze beroepsbevolking en het CWI over de niet-werkende werkzoekenden. Beide begrippen geven inzicht in de situatie op de arbeidsmarkt. Zij beschrijven echter verschillende populaties en kunnen daarom niet zonder meer met elkaar vergeleken worden. De omvang van de niet-werkende werkzoekenden is aanzienlijk hoger – circa 200 duizend – dan die van de werkloze beroepsbevolking. Ook de opbouw van de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden verschilt. De werkloze beroepsbevolking kent relatief meer vrouwen en jongeren.

1. Inleiding

Iedere maand worden cijfers over werklozen en werkzoekenden gepubliceerd. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) brengt maandelijks een persbericht uit over de werkloze beroepsbevolking. Daarnaast publiceert het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI) in haar 'Nieuwsflits Arbeidsmarkt' maandelijks cijfers over de niet-werkende werkzoekenden. Hoewel het verschillende begrippen zijn, is vaak niet direct duidelijk wat welk cijfer inhoudt en wat de onderlinge relatie is. De cijfers van het CWI liggen bijvoorbeeld aanzienlijk hoger dan de cijfers over de werkloosheid die het CBS publiceert. In dit artikel wordt uitgelegd wat beide cijfers inhouden, wat de verschillen zijn en welke relatie tussen beide cijfers bestaat.

2. Begrippen

Het CBS publiceert gegevens over de werkloze beroepsbevolking op basis van steekproefgegevens. Het CWI publiceert over de bij het CWI ingeschreven niet-werkende werkzoekenden op basis van registratieve gegevens.

De *werkloze beroepsbevolking* bestaat uit mensen zonder werk of met een baan van minder dan twaalf uur per week, die actief zoeken naar een baan van twaalf uur of meer per week en daarvoor op korte termijn beschikbaar zijn. Zoeken betekent dat men de afgelopen vier weken activiteiten heeft ondernomen om een baan te vinden. Bij publicatie van de cijfers wordt de populatie van 15–64 jaar beschouwd.

De werkloze beroepsbevolking is sinds februari 2003 de nieuwe maandindicator van het CBS voor de werkloosheid en is in de plaats gekomen van de tot begin 2003 maandelijks gepubliceerde geregistreerde werkloosheid¹⁾.

Niet-werkende werkzoekenden zijn personen die zich hebben laten inschrijven bij het CWI, aangeven geen werk te hebben en op zoek te zijn naar een baan. Er zijn ook werkzoekenden die zich laten inschrijven bij het CWI terwijl zij werk hebben; dit zijn de *werkende werkzoekenden*. Het gaat dan om mensen die hun werk dreigen te verliezen of op zoek zijn naar ander werk. Het CWI gebruikt geen urengrens bij het onderscheid tussen werkend en niet-werkend.

3. Relatie tussen de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden

De werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden zijn indicatoren met verschillende doelen. De werkloze beroepsbevolking is de indicator voor de werkloosheid volgens

internationaal aanvaarde statistische maatstaven en is de norm voor statistici bij het beschrijven van de arbeidsmarkt²⁾. Vandaar dat als in dit artikel over werklozen wordt gesproken, daarmee de werkloze beroepsbevolking bedoeld wordt.

De bij het CWI ingeschreven werkzoekenden vormen het totale klantenbestand waarvoor het CWI verplicht is dienstverlening te verstrekken. Vanuit deze invalshoek geeft de samenstelling hiervan ook inzicht in de situatie op de arbeidsmarkt. Alle ingeschrevenen – zowel niet-werkende als werkende werkzoekenden – hebben recht op dienstverlening door het CWI. Ook al heeft iemand slechts een passieve sollicitatieplicht, dan is het CWI toch verplicht om passende vacatures onder de aandacht te brengen.

Deze verschillen in oenschouw genomen, publiceren het CBS en het CWI informatie over twee verschillende populaties, die elkaar deels overlappen.

1. Schematisch overzicht van de relatie tussen de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden

Bron: CBS, CWI.

Om de relatie tussen de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden te beschrijven worden drie categorieën onderscheiden:

I. Werklozen die niet staan ingeschreven bij het CWI als niet-werkende werkzoekenden.

Hierbij gaat het om personen die werk willen van twaalf uur of meer per week, beschikbaar zijn en actief zoeken, maar die zich niet hebben ingeschreven bij het CWI. Dit zijn onder meer mensen die tijdelijk werk zoeken, zoals jongeren die een vakantieberoep zoeken. Ook zijn het mensen die geen uitkering (kunnen) krijgen en zich daarom niet melden bij het CWI. Dit zijn met name schoolverlaters (nog niet uitkeringsgerechtigd) en herintreders.

II. Werklozen die wel staan ingeschreven bij het CWI als niet-werkende werkzoekenden.

Dit is de overlap tussen de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden. Hierbij gaat het om personen die werk willen van twaalf uur of meer per week, beschikbaar zijn, actief zoeken en ook ingeschreven staan bij het CWI.

III. Niet-werkende werkzoekenden ingeschreven bij het CWI die niet tot de werkloze beroepsbevolking behoren. Deze categorie bestaat uit vier verschillende groepen:

- a. Bij het CWI ingeschreven personen die werk van twaalf uur of meer per week hebben en dus tot de werkzame beroepsbevolking gerekend worden. Het kan hier gaan om personen die tijdelijk werk hebben, zoals personen met een uitzendbaan van een of twee weken waarvoor de inschrijving niet wordt aangepast. Maar ook om mensen die inmiddels werk hebben gevonden, maar bij het CWI nog ingeschreven staan als niet-werkende werkzoekende.
- b. Bij het CWI ingeschreven personen die niet beschikbaar zijn voor een baan van twaalf uur of meer per week. Het kan hierbij bijvoorbeeld gaan om arbeidsgehandicapten, personen die in een reïntegratietraject zitten en daarom vrijgesteld zijn van arbeids- of sollicitatieplicht of personen die werk zoeken voor minder dan twaalf uur per week.
- c. Bij het CWI ingeschreven personen die beschikbaar zijn voor een baan van twaalf uur of meer per week maar niet actief zoeken. Dit zijn bijvoorbeeld personen die van de sollicitatieplicht zijn ontheven vanwege zorg voor kleine kinderen of een passieve sollicitatieplicht hebben omdat ze ouder zijn dan 57,5 jaar of ontmoedigen die niet meer zoeken omdat zij daar niets van verwachten.
- d. Bij het CWI ingeschreven personen van 65 jaar en ouder. Dit is een heel kleine groep en hun inschrijving heeft vaak een administratieve achtergrond.

Om de grootte van de drie categorieën vast te stellen wordt de bevolking in de leeftijdsgroep van 15–64 jaar zowel uitgesplitst naar arbeidspositie (werkloze beroepsbevolking, werkzame beroepsbevolking en niet-beroepsbevolking) als naar inschrijfgedrag bij het CWI (niet-werkende werkzoekenden, werkende werkzoekenden en niet ingeschreven).

In 2002 behoorden 302 duizend personen tot de werkloze beroepsbevolking en 504 duizend tot de niet-werkende werkzoekenden. De overlap tussen de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden (categorie II) was 125 duizend.

Van de werkloze beroepsbevolking stonden 177 duizend werklozen niet ingeschreven als niet-werkende werkzoekende (categorie I). Van deze categorie stonden 8 duizend personen wel ingeschreven als werkende werkzoekende. Aangezien het CWI geen uren grens hanteert, kan het hier gaan om personen die minder dan 12 uur per week werken en zich dus als werkend inschrijven (terwijl het CBS ze als werkloos beschouwt).

Staat 1
Relatie tussen arbeidspositie CBS en inschrijfgedrag bij CWI voor de bevolking van 15–64 jaar, jaargemiddelden 2002

		CWI			Totaal
		Ingeschreven als			
		Niet-werkende werkzoekenden	Werkende werkzoekenden	Niet ingeschreven	
		x 1 000			
CBS	Werkloze beroepsbevolking	125	8	169	302
	Werkzame beroepsbevolking	110	59	6 972	7 141
	Niet-beroepsbevolking	269	14	3 144	3 427
	Totaal	504	81	10 285	10 871

Bron: CBS, CWI.

Het aantal niet-werkende werkzoekenden die niet tot de werkloze beroepsbevolking behoren (categorie III) bedroeg 379 duizend in 2002. Van deze ingeschrevenen hadden 110 duizend personen een baan van 12 uur of meer (categorie IIIa) en behoorden dus tot de werkzame beroepsbevolking. Het aantal 65-plussers onder de niet-werkende werkzoekenden (categorie IIIb) bedroeg minder dan duizend in 2002 en is daarmee verwaarloosbaar.

Het aantal personen dat tot de niet-beroepsbevolking behoort en staat ingeschreven als niet-werkende werkzoekende (categorie IIIb en IIIc) is met 269 duizend personen omvangrijk. Het grootste deel van deze groep behoort tot de groep die niet beschikbaar is voor een baan van 12 uur of meer per week (categorie IIIb). Zo'n 20 duizend personen zoeken werk voor minder dan 12 uur per week. Ongeveer 130 duizend niet-werkende werkzoekenden zijn zogenaamde fase 4 cliënten voor het CWI en krijgen een advies voor of zijn opgenomen in een reïntegratietraject. Deze personen zijn op korte termijn niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt, maar krijgen wel ondersteuning van het CWI. Daarnaast bestaan de niet-werkende werkzoekenden uit bijna 60 duizend arbeidsgehandicapten.

Tot de groep niet-werkende werkzoekenden die niet actief zoeken (categorie IIIc) behoren volgens het CWI ook personen die een bijstandsuitkering hebben met een passieve sollicitatieplicht (bijvoorbeeld omdat ze ouder zijn dan 57,5 jaar; rond de 50 duizend) of die door de gemeentelijke sociale dienst van een sollicitatieplicht zijn ontheven vanwege de zorg voor kleine kinderen (circa 40 duizend). Daarnaast hebben 36 duizend niet-werkende werkzoekenden om diverse redenen ook niet actief gezocht, blijkt uit cijfers van het CBS.

Deze aantallen opgeteld levert echter een hoger aantal op dan het totaal van 269 duizend. De oorzaak hiervan is dat de genoemde groepen personen ondanks het feit dat ze niet verplicht zijn te zoeken naar een baan of eigenlijk niet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, wel in de CBS-enquête kunnen aangeven actief te zoeken en beschikbaar te zijn voor een baan van twaalf uur of meer. In dit geval worden ze volgens definitie tot de werkloze beroepsbevolking gerekend.

4. Verschillen in maandelijkse cijfers

De gegevens over de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden worden maandelijks gepubliceerd door het CBS en het CWI. Medio van elke maand publiceert het CBS over de werkloze beroepsbevolking driemaandsgemiddelden over de voorgaande drie maanden in een persbericht en via StatLine, de database op de CBS-website (www.statline.nl). Deze driemaandsgemiddelden zijn uitgesplitst naar geslacht en drie leeftijdsklassen.

Aan het begin van elke maand publiceert het CWI maandcijfers van de voorafgaande maand over werkzoekenden in de 'Nieuwsflits Arbeidsmarkt'. De maandcijfers over de niet-werkende werkzoekenden worden uitgesplitst naar geslacht, vijf leeftijdsklassen, beroepsgroep, opleidingsniveau, duur van het niet-werkend zijn, doelgroep (totaal minderheden) en regio. Op het Arbeidsmarkt-informatieportaal via de website (www.cwinet.nl) publiceert het CWI een verdere differentiatie op regionale schaal.

Het cijfer van het CBS over de werkloze beroepsbevolking betreft voortschrijdende driemaandsgemiddelden. Het cijfer van het CWI over de niet-werkende werkzoekenden betreft een standcijfer voor het ultimo van de maand. Ook op maandbasis ligt het aantal niet-werkende werkzoekenden in 2002 en 2003 circa 200 duizend hoger dan de werkloze beroepsbevolking.³⁾

Werkloosheidscijfers zijn gevoelig voor seizoensinvloeden. Daarom publiceert het CBS naast de driemaandsgemiddelden ook seizoensgecorrigeerde cijfers. Voor de vergelijking van maandcijfers van het CBS en CWI is de verwijdering van seizoensinvloeden

Staat 2
Werkloze beroepsbevolking en niet-werkende werkzoekenden, driemaandsgemiddelden 2002–2003

	2002											2003					
	jan.– mrt.	febr.– apr.	mrt.– mei	apr.– juni	mei– juli	juni– aug.	juli– sept.	aug.– okt.	sept.– nov.	okt.– dec.	nov.– jan.	dec.– febr.	jan.– mrt.	febr.– apr.	mrt.– mei	apr.– juni	mei– juli
<i>x 1 000</i>																	
Werkloze beroepsbevolking	282	290	272	287	309	325	322	313	315	318	321	343	377	392	395	403	414
Niet-werkende werkzoekenden	501	497	490	487	484	490	497	511	524	537	555	570	584	589	590	593	600
<i>Na verwijdering van seizoensinvloeden</i>																	
Werkloze beroepsbevolking	271	282	280	295	303	312	315	320	322	328	330	338	367	385	403	411	408
Niet-werkende werkzoekenden	482	482	485	492	496	503	509	522	532	538	546	554	565	574	585	598	612

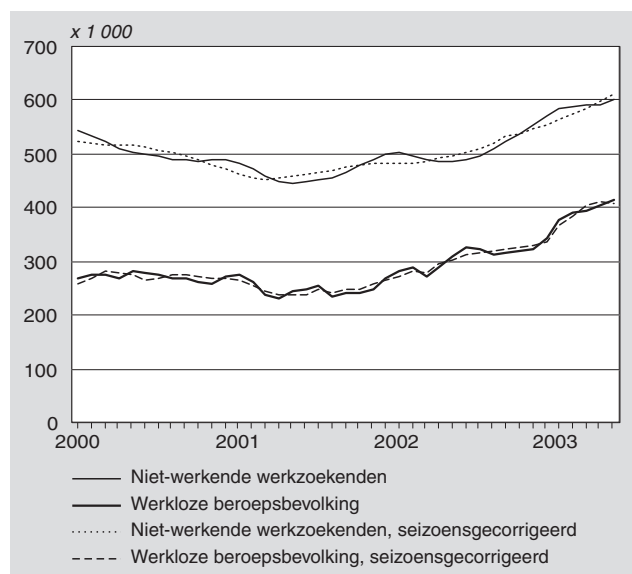
Bron: CBS, CWI.

van belang, omdat de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden een ander seizoenspatroon volgen. Dit komt doordat het gedrag op de arbeidsmarkt niet gelijk is aan het inschrijfgedrag, dat gerelateerd is aan het recht op een uitkering. Zo schrijven jongeren die op zoek zijn naar een vakantiebaan zich bijvoorbeeld niet in bij het CWI. Het CWI publiceert geen seizoensgecorrigeerde cijfers, maar ze kunnen wel worden samengesteld op vergelijkbare wijze als de CBS-cijfers. Na verwijdering van seizoensinvloeden komt de werkloze beroepsbevolking voor het tweede kwartaal (april – juni) van 2002 uit op 411 duizend personen en het aantal niet-werkende werkzoekenden op gemiddeld 598 duizend.

Het blijkt dat het seizoenseffect van de werkloze beroepsbevolking duidelijk verschilt van die van de niet-werkende werkzoekenden. Vooral in de zomerperiode is een verschil zichtbaar. De werkloze beroepsbevolking is dan tijdelijk hoger, terwijl het aantal niet-werkenden werkzoekenden juist wat lager ligt. Schoolverlaters en jongeren op zoek naar een vakantiebaan zijn dan op zoek naar werk, vaak zonder zich in te schrijven bij het CWI. In de wintermaanden komen beide reeksen hoger dan gemiddeld uit. Het seizoenseffect voor de niet-werkende werkzoekenden is wel wat groter dan die van de werkloze beroepsbevolking.

Globaal genomen laten de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden eenzelfde ontwikkeling in de tijd

2. Werkloze beroepsbevolking en niet-werkende werkzoekenden; driemaandsgemiddelden, totaal en seizoensgecorrigeerd, 2000–2003

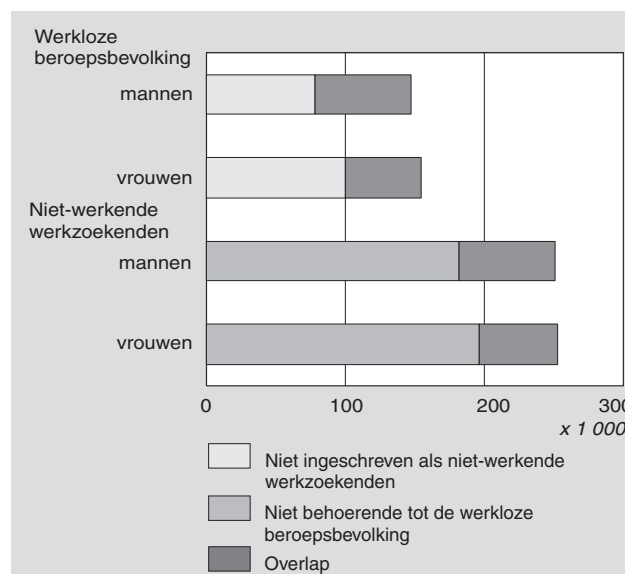
Bron: CBS, CWI

zien. Hoewel er seizoensverschillen zijn, kan in grote lijnen gesteld worden dat een stijgende werkloosheid zich ook vertaalt in een toenemend aantal inschrijvingen als niet-werkende werkzoekenden. De orde van grootte van beide groepen kan over de tijd echter wel verschillend zijn vanwege het definitieverschil. In tijden van oplopende werkloosheid zullen bijvoorbeeld veel mensen niet meer actief gaan zoeken op de arbeidsmarkt (meestal niet-ingeschrevenen), waardoor een vermindering van het arbeidsaanbod ontstaat. Het verschil tussen de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden kan hierdoor toenemen.

5. Verschillen in samenstelling

De omvang van de niet-werkende werkzoekenden was in 2002 circa 200 duizend hoger dan de omvang van de werkloze beroepsbevolking. De overlap tussen beide groepen bestond uit 125 duizend mensen. Van de mensen die in 2002 tot de werkloze beroepsbevolking behoorden, stond 59 procent niet ingeschreven als niet-werkende werkzoekende bij het CWI. Driekwart van de populatie niet-werkende werkzoekenden maakte geen deel uit van de werkloze beroepsbevolking. Naast deze geringe overlap tussen beide groepen, zijn er ook verschillen in de opbouw van beide groepen wat betreft geslacht, leeftijd en herkomstgroepering.

3. Relatie tussen de werkloze beroepsbevolking en niet-werkende werkzoekenden naar geslacht, jaargemiddelden 2002

Bron: CBS, CWI

Staat 3
Relatie tussen werkloze beroepsbevolking CBS en niet-werkende werkzoekenden CWI naar geslacht, leeftijd, herkomstgroepering en regio, 2002

	Werkloze beroepsbevolking (CBS) ¹⁾	Categorie I	Categorie II	Categorie III	Niet-werkende werkzoekenden (CWI) ²⁾
<i>x 1 000</i>					
Totaal	302	177	125	379	504
Mannen	147	78	69	182	251
Vrouwen	155	99	56	197	253
15-24 jaar	78	62	15	41	57
25-34 jaar	74	38	35	84	119
35-44 jaar	75	42	33	90	123
45-54 jaar	58	29	29	87	116
55-64 jaar	18	6	12	78	90
Autochtonen	205	116	89	249	338
Westerse allochtonen	35	22	13	38	52
Niet-westerse allochtonen	63	41	22	90	112
Groningen	17	10	7	15	22
Friesland	13	7	6	18	24
Drenthe	11	6	5	15	19
Overijssel	19	11	8	22	31
Flevoland	8	5	3	7	10
Gelderland	31	19	12	40	52
Utrecht	22	13	8	24	32
Noord-Holland	49	35	14	50	64
Zuid-Holland	65	35	30	105	136
Zeeland	5	2	3	9	11
Noord-Brabant	37	22	16	43	58
Limburg	24	12	13	31	43

Bron: CBS, CWI.

Categorie I: Werklozen die niet staan ingeschreven als niet-werkende werkzoekenden.
 Categorie II: Overlap werkloze beroepsbevolking en niet-werkende werkzoekenden.
 Categorie III: Niet-werkende werkzoekenden die niet behoren tot de werkloze beroepsbevolking.

¹⁾ CBS werkloze beroepsbevolking = cat. I + cat. II.
²⁾ CWI niet-werkende werkzoekenden = cat. II + cat. III.

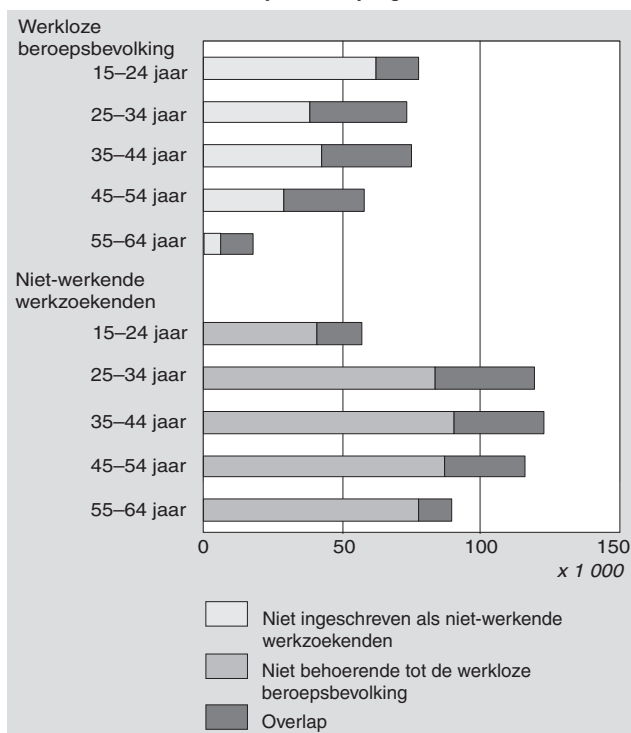
De verdeling naar geslacht binnen de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden is nagenoeg gelijk. De man-vrouw verhouding is in beide groepen bijna 50 procent, er behoren iets meer vrouwen tot beide populaties. Vrouwen zoeken vaker naar werk zonder zich daarbij in te schrijven bij het CWI. Dit geldt met name voor herintredende vrouwen die geen recht hebben op een uitkering. Van de vrouwelijke werkloze beroepsbevolking staat 64 procent niet ingeschreven als niet-werkende werkzoekende, terwijl dit percentage voor de mannen 53 procent bedraagt.

Er zijn grote verschillen in de leeftijdsopbouw van de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden. In de werkloze beroepsbevolking zijn de 15-24-jarigen de grootste groep, terwijl dit bij de niet-werkende werkzoekenden juist de kleinste groep is. In 2002 schreven acht van de tien 15-24-jarigen die op zoek waren naar werk zich niet in bij het CWI. Dit heeft te maken met het recht op uitkering. Het betreft veelal jongeren die een vakantiebaantje zoeken (tijdelijk werk), maar ook schoolverlaters. Voor die laatste groep geldt dat niet elke schoolverlater recht heeft op een uitkering, bijvoorbeeld wanneer ze jonger zijn dan 18 jaar. Bij ouderen is het beeld omgedraaid. Het aantal 55-64-jarigen binnen de werkloze beroepsbevolking is met 18 duizend personen veruit de kleinste groep. Het aantal ouderen onder de niet-werkende werkzoekenden is 90 duizend. Het grootste deel (86%) van hen is niet actief op zoek naar werk van twaalf uur of meer per week en behoren dus niet tot de werkloze beroepsbevolking. Het gaat daarbij onder meer om personen van 57,5 jaar en ouder die een passieve sollicitatieplicht hebben (circa 50 duizend).

De verdeling naar herkomstgroepering is voor de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden nagenoeg gelijk. Bijna zeven van de tien personen zijn autochtoon, twee van de tien zijn westerse allochtoon en een van de tien is niet-westerse allochtoon.

Allochtonen zoeken in vergelijking met autochtonen iets vaker naar werk zonder zich daarbij in te schrijven bij het CWI als werk-

4. Relatie tussen de werkloze beroepsbevolking en niet-werkende werkzoekenden naar leeftijdsklasse, jaargemiddelden 2002

Bron: CBS.

zoekend. Van de werkloze autochtonen staat 43 procent ingeschreven als niet-werkende werkzoekende bij het CWI, van de westerse allochtonen is dit 38 procent en van de niet-westerse allochtone werklozen staat 35 procent ingeschreven.

Ook de verdeling naar provincie is voor beide groepen nagenoeg gelijk. Het inschrijfgedrag per provincie verschilt niet veel. Werkloze inwoners in de provincies Limburg en Zeeland schrijven zich relatief het meest in als niet-werkende werkzoekende bij het CWI (meer dan 50 procent) en werkloze inwoners van Noord-Holland relatief het minst (29 procent). Dit hangt samen met een verschillende bevolkingsopbouw per provincie – meer allochtonen en jongeren in het westen.

6. Slotbeschouwing

Iedere maand komen cijfers beschikbaar over de situatie op de arbeidsmarkt met betrekking tot de werkloosheid. Het CBS beschrijft de werkloze beroepsbevolking en het CWI publiceert de niet-werkende werkzoekenden. De niet-werkende werkzoekenden betreffen alle mensen die ingeschreven staan bij het CWI zonder werk. De werkloze beroepsbevolking bestaat uit personen zonder werk of met een baan van minder dan twaalf uur, die actief zoeken naar een baan van twaalf uur of meer per week en daarvoor op korte termijn beschikbaar zijn. Er zijn dus grote definitieverschillen tussen beide begrippen. Daardoor beschrijven zij verschillende populaties en kunnen dus niet zonder meer met elkaar vergeleken worden.

De omvang van de niet-werkende werkzoekenden is aanzienlijk hoger dan die van de werkloze beroepsbevolking. Gemiddeld over 2002 waren er 302 duizend mensen die tot de werkloze beroepsbevolking behoorden en 504 duizend niet-werkende werkzoekenden. Ook de cijfers die maandelijks door CBS en CWI gepubliceerd worden, laten een dergelijk verschil zien. Dit grote verschil komt doordat een grote groep mensen die ingeschreven staan bij het CWI, niet voldoen aan de criteria om tot de werkloze beroepsbevolking te behoren. Zij zijn niet actief op zoek naar werk van 12 uur of meer per week, zij zijn niet op korte termijn beschikbaar of zij hebben inmiddels werk gevonden, maar staan wel bij het CWI ingeschreven. Aan de andere kant zijn er ook mensen die tot de werkloze beroepsbevolking behoren en zich niet hebben ingeschreven bij het CWI, en dus niet tot de niet-werkende werkzoekenden behoren. Dit geldt met name voor mensen die geen recht hebben op een uitkering, zoals herintreders en jonge schoolverlaters.

De opbouw van de werkloze beroepsbevolking en de niet-werkende werkzoekenden verschilt. Zo zoeken vrouwen (m.n. herintreders) vaker naar werk zonder zich in te schrijven bij het CWI dan

mannen. In de werkloze beroepsbevolking zijn de 15–24-jarigen de grootste groep, terwijl dit bij de niet-werkende werkzoekenden juist de kleinste groep is. Dit heeft te maken met het beperkte recht van jongeren op een uitkering, waardoor veel jongeren zich niet inschrijven bij het CWI. Het aantal ouderen onder de niet-werkende werkzoekenden is juist veel groter dan in de werkloze beroepsbevolking; deze groep zoekt voor een deel niet meer actief naar werk.

Voor meer informatie over de samenstelling van de gegevens

H.B.A. Bierings, J.C.M. Imbens en C.A. Bochove, 1991, De definitie van de beroepsbevolking, Supplement van de Sociaal-economische maandstatistiek 1991-2, CBS.

CBS, 2000, Enquête beroepsbevolking 1999.

CWI, 2003, Arbeidsmarktprognose CWI 2003–2008.

R. Milot, 2003, Maandelijkse geïntegreerde statistiek over de werkzame en werkloze beroepsbevolking: gebruikte methode, Sociaal-economische maandstatistiek, 2003-7, CBS.

J.G.J. Thijssen, Kijk op werkloosheid, Economisch Statistische Berichten 28-05-1997.

Noten in de tekst

- 1) Tot de *geregistreerde werklozen* worden gerekend de bij het CWI ingeschreven personen in de leeftijd van 16–64 jaar die niet of minder dan twaalf uur per week werken en beschikbaar zijn voor een baan van twaalf uur of meer per week of werk hebben aanvaard waardoor ze ten minste twaalf uur per week gaan werken. In tegenstelling tot de werkloze beroepsbevolking is het criterium actief zoeken niet van belang bij de geregistreerde werklozen.
- 2) De *werkloze beroepsbevolking* wordt onder meer door het Centraal Planbureau gebruikt voor haar arbeidsmarkttramingen.
- 3) Om de cijfers op maandbasis vergelijkbaar te maken zijn van de CWI-cijfers over de niet-werkende werkzoekenden driemaandsgemiddelden samengesteld. Deze zijn vergeleken met de driemaandsgemiddelden van de werkloze beroepsbevolking.

Psychische werkbelasting en gezondheidsklachten

Dr. A.A.M. Botterweck

Psychische werkbelasting gaat gepaard met gezondheidsklachten. Mensen die een hoge werkdruk ondervinden, hebben vaker last van depressieve gevoelens, angstgevoelens en malaiseklachten dan mensen die geen hoge werkdruk ondervinden. Ook mensen die zich niet of nauwelijks in hun werk kunnen ontplooiën, melden deze klachten vaker. Bovendien beoordelen zij hun eigen gezondheid minder goed dan mensen die zich wel kunnen ontplooiën. Mogelijk zijn te weinig stimuli op het werk niet bevorderlijk voor het welbevinden en voor de gezondheid. Ook mensen die een minder goede sfeer op het werk melden, hebben meer gezondheidsklachten en een minder goede ervaren gezondheid. Sociale aspecten in het werk lijken dus zeer belangrijk te zijn.

1. Inleiding

Mensen kunnen op het werk te maken krijgen met verschillende vormen van belasting. Belasting kan optreden door omgevingsfactoren, zoals lawaai op de werkplek. Er kan sprake zijn van lichamelijke werkbelasting, zoals werk waarbij veel kracht moet worden gebruikt. Een derde vorm van belasting is psychische belasting, welke vooral wordt bepaald door factoren die stress kunnen veroorzaken. Stress is een toestand waarin iemand verkeert, wanneer er geen evenwicht is tussen de eisen die aan een persoon gesteld worden en diens mogelijkheden om aan die eisen tegemoet te komen (Houtman, 1999a). Werkstress heeft een ongunstige invloed op zowel de lichamelijke als psychische gezondheid. Voorbeelden van lichamelijke klachten zijn een verhoogde bloeddruk en hart- en vaatziekten. De belangrijkste psychische gezondheidsklachten zijn spanningsklachten, klachten van depressieve aard, overspanning en angst (Houtman, 1999b; Houtman, 2001; Jonge, 2000; Stansfeld, 1997).

In de literatuur zijn verschillende theoretische modellen bekend die de relatie tussen werkstress en het optreden van klachten beschrijven. Het Karasek-model veronderstelt dat de combinatie van een hoge werkdruk en beperkte controlemogelijkheden schadelijk is voor de gezondheid (Karasek, 1979). Daarnaast is volgens het model ook beperkte sociale steun op de werkplek een risicofactor. Behalve werkdruk, controlemogelijkheden en sociale steun zijn ook de werkbeloningen van belang. Een gebrek aan beloningen (zowel in materieel als immaterieel opzicht) kan namelijk eveneens werkstress teweegbrengen (Siegrist, 1996).

In dit artikel wordt het verband tussen psychische werkbelasting – ofwel factoren die stress veroorzaken – en diverse psychische gezondheidsklachten in de werkzame beroepsbevolking onderzocht. Het verband tussen psychische werkbelasting en psychische gezondheidsklachten wordt ook voor mannen en vrouwen apart bekeken. Vrouwen hebben vaak te maken hebben met een dubbele belasting door het combineren van werk en zorgtaken en huishoudelijke taken in de thuissituatie (Houtman, 1997; Otten, 1997). Deze dubbele belasting zou zorgen voor een grotere gevoeligheid voor arbeidsbelasting voor vrouwen.

In paragraaf 2 komt de psychische werkbelasting van de werkzame beroepsbevolking aan de orde en in paragraaf 3 de psychische gezondheidsklachten. Daarna wordt in paragraaf 4 het verband beschreven tussen psychische werkbelasting en psychische gezondheidsklachten. Afsluitend worden de belangrijkste resultaten samengevat en een conclusie gegeven (paragraaf 5).

2. Psychische werkbelasting

2.1 Het meten van psychische werkbelasting

In het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) zijn vragen opgenomen over werkdruk, controlemogelijkheden, werkbeloningen en sociale steun. Deze factoren geven een indicatie van de psychische belasting op het werk.

De werkdruk is gemeten door te vragen naar de tijdsdruk waaronder mensen werken en het werktempo waarin mensen werken. De controlemogelijkheden verwijzen naar taakautonomie en ontplooiingsmogelijkheden in het werk. Taakautonomie, ofwel de zeggenschap en verantwoordelijkheden van werkenden, is gemeten met de vragen of men zelf kan beslissen over het werktempo, over de volgorde van werkzaamheden, en over hoe men het werk uit wil voeren. Ook is gevraagd of men op ieder moment het werk kan onderbreken voor een pauze. Over ontplooiingsmogelijkheden is gevraagd of het werk eentonig is, of men zelf oplossingen in het werk kan bedenken voor problemen, of het werk ruimte tot ontplooiing biedt en of het werk aansluit bij opleiding en/of ervaring. De tevredenheid met beloningen is gemeten door te vragen naar promotiekansen en beloningen. Het sociale aspect van het werk is gemeten door een vraag naar de sfeer op het werk.

De psychische werkbelasting die iemand ondervindt wordt veroorzaakt door alle afzonderlijke indicatoren van werkdruk, taakautonomie, ontplooiingsmogelijkheden en beloningen samen. Aangezien deze afzonderlijke indicatoren ook samengaan in een persoon, is het zinvol om samenvattende indexen van deze indicatoren samen te stellen. Zo wordt het mogelijk om gezondheidsklachten tegelijkertijd te relateren aan personen die zowel onder hoge tijdsdruk werken als in een hoog tempo werken. Vervolgens kunnen die samenvattende indexen ook gezamenlijk in hun onderlinge samenhang aan gezondheidsklachten gerelateerd worden. Er zijn vier samenvattende indexen¹⁾ berekend van psychische werkbelasting: werkdruk, taakautonomie, ontplooiingsmogelijkheden en beloning. Deze samenvattende indexen worden gebruikt in de analyses in dit artikel. Aangezien sociale steun gebaseerd is op één vraag, is daarvan geen index berekend.

2.2 Psychische werkbelasting in de werkzame beroepsbevolking

De hoogste werkdruk wordt ervaren door hoogopgeleiden. Uit de samengestelde index van werkdruk blijkt dat bijna vier van de tien mensen met een hoog opleidingsniveau een hoge werkdruk ervaren. Bij mensen met een laag opleidingsniveau is dit een kwart. Verder blijkt dat jongeren en ouderen minder dan gemiddeld een hoge werkdruk ervaren. Mannen geven iets vaker dan vrouwen aan dat zij een hoge werkdruk ondervinden. De werkdruk neemt toe met het aantal uren betaald werk.

De controlemogelijkheden zijn minder gunstig voor jongeren en vrouwen. Van de jongeren heeft 51 procent weinig zeggenschap en verantwoordelijkheden (taakautonomie), terwijl dit voor 55–64-jarigen slechts 27 procent is. Uit de samengestelde index van taakautonomie blijkt dat 42 procent van de vrouwen weinig zeggenschap en verantwoordelijkheden heeft tegen 27 procent van de mannen. Naarmate er minder uren per week gewerkt wordt, heeft een groter deel van de werkenden minder zeggenschap en verantwoordelijkheden. Mensen met een laag opleidings-

Staat 1
Werkdruk, taakautonomie, ontplooiingsmogelijkheden, beloningen en sfeer op het werk van de werkzame beroepsbevolking naar leeftijd, geslacht, aantal uren betaald werk per week en voltooid opleidingsniveau, 2002

	Hoge werkdruk ¹⁾	Weinig taak-autonomie ¹⁾	Weinig ontplooiings-mogelijkheden ¹⁾	Lage beloning ¹⁾	Sfeer op het werk goed
	%				
Totaal	30	33	34	38	85
Leeftijd					
15-24 jaar	17	51	56	41	89
25-54 jaar	32	31	31	38	85
55-64 jaar	27	27	31	35	82
Geslacht					
Man	32	27	31	34	85
Vrouw	27	42	38	44	86
Aantal uren betaald werk per week					
12-19 uur	20	46	60	53	88
20-34 uur	27	44	36	46	86
35 of meer uur	33	27	29	33	85
Voltooid opleidingsniveau					
Basisonderwijs, vbo	23	45	54	45	80
Mavo, havo, mbo, vwo	28	32	33	38	86
Hbo, universiteit	39	25	18	34	89

¹⁾ De indexen zijn geconstrueerd met eendimensionale HOMALS-analyses (Gifi, 1981). Per index zijn de scores ingedeeld in tertielgroepen (33%-groepen). De index ervaren werkdruk omvat de groepen 'lage werkdruk', 'modale werkdruk' en 'hoge werkdruk', die van de taakautonomie 'lage taakautonomie', 'modale taakautonomie', 'veel taakautonomie', die van de ontplooiingsmogelijkheden 'lage ontplooiingsmogelijkheden', 'modale ontplooiingsmogelijkheden' en 'veel ontplooiingsmogelijkheden' en die van beloningen 'lage beloning', 'modale beloning' en 'hoge beloning'.

niveau hebben eveneens minder taakautonomie dan hoog-opgeleiden.

De samengestelde index van ontplooiingsmogelijkheden laat hetzelfde beeld zien. Vrouwen hebben minder mogelijkheden om specifieke vaardigheden in het werk te gebruiken dan mannen (38 tegen 31 procent). Jongeren hebben minder ontplooiingsmogelijkheden dan werknemers van 25 jaar en ouder. Degenen die in deeltijd werken geven aan minder ontplooiingsmogelijkheden te hebben dan degenen die 35 uur of meer werken. Slechts 18 procent van de mensen met een hoog opleidingsniveau heeft weinig ontplooiingsmogelijkheden. Voor mensen met een laag opleidingsniveau is dit percentage drie keer zo hoog.

Meer jongeren vinden dat ze een lage beloning hebben dan ouderen. De samengestelde index van beloningen laat ook zien dat

vrouwen minder positief zijn over hun beloning dan mannen. Ten slotte zijn onder deeltijdwerkers en mensen met een laag opleidingsniveau meer mensen te vinden met een lage beloning.

De werksfeer wordt door ruim 85 procent van de werknemers als goed ervaren en dit percentage verschilt niet tussen mannen en vrouwen. Jongeren tot 25 jaar en hoogopgeleiden werken vaker in een goede sfeer dan ouderen en laagopgeleiden.

3. Gezondheidsklachten

3.1 Het meten van gezondheidsklachten

In POLS zijn een aantal vragen gesteld over depressie, bezorgdheid en angst, een aantal (spannings)klachten en ervaren gezond-

Staat 2
Ervaren gezondheid, depressie, angst/bezorgdheid, een of meer malaiseklachten van de werkzame beroepsbevolking naar leeftijd, geslacht, aantal uren betaald werk per week en voltooid opleidingsniveau, 2002

	Ervaren gezondheid: Minder goede gezondheid	Depressie: Afgelopen 12 maanden depressief geweest?	Angst/bezorgd: Afgelopen 12 maanden angstig/bezorgd geweest?	Een of meer malaiseklachten: Malaiseklachten in de afgelopen 14 dagen
	%			
Totaal	13	10	12	72
Leeftijd				
15-24 jaar	11	13	11	75
25-54 jaar	12	10	13	72
55-64 jaar	19	6	10	65
Geslacht				
Man	12	7	8	66
Vrouw	14	13	17	79
Aantal uren betaald werk per week				
12-19 uur	15	12	16	78
20-34 uur	16	12	15	78
35 of meer uur	11	8	10	68
Voltooid opleidingsniveau				
Basisonderwijs, vbo	19	12	14	71
Mavo, havo, mbo, vwo	11	9	12	73
Hbo, universiteit	10	9	12	71

heid. Depressie en angst zijn gemeten door aan respondenten te vragen of zij in de afgelopen 12 maanden een periode van minstens twee weken achter elkaar hebben gehad waarin ze somber of depressief waren en angstig of bezorgd.

Gezondheidsklachten die verwijzen naar spanningsklachten zijn gemeten door aan respondenten te vragen of zij gedurende de afgelopen 14 dagen last hebben gehad van hoofdpijn, vermoeidheid, slapeloosheid, pijn in de rug, pijn in spieren en gewrichten. Deze klachten zijn samengevat in een maat die aangeeft of respondenten een of meerdere malaiseklachten hebben gehad.

Naast de psychische gezondheidsklachten depressie, angst en malaiseklachten is de eigen beoordeling van de gezondheid een maat voor 'gezondheidsgerelateerde kwaliteit voor leven'. De eigen beoordeling van de gezondheid geeft een goede benadering van de lichamelijke, psychische en sociale componenten van de gezondheid van een persoon. De eigen beoordeling van de gezondheid is gemeten door de vraag "hoe is in het algemeen uw gezondheid?". De respondent kan kiezen uit 5 antwoorden: 'zeer goed', 'goed', 'gaat wel', 'slecht' en 'zeer slecht'. De categorieën 'zeer goed' en 'goed' worden samengevoegd als 'goed ervaren gezondheid' en 'gaat wel', 'slecht' en 'zeer slecht' als 'minder goed ervaren gezondheid'.

3.2 Gezondheidsklachten in de werkzame beroepsbevolking

Een van de acht mannen en vrouwen beoordeelt zijn gezondheid als minder goed. Meer oudere werkenden (55–64 jaar) en mensen met een basisopleiding of vbo-opleiding beoordelen hun gezondheid als minder goed dan jongere werkenden (15–24 jaar) en mensen met een hogere opleiding.

Twee keer zoveel jongeren als ouderen hebben depressieve klachten. Van de vrouwen heeft 13 procent ten minste twee weken depressieve klachten gehad en is 17 procent angstig geweest. Bij mannen is dit ongeveer de helft lager; de cijfers liggen bij hen op respectievelijk 7 en 8 procent.

Van de mensen die minder dan 35 uur werken (parttimers) is 15 procent de afgelopen twee weken angstig of bezorgd geweest, terwijl dit voor de mensen die 35 uur of meer werken (fulltimers) 10 procent is. Van de jongeren heeft 75 procent een of meer malaiseklachten gehad in de afgelopen 14 dagen tegen 65 procent van de ouderen. Werkende vrouwen en parttimers hebben ook vaker alle type malaiseklachten dan werkende mannen en fulltime werkers.

4. Het verband tussen psychische werkbelasting en gezondheidsklachten

4.1 Het meten van het verband tussen psychische werkbelasting en gezondheidsklachten

Het verband tussen alle factoren van psychische werkbelasting en achtereenvolgens de ervaren gezondheid, depressie, angst en malaiseklachten in de werkzame beroepsbevolking is onderzocht. Alle beschikbare factoren van psychische werkbelasting en andere relevante achtergrondkenmerken (leeftijd, geslacht, aantal uren werk per week, voltooid opleidingsniveau en factoren van lichamelijke belasting) zijn samen aan de verschillende typen gezondheidsklachten gerelateerd. Op deze manier wordt er rekening gehouden met de onderlinge samenhang tussen de factoren van psychische werkbelasting en met verschillen in achtergrondkenmerken en factoren van lichamelijke belasting.

Alle analyses zijn ook apart voor mannen en vrouwen uitgevoerd. Alleen als er verschillen tussen mannen en vrouwen zijn in de samenhang tussen psychische werkbelasting en gezondheidsklachten zijn deze vermeld in de tekst.

De analyses zijn uitgevoerd met logistische regressie-analyse. De verbanden van de factoren van psychische werkbelasting met gezondheidsklachten worden weergegeven door odds-ratio's (OR's).

Een odds-ratio representeert de kansverhouding in gezondheidsklachten tussen de groep personen die blootgesteld is aan een bepaalde factor van psychische werkbelasting zoals bijvoorbeeld hoge werkdruk en een standaard vergelijkingsgroep (die niet of nauwelijks is blootgesteld aan hoge werkdruk). De waarde 1 geeft aan dat er geen verband is tussen gezondheidsklachten en psychische werkbelasting. Een waarde kleiner dan 1 duidt op een negatief verband, een waarde groter dan 1 op een positief verband tussen gezondheidsklachten en psychische werkbelasting.

4.2 Het verband tussen psychische werkbelasting en gezondheidsklachten in de werkzame beroepsbevolking

Beperkte ontplooiingsmogelijkheden, lage beloningen en een minder goede sfeer op het werk laten een positief statistisch significant verband zien met ervaren gezondheid. Dit betekent dat weinig ontplooiingsmogelijkheden, lage beloningen en een slechte sfeer op het werk gepaard gaan met een minder goede gezondheid. De odds-ratio van bijvoorbeeld ontplooiingsmogelijkheden bedraagt 1,8. Dat wil zeggen dat mensen met weinig ontplooiingsmogelijkheden bijna twee keer zo vaak een slechte gezondheid ervaren dan mensen met veel ontplooiingsmogelijkheden. Er is geen verband tussen werkdruk en taakautonomie aan de ene kant en de ervaren gezondheid aan de andere kant.

Ontplooiingsmogelijkheden en sfeer op het werk zijn gerelateerd aan depressie bij mannen en vrouwen samen. Bij bijvoorbeeld mensen met een slechte sfeer op het werk zijn er drie keer zo vaak depressieve gevoelens dan bij mensen met een goede sfeer op het werk. Beloningen hangen niet samen met depressie. Opvallend is dat mensen die een gemiddelde zeggenschap en verantwoordelijkheid (taakautonomie) hebben, meer te maken hebben met depressieve gevoelens dan mensen met veel of weinig taakautonomie.

Voor mannen en vrouwen zijn de verbanden tussen depressieve gevoelens en werkdruk anders. Vrouwen die aan een hoge werkdruk blootstaan hebben ruim anderhalf keer zo vaak depressieve gevoelens als vrouwen die aan weinig werkdruk blootstaan, terwijl er bij mannen geen verband is tussen depressie en werkdruk.

Angst en bezorgdheid zijn gerelateerd aan werkdruk, ontplooiingsmogelijkheden, beloningen en sfeer op het werk. Hoe hoger de werkdruk, hoe minder ontplooiingsmogelijkheden, hoe lager de beloningen en hoe slechter de sfeer op het werk, hoe meer angstgevoelens. De analyses van mannen en vrouwen apart laten zien dat alleen bij mannen ontplooiingsmogelijkheden gerelateerd zijn aan angst. Mannen met weinig ontplooiingsmogelijkheden hebben twee keer zo vaak last van angstgevoelens als mannen met veel ontplooiingsmogelijkheden.

Hoge werkdruk, beperkte ontplooiingsmogelijkheden, lage beloningen en een minder goede sfeer op het werk laten een verband zien met malaiseklachten. Mensen met een hoge werkdruk hebben bijvoorbeeld 1,4 keer zo vaak malaiseklachten als mensen met een lage werkdruk. Er is geen verband tussen taakautonomie en malaisegevoelens.

5. Slotbeschouwing

In dit onderzoek is een verband gevonden tussen werkdruk aan de ene kant en depressieve klachten, angst en bezorgdheid en malaiseklachten aan de andere kant. Een hoge werkdruk gaat gepaard met meer depressieve gevoelens, angst en malaiseklachten. Het lijkt erop dat efficiënter werken, dus meer werk verrichten met minder mensen een negatief effect heeft op de 'mentale gezondheid' van de werknemer. Deze bevinding werd ook in andere studies gevonden (Stansfeld, 1997).

Werkdruk is niet gerelateerd aan ervaren gezondheid. Hier zou kunnen gelden dat veel werk wel meer druk geeft, maar ook kan

Staat 3
Het verband van werkdruk, taakautonomie, ontplooiingsmogelijkheden, beloningen, sfeer op het werk met ervaren gezondheid, depressie, angst/bezorgdheid en malaiseklachten uitgedrukt in gecorrigeerde odds-ratio's (OR's), 2002

	OR ^{Ervaren gezondheid **}	OR ^{Depressie **}	OR ^{Angst/bezorgdheid **}	OR ^{Malaiseklachten **}
Werkdruk				
Laag (referentie)	1	1	1	1
Midden	0,8	1,1	1,3*	1,2*
Hoog	1,1	1,4*	1,7*	1,4*
Controle mogelijkheden				
Taakautonomie				
Hoog (referentie)	1	1	1	1
Midden	1	1,4*	1,1	1,1
Laag	1	1,1	1,1	1
Controle mogelijkheden				
Ontplooiingsmogelijkheden				
Hoog (referentie)	1	1	1	1
Midden	1,2	1,4*	1	1,2*
Laag	1,8*	2,4*	1,3*	1,1*
Beloningen				
Hoog (referentie)	1	1	1	1
Midden	1,2*	1,1	0,9	1,2*
Laag	1,3*	1,1	1,4*	1,4*
Sfeer op het werk				
Meestal goed (referentie)	1	1	1	1
Soms goed	1,7*	1,4	1,2	1,2
Niet goed	1,7*	3,0*	2,2*	1,2*

*Statistisch significant op het niveau van 5%.

** Gecorrigeerd voor leeftijd, geslacht, aantal uren werk per week, opleiding, lichamelijke belasting en in onderlinge samenhang van de werkstressfactoren.

leiden tot betere prestaties en meer arbeidssatisfactie en daarmee tot meer welbevinden (Otten, 1998).

Bij vrouwen – en niet bij mannen – werd een verband gevonden tussen werkdruk en depressieve gevoelens. Deze bevinding werd niet in een andere studie teruggevonden (Stansfeld, 1997).

Een andere bevinding was dat weinig ontplooiingsmogelijkheden samen hangen met zowel een minder goede ervaren gezondheid, als met depressieve klachten, angst en bezorgdheid en malaiseklachten in de werkzame beroepsbevolking. De ervaren gezondheid en andere klachten blijken samen te hangen met weinig stimuli in het werk. Mogelijk geeft de afwezigheid van een positieve stimulans aanleiding tot gezapigheid en lusteloosheid en dus tot minder welbevinden en andere gezondheidsklachten (Otten, 1998).

Controlemogelijkheden in de vorm van zeggenschap en verantwoordelijkheden in het werk hangen niet samen met de hier onderzochte gezondheidsklachten. Het model van Karasek veronderstelt wel een verband tussen taakautonomie en gezondheidsschade. In andere studies wordt een dergelijk verband wel gevonden (Houtman, 1997).

Lage beloningen hangen samen met een minder ervaren gezondheid, angst en bezorgdheid en malaiseklachten. Hier lijkt ook te gelden dat weinig waardering niet bevorderlijk is voor het welbevinden en de kans op gezondheidsklachten, zoals angst en malaiseklachten, vergroot.

Weinig sociale steun, in dit artikel uitgedrukt als een minder goede sfeer op het werk, hangt samen met alle beschreven gezondheidsklachten, dus zowel depressieve klachten, angst en bezorgdheid en malaiseklachten als met een minder goede ervaren gezondheid. Sociale aspecten in het werk lijken belangrijk te zijn en dit wordt bevestigd in andere studies (Houtman, 2001).

Het is niet mogelijk om met deze gegevens aan te geven wat oorzaak en gevolg is, omdat het voorkomen van gezondheidsklachten en het voorkomen van risicofactoren in het onderzoek op één tijdstip zijn gemeten. Het is dus onduidelijk of een hoge werkdruk voorspelt dat er gezondheidsklachten ontstaan of dat gezondheidsklachten ervoor zorgen dat de werkdruk als hoog beoordeeld wordt. De gevonden samenhang tussen werkdruk en bijvoorbeeld depressieve klachten geeft aan dat dit een mogelijke risicofactor kan zijn.

Om een oorzaak-gevolg relatie te kunnen onderzoeken zou men een groep mensen in de tijd moeten volgen waarbij mogelijke risicofactoren in het begin van het onderzoek gemeten worden en het optreden van gezondheidsklachten gedurende een periode gevolgd wordt.

Wat met deze gegevens ook niet aan te geven is, is of factoren in de persoon zelf of omstandigheden op het werk ervoor zorgen dat iemand ziek wordt. Anders gezegd: is de belasting (omstandigheden) of de belastbaarheid van de persoon bepalend of een persoon klachten krijgt (Houtman, 2001). Dit onderzoek geeft geen informatie over of factoren in de persoon zelf invloed hebben op het ontwikkelen van psychische gezondheidsklachten of dat het alleen aan werkomstandigheden ligt.

Het is moeilijk om gezondheidsklachten te verminderen of zelfs te voorkomen. Belangrijk is om inzicht te krijgen in de samenhang tussen deze klachten en werkstressfactoren. Verandering en verbetering van de situatie op het werk zouden mogelijk kunnen bijdragen om klachten te verminderen.

Literatuur

Gifi, A. *Nonlinear multivariate analysis*, Afdeling Datatheorie, Rijksuniversiteit Leiden, Leiden, 1981.

Houtman, I.L.D. (1997) *Trends in arbeid en gezondheid 1996*, Nederlands Instituut voor arbeidsomstandigheden (NIA-TNO), Amsterdam.

Houtman, I.L.D. (1999a) *Trends in arbeid en gezondheid 1999*, TNO Arbeid, Samsom, Alphen aan den Rijn.

Houtman, I.L.D. Kornitzer M., Smet P. de, e.a. (1999b) Job stress, absenteeism and coronary heart disease European co-operative study (the JACE study), *European Journal of Public Health*, volume 9, blz 52–57.

Houtman, I.L.D. (2001) *Trends in arbeid en gezondheid 2002*, TNO Arbeid, Kluwer, Alphen aan den Rijn.

Jonge, J. de, Houtman, I.L.D., Bongers, P.M. Lineair and nonlinear relations between psychosocial job characteristics, subjective

outcomes, and sickness absence: baseline results from SMASH. *Journal of occupational health psychology* 2000; 5: 256–268.

Karasek, R.A. (1979), Job demands, job decision latitude, and mental strain: implications for job redesign, *Administrative Science Quarterly*, volume 24, blz. 285–307.

Otten, F. (1997), De bijdrage van werkstress aan ziekteverzuim, *Tijdschrift voor bedrijfs- en verzekeringsgeneeskunde*, volume 5, blz. 204–210.

Otten, F., Wieling, M. (1998), Kwaliteit van de arbeid en gezondheid. In: *Arbeidsomstandigheden 1998. Monitoring via personen*, Centraal Bureau voor de Statistiek en Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Elsevier, Den Haag.

Siegrist, J. (1996), Adverse health effects of high effort/low reward conditions, *Journal of Occupational Health Psychology*, volume 1, blz. 27–41.

Stansfeld, S.A., Fuhrer, R., Head, J., Ferrie, J. Work and psychiatric disorder in the Whitehall II study. *Journal of Psychosomatic Research* 1997; 43: 73–81.

Technische toelichting

Voor dit onderzoek is gebruikt gemaakt van gegevens uit de module ‘Gezondheid en arbeid’ van het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS). POLS is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). De POLS-gegevens van de module ‘Gezondheid en arbeid’ hebben ieder jaar betrekking op ongeveer 10 duizend personen. De vragen van de module worden deels mondeling gesteld aan personen van 0 jaar en ouder en deels schriftelijk gesteld aan personen van 12 jaar en ouder. In dit artikel zijn de gegevens van het jaar 2002 verwerkt. De module bevat informatie over de onderwerpen ‘gezondheid en aandoeningen’, ‘leefstijlen’, ‘medische consumptie’, ‘preventieve maatregelen’ en ‘arbeidsomstandigheden’.

De gegevens over arbeidsomstandigheden worden op verzoek van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid verzameld. Aan respondenten wordt gevraagd in hoeverre zij op hun werk worden blootgesteld aan verschillende vormen van belasting. Deze informatie is een weergave van de beleving van respondenten. Wanneer twee personen op hun werk even vaak zware voorwerpen tillen, kan de een dat als belastend ervaren en de ander niet. De vragen over arbeidsomstandigheden worden gesteld aan personen die behoren tot de werkzame beroepsbevolking. Dit zijn personen van 15–64 jaar die ten minste twaalf uur

Staat 4
Werkzame beroepsbevolking naar geslacht, leeftijd, geslacht, aantal uren betaald werk en voltooid opleidingsniveau, 2002

Achtergrondkenmerken	%	N
Totaal	100	4 474
Geslacht		
Man	59	2 619
Vrouw	41	1 856
Leeftijd		
15–24 jaar	13	565
25–34 jaar	28	1 236
35–44 jaar	28	1 248
45–54 jaar	23	1 042
55–64 jaar	9	384
Aantal uren betaald werk per week		
12–19 uur	10	466
20–34 uur	26	1 155
35 of meer uur	64	2 853
Voltooid opleidingsniveau		
Basisonderwijs	9	400
Vbo	14	625
Mavo	8	367
Havo, mbo, vwo	41	1 811
Hbo, universiteit	28	1 242

per week betaald werk verrichten. In 2002 zijn gegevens van 4 474 werkenden verzameld, waarvan 2 618 mannen en 1 856 vrouwen. De vragen over gezondheid zijn niet alleen gesteld aan werkenden, maar in dit artikel worden alleen de gezondheidsgegevens van de werkzame beroepsbevolking beschreven. In staat 4 staan een aantal achtergrondkenmerken van de onderzoekspopulatie vermeld.

Noten in de tekst

- De indexen zijn geconstrueerd met eendimensionale Homals-analyses (Gifi, 1981). Per index zijn de scores ingedeeld in tertiële groepen (33%-groepen). De index ervaren werkdruk omvat de groepen ‘lage werkdruk’, ‘modale werkdruk’ en ‘hoge werkdruk’, die van de taakautonomie ‘lage taakautonomie’, ‘modale taakautonomie’, ‘veel taakautonomie’, die van de ontplooiingsmogelijkheden ‘lage ontplooiingsmogelijkheden’, modale ontplooiingsmogelijkheden’ en ‘veel ontplooiingsmogelijkheden’ en die van beloningen ‘lage beloning’, ‘modale beloning’ en ‘hoge beloning’.

Carpoolen in het woon-werkverkeer

Hermine Molnár en Rico Konen

Eén van de manieren om het aantal auto's op de weg te verminderen is carpoolen in het woon-werkverkeer. In 2002 waren er op een gemiddelde doordeweekse werkdag 218 duizend carpoolauto's op de weg. Die auto's zaten bijna een half miljoen carpoolers. Dat is 16 procent van het aantal mensen dat met de auto naar het werk gaat. Het carpoolen is sinds 1995 met circa 30 procent afgenomen.

1. Inleiding

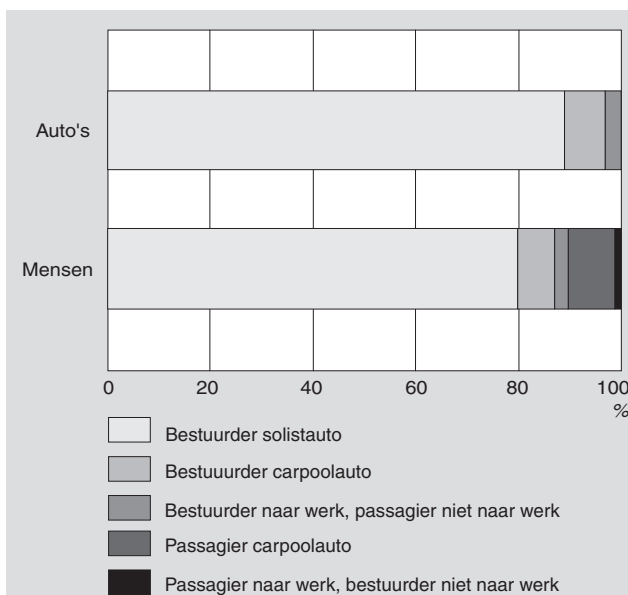
Carpoolen in het woon-werkverkeer wordt gezien als een manier om het aantal auto's op de weg te verminderen. Voor het grootste deel bestaan de dagelijkse files uit woon-werkverkeer met auto's waar meestal maar één persoon in zit. Meer personen per auto kan het aantal files en hun lengte beperken en ook de uitstoot van schadelijke gassen verminderen.

In de weekenden, op doordeweekse feestdagen en in de maanden juli en augustus vindt relatief weinig woon-werkverkeer plaats. Daarom zijn de carpoolgegevens in dit artikel gebaseerd op doordeweekse werkdagen. Feestdagen die door de week vallen en de maanden juli en augustus zijn daarbij buiten beschouwing gelaten. Carpoolers zijn autopassagiers en autobestuurders die samen rijden voor woon-werkverkeer en die elk gaan werken.

2. Carpoolauto's

Op een gemiddelde doordeweekse werkdag in 2002 waren zo'n 2,8 miljoen personenauto's onderweg voor woon-werkverkeer. Daarvan was 8 procent een carpoolauto. In de meeste auto's die voor woon-werkverkeer werden gebruikt zat echter maar één persoon (solistauto's). Naast carpoolauto's en solistauto's was er nog een klein percentage auto's onderweg waarin weliswaar meerdere mensen samen reden, maar waarbij geen sprake was van carpoolen. Het gaat dan om auto's waarvan alleen de chauffeur op weg is naar het werk, maar de passagiers een ander doel hebben. Dit

1. Samenstelling woon-werkverkeer met de auto op een gemiddelde doordeweekse werkdag, 2002

kan bijvoorbeeld een ouder zijn die op weg naar het werk de kinderen naar school brengt of een familielid onderweg ergens afzet.

3. Bijna een half miljoen carpoolers

In 2002 waren er op een doordeweekse dag bijna een half miljoen carpoolers onderweg. Dit zijn allerlei mogelijke combinaties van mensen die samen rijden voor woon-werkverkeer zoals collega's die samen rijden en elkaar treffen op een carpoolplein. Ook kunnen dit man en vrouw zijn die van huis uit in één auto naar het werk gaan of een werknemer die van huis uit met een bedrijfsbusje zijn collega(s) ophaalt en gezamenlijk naar het werk rijdt.

Niet iedere autopassagier die naar het werk gaat zit bij een carpoolautobestuurder in de auto. Passagiers die gebracht worden door een chauffeur die zelf niet gaat werken zijn geen carpoolers. In 2002 zijn op een werkdag gemiddeld 41 duizend autopassagiers naar hun werk gebracht.

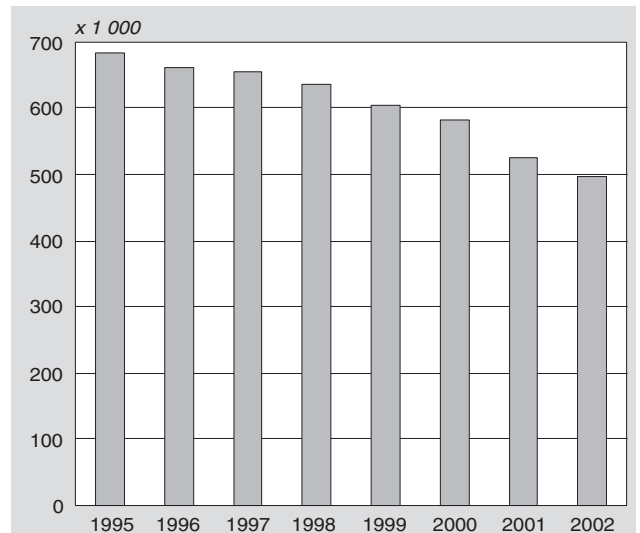
4. Carpoolen neemt af

Het aantal carpoolauto's is sinds 1995 afgenomen met ruim 30 procent: van 314 duizend naar 218 duizend auto's. In 1995 was nog 14 procent van de auto's op weg naar het werk een carpoolauto, in 2002 is dit aandeel gedaald tot 8 procent.

In dezelfde periode is het aantal auto's gebruikt voor woon-werkverkeer echter toegenomen met bijna 23 procent. Het percentage auto's waarin slechts één persoon naar het werk reist, is sindsdien dan ook toegenomen. In 2002 bestonden negen op de tien auto's in het woon-werkverkeer uit zogenaamde solistauto's.

Het totale aantal woon-werkreizigers dat carpoolde is in de periode 1995-2002 in ongeveer in dezelfde mate (27%) gedaald als het aantal carpoolauto's. Ook de stijging van het aantal woon-werkreizigers op een gemiddelde doordeweekse werkdag hield gelijke tred met de stijging van het aantal auto's in het woon-werkverkeer.

1. Aantal carpoolers, 1995-2002

Tabel 1
Gemiddelde woon-werkafstand in het woon-werkverkeer op een gemiddelde doordeweekse werkdag, 1995–2002

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Werkdagen	211	210	210	211	212	211	209	209
	<i>km</i>							
Totaal Woon-werkreizigers	17,0	17,0	17,4	17,8	17,7	18,0	18,0	18,2
Auto	21,9	21,9	22,7	22,7	21,9	22,3	22,5	22,4
Solistauto	21,6	21,1	21,8	22,0	20,9	21,6	21,9	21,7
Carpoolauto	28,5	28,4	29,7	29,4	30,4	30,0	30,3	32,3
Carpoolautobestuurder w.v.								
met passagiers	23,8	23,4	23,6	24,8	25,7	27,0	24,6	25,6
zonder passagiers	4,8	5,0	6,1	4,6	4,7	3,0	5,7	6,7
Niet werk-passagier-auto	17,0	16,5	16,2	16,4	17,8	16,8	17,3	18,6
Carpoolpassagier	23,8	23,4	23,6	24,8	25,7	27,0	24,6	25,6
Passagier van niet-werk-bestuurder-auto	17,0	16,5	16,2	16,4	17,8	16,8	17,3	18,6

¹⁾ Bestuurder naar werk, passagier niet naar werk.

²⁾ Passagier naar werk, bestuurder niet naar werk.

Tabel 2
Reizigerskilometers op één gemiddelde doordeweekse werkdag, 1995–2002

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
	<i>x 1 000 km</i>							
Reizigerskilometers carpoolen totaal	17 691	16 977	17 216	17 105	16 754	16 451	14 336	14 186
w.v.								
Reizigerskilometers carpoolautobestuurder	8 965	8 485	8 883	8 592	8 362	7 768	7 345	7 043
w.v.								
met carpoolpassagiers	7 463	6 991	7 055	7 244	7 066	6 997	5 973	5 588
zonder carpoolpassagiers	1 502	1 494	1 828	1 347	1 296	771	1 373	1 455
Reizigerskilometers carpoolpassagiers	8 726	8 492	8 332	8 514	8 392	8 683	6 991	7 143

5. Carpoolen en woon-werkafstand

Over het algemeen leggen auto's waarin woon-werkreizigers samen rijden een langere afstand af dan auto's zonder passagiers. Samen rijden wordt vooral gedaan door mensen die gemiddeld verder van hun werk wonen dan autosolisten. In 2002 overbrugde een carpoolauto op een doordeweekse werkdag gemiddeld 32 kilometer. Voor solistauto's was dit gemiddeld 10 kilometer minder.

Carpoolautobestuurders en carpoolpassagiers overbrugden in 2002 samen 21 procent van het totaal aantal autoreizigerskilometers in het woon-werkverkeer. Carpoolauto's legden 11,5 procent van het totale aantal autokilometers in het woon-werkverkeer af. In een carpoolauto zitten een groot deel van de reis minstens twee personen, daardoor is het aandeel van carpoolauto's in het totale aantal autokilometers lager dan het aandeel van carpoolers in het totale aantal autoreizigerskilometers.

6. Reisduur

In 2002 waren carpoolauto's gemiddeld 11 minuten langer onderweg dan solistauto's. Dit komt voornamelijk omdat carpoolautobe-

stuurders verder van hun werk wonen dan bestuurders van auto's zonder passagiers. De gemiddelde woon-werkafstand die carpoolauto's overbrugden, was dan ook bijna 10 kilometer langer. Ook carpoolpassagiers hebben gemiddeld een langere woon-werkafstand dan autosolisten. Carpoolpassagiers waren gemiddeld 5 minuten langer onderweg naar hun werk. Een deel van de carpoolpassagiers stapt pas later in de auto tijdens het carpoolen of stapt eerder uit. De gemiddelde tijd die een carpoolautobestuurder zonder passagiers in de auto zit, schommelt rond de 6 minuten.

7. Carpoolers, wie zijn dat?

In bijna driekwart van de carpoolauto's zit een man achter het stuur. Hoewel het aandeel vrouwelijke carpoolautobestuurders veel lager ligt, is het wel toegenomen sinds 1995. In 2002 zat in ruim een kwart van de carpoolauto's een vrouwelijke bestuurder. In 1995 was dit nog maar in een vijfde van de carpoolauto's het geval. In 2002 was 37 procent van de carpoolpassagiers een vrouw. Dit is iets hoger dan in 1995 toen er 34 procent vrouwelijke passagiers waren.

Tabel 3
Gemiddelde reisduur in het woon-werkverkeer 1995–2002

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
	<i>minuten</i>							
Auto	28	28	29	29	29	29	29	29
Solistauto	28	27	28	28	28	28	28	28
Carpoolauto	37	36	38	39	38	38	38	39
Carpoolautobestuurder w.v.								
met passagiers	30	30	30	31	33	33	32	33
zonder passagiers	7	6	7	7	5	4	6	6
Carpoolpassagier	30	30	30	31	33	33	32	33

De meeste carpoolautobestuurders en driekwart van de carpoolpassagiers werken 30 uur of meer per week. Carpoolautobestuurders zijn merendeels forenzen. Dat zijn mensen die werken buiten hun woongemeente. Sinds 1995 is het aandeel forenzen onder de bestuurders van carpoolauto's nagenoeg gelijk gebleven, maar neemt het aandeel forenzen onder de passagiers af. Dit wijst er op dat er een toename is van bestuurders die een passagier afzetten in hun eigen woongemeente.

Meer dan een vijfde van de carpoolpassagiers heeft geen rijbewijs. Sinds 1995 is dit aandeel geleidelijk toegenomen. Bijna een kwart van de carpoolpassagiers heeft zelf geen auto ter beschikking of geen rijbewijs en er is ook geen auto aanwezig in het huishouden waartoe zij behoren. Zo'n 28 procent heeft soms een auto ter beschikking. Er is een auto in het huishouden die door meerdere mensen kan worden gebruikt.

Technische toelichting

De gegevens uit dit artikel zijn afkomstig uit het Onderzoek Verplaatsingsgedrag (OVG) van het CBS.

De onderzoekspopulatie van het OVG is de gehele Nederlandse bevolking (exclusief personen in inrichtingen en tehuizen). De waarnemingen zijn exclusief vakantiemobiliteit en exclusief verplaatsingen en afstanden afgelegd buiten de Nederlandse landsgrenzen. De verplaatsingen in het OVG betreffen verplaatsingen op de openbare weg.

Aan alle personen uit een huishouden is gevraagd gedurende een van te voren bepaalde dag de verplaatsingen op die enquêtedag bij te houden. Bij de verplaatsingen wordt informatie verzameld over de plaats van herkomst, de bestemming, tijdstip van vertrek en aankomst, welke vervoermiddelen worden gebruikt en met welk motief de verplaatsingen worden gemaakt. Het OVG is een steekproefonderzoek. In 2002 hebben ruim 44 duizend huishoudens aan het onderzoek meegewerkt.

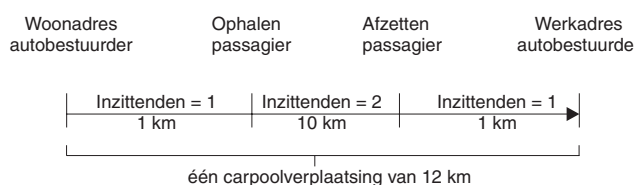
Trendbreuk

Met ingang van 1999 is het onderzoeksontwerp van het OVG ingrijpend gewijzigd. Hierdoor is een methodebreuk ontstaan. De verbeterde opzet van het onderzoek heeft geleid tot een verhoging van de respons waardoor de uitkomsten verder zijn verbeterd. Daarnaast is de waarneming verbeterd door de vraagstelling te vereenvoudigen en ook dit heeft geleid tot nauwkeurigere uitkomsten. Om voor de trendbreuk te corrigeren zijn de cijfers voor de jaren 1995 tot 1999 herberekend waardoor volgtijdelijk vergelijkbare gegevens beschikbaar zijn van 1995 tot en met 2002.

Berekening aantal verplaatsingen, afstand en reistijd bij carpoolen

Om de hele carpoolroute van huisadres naar werkadres aan te duiden wordt het begrip verplaatsing gebruikt. De hele route (enkele reis) wordt als één verplaatsing beschouwd, ook al haalt de autobestuurder onderweg passagiers op. De afstand en de reistijd die carpoolauto, carpoolautobestuurder en carpoolpassagier tijdens diezelfde verplaatsing afleggen kan wel verschillen.

Voorbeeld van een carpoolverplaatsing van woonadres naar werkadres:

In bovenstaand voorbeeld is de afstand die de carpoolauto en dus ook de bestuurder aflegt 12 kilometer. Immers de auto legt de hele route af. De passagier legt een afstand van 10 kilometer af vanaf het moment dat deze door de bestuurder wordt afgehaald en weer afgezet.

Tabel 4
Samenstelling woon-werkverkeer met de auto op gemiddelde doordeweekse werkdag, 1995–2002

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Werkdagen	210	210	210	211	212	211	209	209
	x 1 000							
Totaal woon-werkreizigers	4 547	4 687	4 776	4 917	5 024	5 089	5 177	5 140
Totaal auto's (bestuurders)	2 260	2 338	2 382	2 501	2 634	2 668	2 766	2 774
Solistauto	1 899	1 989	2 032	2 151	2 301	2 346	2 449	2 471
Carpoolauto	314	299	300	292	275	259	242	218
Niet-werk-passagier-auto ¹⁾	47	50	51	58	57	63	75	85
Passagier carpoolauto	367	363	354	344	327	322	284	279
Passagier van niet-werk-bestuurder-auto ²⁾	31	36	28	32	35	32	39	41
Overige woon-werkreizigers	1 888	1 950	2 012	2 041	2 028	2 067	2 089	2 047

¹⁾ Bestuurder naar werk, passagier niet naar werk.

²⁾ Passagier naar werk, bestuurder niet naar werk.

Tabel 5
Samenstelling auto's in woon-werkverkeer, 1995–2002

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
	%							
Totaal auto's	100	100	100	100	100	100	100	100
Solistauto	84	85	85	86	87	88	89	89
Carpoolauto	14	13	13	12	10	10	9	8
Niet-werk-passagier-auto ¹⁾	2	2	2	2	2	2	3	3

¹⁾ Bestuurder naar werk, passagier niet naar werk.

2. Tabellen

Sociaal-economische statistieken in StatLine

StatLine

De cijfers van het CBS zijn beschikbaar via internet. Via de website van het CBS kunt u toegang verkrijgen tot StatLine, de elektronische databank van het CBS. In StatLine vindt u statistische informatie over vele maatschappelijke en economische onderwerpen in de vorm van tabellen en grafieken. Deze resultaten kunt u gratis bekijken, printen of opslaan. Naast de mogelijkheid om te zoeken met trefwoorden, kan met behulp van een Webselector een keuze worden gemaakt uit alle publicaties die zijn opgenomen in StatLine.

Hoe vindt u sociaal-economische cijfers in StatLine?

In StatLine zijn veel cijfers over sociaal-economische onderwerpen te vinden. U vindt deze cijfers als volgt. Ga naar de openingspagina van de CBS homepage (www.cbs.nl), ga met de muis op 'Cijfers' in de linkerbalk staan en klik in het pop-up menu op 'StatLine databank'. U krijgt nu een scherm waarin wordt uitgelegd hoe u binnen StatLine kunt zoeken naar onderwerpen.

Klik in de tekst op het eerste woord 'StatLine'. U krijgt nu een scherm waarin u twee mogelijkheden hebt om StatLine te benaderen (*figuur 1*). Dit scherm kunt u overigens ook direct oproepen door op de homepage van het CBS op de rode tekst 'StatLine' aan de rechterkant te klikken. De eerste ingang tot StatLine is zoeken met een trefwoord. Als u een trefwoord intoetst en daarna op 'zoeken' klikt, selecteert een zoekmachine tabellen van StatLine-publicaties waarin het door u gekozen trefwoord voorkomt.

De tweede mogelijkheid is zelf te zoeken in de themaboom. U klikt dan op 'thema's', waarna de StatLine Webselector gestart wordt. U kunt dan snel gegevens vinden over sociaal-economische onderwerpen als u klikt op 'Arbeid, inkomen en sociale zekerheid'. Door op het plusje voor een geel mapje te klikken krijgt u de onderliggende thema's of publicaties te zien. De StatLine-publicaties zijn te herkennen aan het blauwe pijltje voor de titel. In de StatLine-publicaties kunt u zelf een tabel samenstellen door onderwerpen, detailleringen en periodes te selecteren.

In *figuur 2* is een voorbeeld gegeven. In de linkerhelft van het scherm staat het bovenste deel van het thema 'Arbeid, inkomen en sociale zekerheid'. Deze bevat zowel subthema's als publicaties. De publicatie 'Beroepsbevolking naar geslacht' is aangeklikt.

In het rechterdeel van het scherm staan de onderwerpen van deze publicatie: werkzame personen, beroepsbevolking, et cetera. Submappen in het rechterdeel opent u door op het 'plusje' te klikken. Rechtsboven staan naast de onderwerpen de detailleringen waaruit geselecteerd kan worden: persoonskenmerken (leeftijd, onderwijsniveau, herkomst, positie huishouden), geslacht en perioden. Wanneer u klaar bent met selecteren, klikt u op 'Gegevens tonen' en wordt de door u samengestelde tabel op het scherm getoond. Uiteraard kunt u deze tabel afdrukken of opslaan op schijf. Als u op het pictogram met de diskette ('Tabel bewaren') boven de tabel klikt, krijgt u de keuze om de tabel in Excel-formaat of in een ander formaat op te slaan.

Wat kunt u in StatLine vinden?

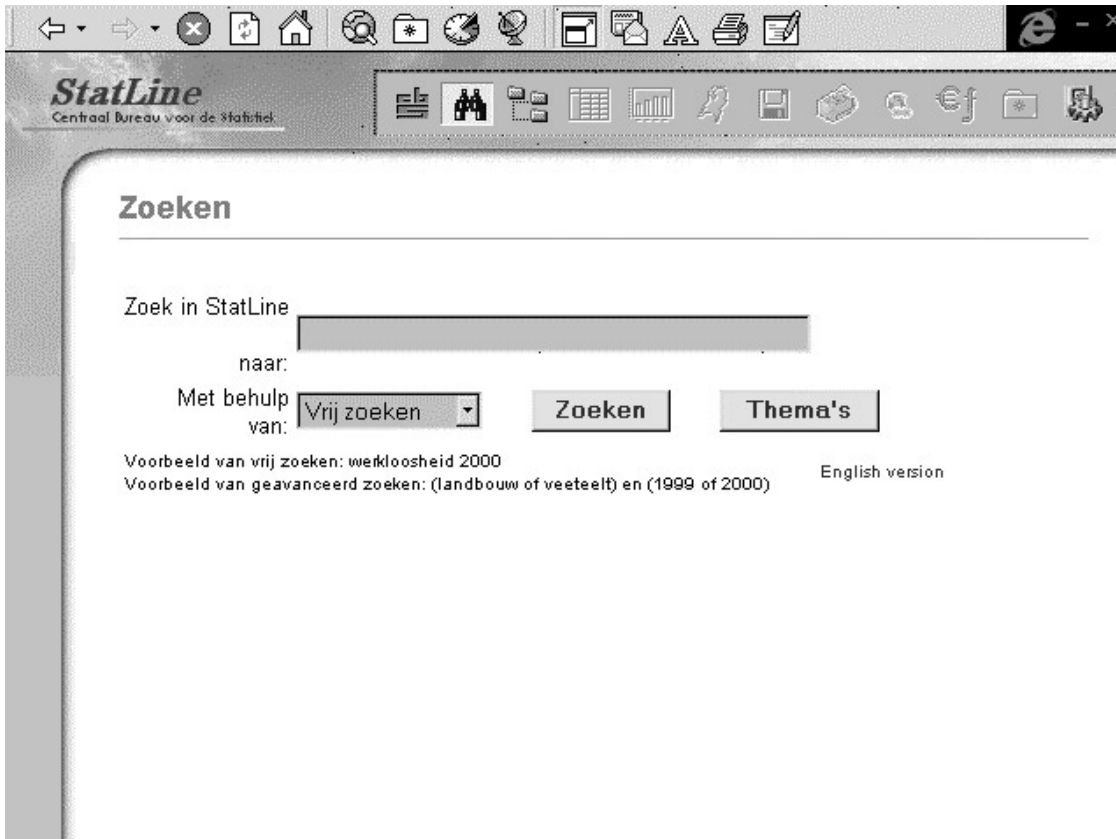
Er is een groot aantal StatLine-publicaties over sociaal-economische onderwerpen. De meeste vindt u onder de kop 'Arbeid, inkomen en sociale zekerheid'. Over arbeid zijn onder meer cijfers opgenomen over banen en lonen, en cao-gegevens, vacatures, beroepsbevolking, werkloosheid arbeidsomstandigheden en vakbeweging. Onder inkomen vindt u onder andere gegevens over inkomensverdelingen, samenstelling van het inkomen, koopkracht, vermogens en bestedingen. Onder sociale zekerheid staan publicaties over arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, de bijstandswet en het ziekteverzuim.

Meer cijfers over sociaal-economische onderwerpen zijn te vinden bij 'Historische reeksen' (net onder 'Arbeid, inkomen en sociale zekerheid' in *figuur 2*). Hierin vindt u tijdreeksen vanaf 1899 voor een beperkt aantal onderwerpen. Cijfers per gemeente of andere regio's zijn behalve onder de thema's zelf ook te vinden bij het thema 'Nederland regionaal'.

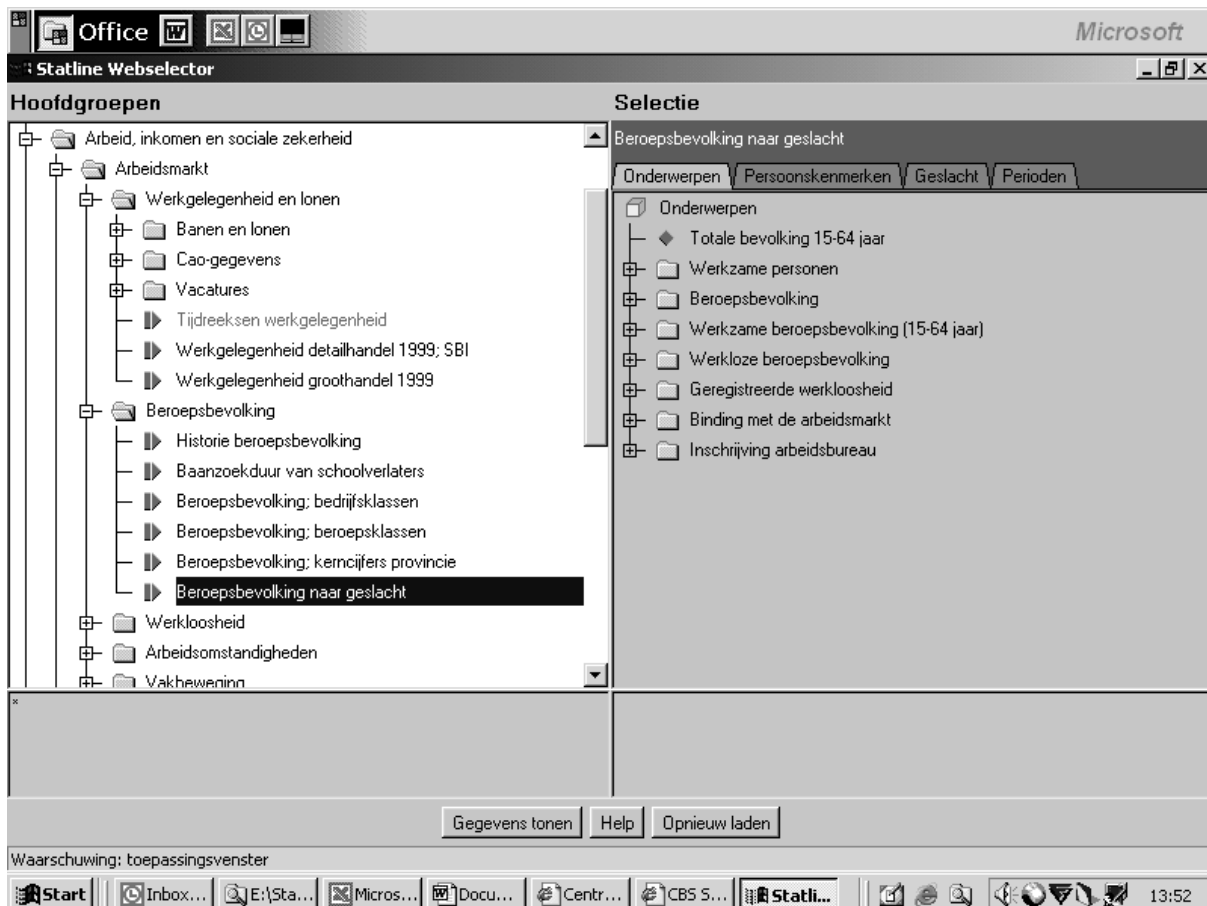
Nieuwe cijfers

De bestaande publicaties ondergaan regelmatig een update. Op de homepage van het CBS vindt u onder de rode tekst 'StatLine' de tekst 'updates'. Wanneer u hierop klikt verschijnt een overzicht van StatLine-publicaties die nieuw verschenen zijn en die een update hebben ondergaan.

Figuur 1

Figuur 2

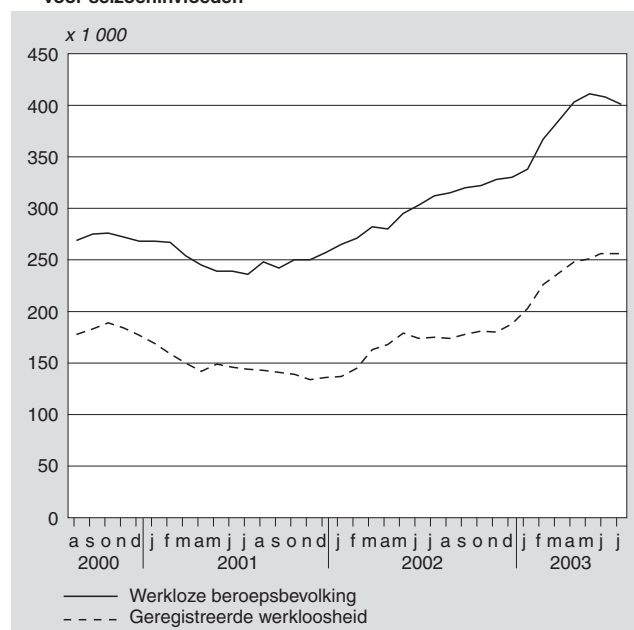

2.0 Kerncijfers

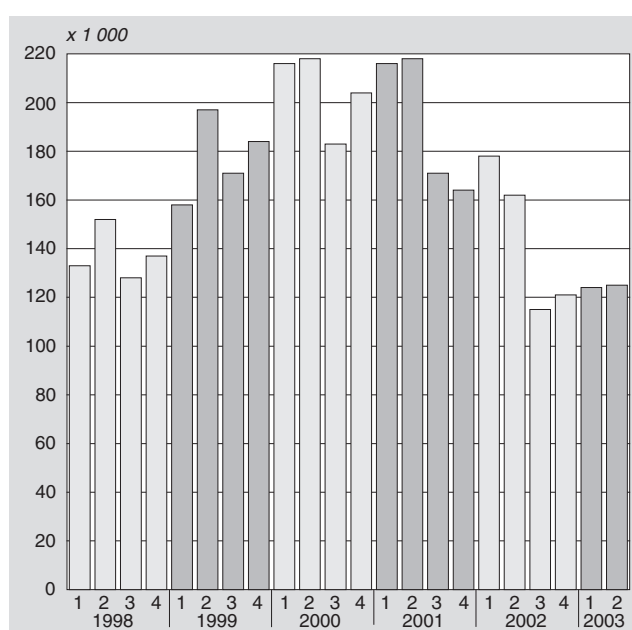
	Basis c.q. eenheid	2000	2001	2002	2002				2003	
					1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.
1. Werkgelegenheid en vacatures ¹⁾										
Werkzame personen	1 000	8 124	8 274*	8 349*
Werknemers	1 000	6 969	7 123*	7 190*
Zelfstandigen	1 000	1 155	1 151*	1 159*
Banen van werknemers	1 000	7 285	7 451*	7 509*	7 472*	7 513*	7 538*	7 513*	7 482*	7 491*
Landbouw en visserij	1 000	118	121*	122*	113*	125*	127*	123*	113*	124*
Industrie en bouwnijverheid	1 000	1 528	1 539*	1 515*	1 520*	1 524*	1 517*	1 500*	1 477*	1 474*
Commerciële dienstverlening	1 000	3 470	3 541*	3 531*	3 539*	3 541*	3 537*	3 507*	3 493*	3 477*
Niet-commerciële dienstverlening	1 000	2 169	2 250*	2 341*	2 300*	2 323*	2 357*	2 382*	2 399*	2 416*
Mannen	1 000	4 121	4 176*	4 179*	4 172*	4 189*	4 191*	4 165*	4 135*	4 136*
Vrouwen	1 000	3 164	3 275*	3 330*	3 300*	3 324*	3 347*	3 348*	3 347*	3 355*
Voltijd	1 000	4 131	4 168*	4 149*
Deeltijd	1 000	3 155	3 283*	3 360*
Vast	1 000	6 528	6 656*	6 721*
Flexibel	1 000	757	795*	788*
Vacatures	1 000	203	197	149	178	162	115	121	124	125
Landbouw en visserij	1 000	3	3	3	5	4	1	2	3	3
Industrie en bouwnijverheid	1 000	47	41	28	35	32	19	20	20	18
Commerciële dienstverlening	1 000	110	106	76	90	82	59	62	66	69
Niet-commerciële dienstverlening	1 000	42	47	42	48	44	36	37	34	35
2. Beroepsbevolking en werkloosheid										
Beroepsbevolking	1 000	7 188*	7 315*	7 444*	7 344*	7 420*	7 534*	7 477*	7 442*	7 501*
Mannen	1 000	4 277*	4 317*	4 366*	4 322*	4 370*	4 407*	4 365*	4 329*	4 369*
Vrouwen	1 000	2 911*	2 998*	3 077*	3 021*	3 049*	3 126*	3 112*	3 112*	3 132*
Werkzame beroepsbevolking	1 000	6 919*	7 064*	7 141*	7 062*	7 132*	7 212*	7 159*	7 064*	7 098*
Mannen	1 000	4 164*	4 209*	4 219*	4 193*	4 230*	4 248*	4 205*	4 130*	4 164*
Vrouwen	1 000	2 755*	2 856*	2 922*	2 869*	2 902*	2 963*	2 954*	2 935*	2 934*
Werkloze beroepsbevolking	1 000	269*	251*	302*	282*	287*	322*	318*	377*	403*
Mannen	1 000	113*	108*	147*	129*	140*	159*	160*	200*	204*
Vrouwen	1 000	156*	142*	155*	152*	147*	163*	158*	178*	198*
Geregistreerde werkloosheid	1 000	188	146	170	161	164	172	182	241	239
Mannen	1 000	98	77	91	82	87	94	100	139	135
Vrouwen	1 000	90	69	79	79	77	77	82	102	104
Geregistreerde werkloosheid	%	2,6	2,0*	2,3*	2,2*	2,2*	2,3*	2,4*	3,2*	3,2*
Mannen	%	2,3	1,8*	2,1*	1,9*	2,0*	2,2*	2,3*	3,2*	3,1*
Vrouwen	%	3,1	2,3*	2,6*	2,6*	2,5*	2,5*	2,7*	3,3*	3,4*

¹⁾ De gehele werkgelegenheid inclusief minder dan 12 uur.

1. Werkloze beroepsbevolking en geregistreerde werkloosheid (driemaandsgemiddelden onder de middelste maand) gecorrigeerd voor seizoeninvloeden

2. Vacatures, ultimo kwartaal

	Basis c.q. eenheid	2000	2001	2002	2002				2003	
					1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.
3. Collectieve arbeidsvoorwaarden en vakverenigingen										
Cao-lonen per uur incl. bijzondere beloningen	2000=100	100,0	104,4	108,2	106,9	107,8	108,9	109,2	110,4*	111,0*
Particuliere bedrijven	2000=100	100,0	104,2	107,8	106,6	107,4	108,4	108,8	110,0*	110,3*
Gesubsidieerde sector	2000=100	100,0	105,2	109,6	107,9	109,0	110,6	110,7	112,3*	112,3*
Overheid	2000=100	100,0	104,4	109,0	107,8	108,5	109,5	110,0	111,2*	112,8*
Leden van vakverenigingen ¹⁾	1 000	1 797	1 800	1 781	1 781	1 786	1 787	1 777	1 751	1 756
Verloren arbeidsdagen door stakingen	1 000	9,4	45,1	245,5	26,7	218,5	0,2	.	.	.
4. Lonen en loonkosten										
Verdiende lonen per maand van Voltijdwerknemers ²⁾	euro	2 369*	2 517
Minimumloon per maand	euro	.	.	.	1 206,60	1 206,60	1 231,80	1 231,80	1 249,20	1 249,20
Aantal minimumloners	1 000	284,6	282,6
Loonkosten per uur in industrie en (bouw-)nijverheid	euro	25,21*	26,50*	27,66*	27,19*	27,55*	27,94*	27,98*	28,24*	28,55*
5. Inkomen, vermogen en consumptie										
Gemiddeld beschikbaar inkomen van huishoudens ³⁾	1 000 euro	24,8
Dynamische koopkrachtverandering ⁴⁾ , t.o.v. 1 jaar eerder	%	2,0
Gemiddeld vermogen per huishouden	1 000 euro	108	113*
Gemiddelde bestedingen per huishouden	1 000 euro	24,8
Consumptie (volumemutatie per persoon) ⁵⁾	%	2,8*	0,4*	0,3*	0,6*	0,0*	0,3*	0,4*	0,1*	.
Consumentenvertrouwen ⁶⁾ , gem. saldo pos. en neg. antw.		25	-1	-20	-5	-17	-27	-32	-36	-35
Consumentenprijsindex										
Alle huishoudens	2000=100	100,0	104,2	107,6	106,5	107,6	108,0	108,2	109,1	109,8
Geharmoniseerde index CPI, Nederland	1996=100	108,2	113,8	118,2	116,9	118,4	118,5	118,8	120,2	121,1
6. Sociale zekerheid										
WW-uitkeringen ⁷⁾	1 000	204	176	182	180	179	184	204	238	.
WW-uitkeringen seizoengecorrigeerd	1 000	204	176	183	172	185	191	204	227	.
Algemene bijstandswet, (incl. RWW)										
periodiek algemeen <65 jaar, thuiswonend	1 000	335	322	.	321	318	317	320	.	.
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	1 000	942	970	987	985	988	988	993	992	.
Ziekteverzuim (exclusief overheid) ⁸⁾	%	6,1	6,1	.	6,5	6,0	5,6	6,1	6,0	.

¹⁾ Betreft vakverenigingen aangesloten bij de FNV, het CNV en de Vakcentrale MHP en tot 1998 de AVC.

²⁾ De samenstelling is ingaande 1999 gewijzigd (zie art. 'Banen, lonen en arbeidsduur van werknemers' in de Sociaal-economische maandstatistiek, december 2001).

³⁾ Het besteedbaar inkomen is de som van inkomsten uit alle bronnen na aftrek van premies en belastingen.

⁴⁾ De ontwikkeling van werkelijk ondervonden koopkracht.

⁵⁾ Consumptie door huishoudens incl. Instellingen Zonder Winstoogmerk werkzaam ten behoeve van huishoudens (binnenlands). Het betreft hier mutaties t.o.v. de overeenkomstige periode voorgaand jaar.

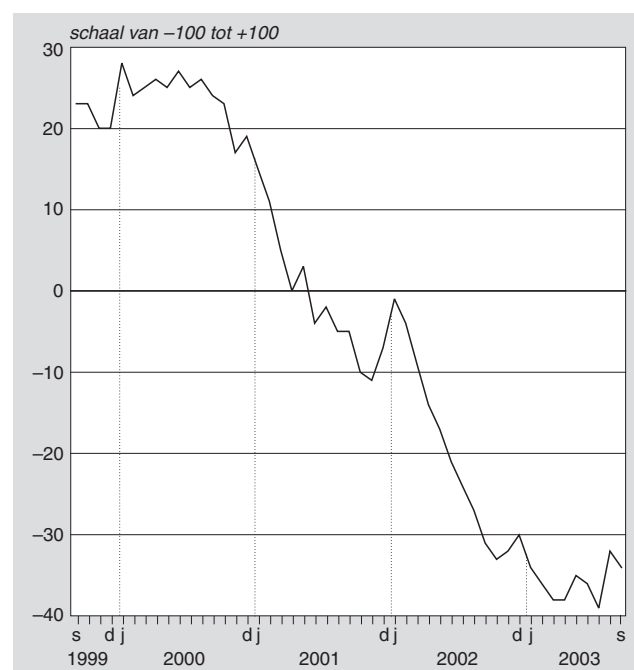
⁶⁾ Jaar- en kwartaalcijfers zijn berekend als een gewogen gemiddelde van het maandelijks vastgestelde consumentenvertrouwen. De index is weergegeven op een schaal van -100 tot +100.

⁷⁾ De WW-cijfers wijken af van eerder gepubliceerde cijfers.

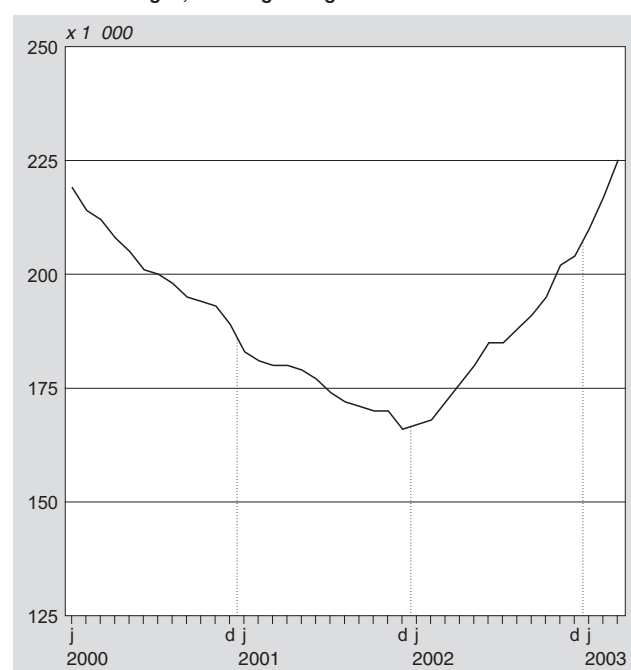
In het verleden werd het aantal WW-uitkeringen gepubliceerd op transactiebasis. Hierbij werden uitkeringen gecorrigeerd met maximaal 6 maanden nagekomen informatie.

⁸⁾ Inclusief verzuim als gevolg van zwangerschaps- en bevallingsverlof.

3. Index consumentenvertrouwen

4. WW-uitkeringen, seizoengecorrigeerd

2.1 Werkgelegenheid

Tabel 2.1.1
Werkzame beroepsbevolking ¹⁾

	Dec.– Febr.	Jan.– Mrt.	Febr.– Apr.	Mrt.– Mei	Apr.– Juni	Mei– Juli	Juni– Aug.	Juli– Sept.	Aug.– Okt.	Sept.– Nov.	Okt.– Dec.	Nov.– Jan.
<i>x 1 000</i>												
2000*	6 812	6 791	6 834	6 846	6 900	6 964	7 038	7 010	6 982	6 959	6 973	6 938
2001*	6 934	6 958	6 984	7 017	7 045	7 104	7 165	7 154	7 121	7 090	7 101	7 082
2002*	7 053	7 062	7 067	7 094	7 132	7 174	7 212	7 212	7 194	7 164	7 159	7 136
2003*	7 087	7 064	7 061	7 069	7 098	7 145	7 193					
<i>Verandering t.o.v. een jaar eerder</i>												
2001*	122	167	150	171	145	140	127	144	139	131	128	144
2002*	119	104	83	77	87	70	47	58	73	74	58	54
2003*	34	2	-6	-25	-34	-29	-19					
<i>Na verwijdering van seizoensinvloeden</i>												
2000*	6 868	6 846	6 889	6 885	6 913	6 922	6 952	6 942	6 941	6 954	6 969	6 966
2001*	6 990	7 013	7 039	7 056	7 058	7 062	7 079	7 086	7 080	7 084	7 097	7 110
2002*	7 108	7 117	7 122	7 134	7 145	7 131	7 126	7 144	7 153	7 159	7 155	7 164
2003*	7 143	7 120	7 115	7 109	7 111	7 103	7 107					

¹⁾ Werkzame beroepsbevolking van 15–64 jaar.

Bron: CBS, Enquête Beroepsbevolking en Arbeidsrekeningen.

Tabel 2.1.2
Werkzame beroepsbevolking ¹⁾

	2002*				2003*			
	Mrt.–Mei	Apr.–Juni	Mei–Juli	Juni–Aug.	Mrt.–Mei	Apr.–Juni	Mei–Juli	Juni–Aug.
<i>x 1 000</i>								
Totaal	7 094	7 132	7 174	7 212	7 069	7 098	7 145	7 193
15–24 jaar	816	838	884	909	789	810	851	884
25–44 jaar	3 953	3 954	3 943	3 945	3 892	3 895	3 902	3 901
45–64 jaar	2 325	2 340	2 346	2 357	2 388	2 394	2 392	2 408
Man	4 213	4 230	4 238	4 261	4 145	4 165	4 181	4 195
15–24 jaar	432	442	460	474	420	426	445	456
25–44 jaar	2 294	2 292	2 286	2 289	2 223	2 234	2 234	2 231
45–64 jaar	1 486	1 495	1 492	1 498	1 502	1 505	1 502	1 508
Vrouw	2 881	2 902	2 935	2 951	2 925	2 934	2 963	2 998
15–24 jaar	384	396	424	436	369	384	406	428
25–44 jaar	1 658	1 662	1 657	1 656	1 669	1 661	1 668	1 670
45–64 jaar	839	845	854	859	887	889	890	900

¹⁾ Werkzame beroepsbevolking van 15–64 jaar naar geslacht en leeftijd, niet voor seizoen gecorrigeerde cijfers.

Bron: CBS, Enquête Beroepsbevolking en Arbeidsrekeningen.

Tabel 2.1.3
Banen van werknemers naar geslacht en bedrijfstak

	2001*		2002*		2003*			
	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal
<i>x 1 000</i>								
Totaal	7 489	7 490	7 472	7 513	7 538	7 513	7 482	7 491
Landbouw en visserij	127	124	113	125	127	123	113	124
Delfstoffenwinning	8	8	8	9	8	8	8	8
Industrie	1 056	1 052	1 047	1 043	1 029	1 018	1 016	1 012
Energie en water	36	36	36	35	36	35	35	35
Bouwnijverheid	446	446	430	437	443	439	417	419
Handel, horeca en reparatie	1 557	1 559	1 566	1 567	1 561	1 556	1 558	1 549
Vervoer en communicatie	471	468	466	466	467	460	457	457
Financiële en zakelijke diensten	1 527	1 516	1 507	1 509	1 510	1 491	1 477	1 470
Overheid	932	945	954	957	966	982	987	986
Zorg en overige diensten	1 328	1 335	1 346	1 365	1 390	1 401	1 412	1 430
Mannen	4 196	4 188	4 172	4 189	4 191	4 165	4 135	4 136
Landbouw en visserij	90	88	80	87	90	88	80	87
Delfstoffenwinning	7	7	7	7	7	7	7	7
Industrie	795	793	790	786	776	768	768	765
Energie en water	29	29	29	28	28	28	28	28
Bouwnijverheid	406	405	390	399	404	398	378	383
Handel, horeca en reparatie	823	819	828	833	830	822	825	825
Vervoer en communicatie	333	332	330	330	330	328	326	325
Financiële en zakelijke diensten	848	845	840	841	840	834	821	816
Overheid	520	525	526	526	530	535	536	535
Zorg en overige diensten	345	345	352	353	356	356	366	366
Vrouwen	3 293	3 302	3 300	3 324	3 347	3 348	3 347	3 355
Landbouw en visserij	38	37	32	38	37	35	33	37
Delfstoffenwinning	1	1	1	2	1	1	1	1
Industrie	262	258	257	257	254	250	248	247
Energie en water	7	7	7	7	7	7	7	7
Bouwnijverheid	40	41	39	38	39	41	39	36
Handel, horeca en reparatie	734	741	739	734	731	734	734	724
Vervoer en communicatie	138	136	135	136	137	132	131	132
Financiële en zakelijke diensten	680	671	668	668	669	657	656	654
Overheid	411	420	427	432	437	446	451	451
Zorg en overige diensten	983	990	995	1 013	1 035	1 045	1 046	1 064
<i>% verandering t.o.v. hetzelfde kwartaal van voorgaand jaar</i>								
Totaal	2,2	1,9	1,3	0,9	0,7	0,3	0,1	-0,3
Landbouw en visserij	2,5	2,4	2,1	1,6	-0,3	-1,3	0,3	-0,7
Delfstoffenwinning	-3,9	-2,2	-1,6	1,5	1,0	0,6	-1,7	-2,8
Industrie	0,3	-0,3	-0,8	-1,6	-2,5	-3,2	-2,9	-3,0
Energie en water	-2,4	-2,6	-3,0	-3,2	-2,2	-1,6	-1,0	-1,1
Bouwnijverheid	1,9	1,7	1,1	0,3	-0,6	-1,6	-2,9	-4,1
Handel, horeca en reparatie	2,0	1,7	1,3	0,8	0,3	-0,2	-0,5	-1,1
Vervoer en communicatie	2,9	2,0	0,9	-0,2	-0,9	-1,7	-1,7	-1,8
Financiële en zakelijke diensten	1,0	0,6	-0,5	-0,9	-1,1	-1,7	-2,0	-2,5
Overheid	3,2	3,8	3,2	3,2	3,8	3,9	3,6	3,0
Zorg en overige diensten	4,4	4,4	3,8	4,0	4,7	4,9	4,8	4,7
Mannen	1,2	1,1	0,7	0,3	-0,1	-0,5	-0,9	-1,3
Landbouw en visserij	4,8	6,2	3,3	-0,4	-0,2	0,6	-0,2	-0,1
Delfstoffenwinning	-5,5	-3,6	-0,6	1,8	0,1	-1,0	-2,0	-3,0
Industrie	-1,1	-1,4	-0,8	-1,3	-2,4	-3,2	-2,7	-2,7
Energie en water	-2,6	-3,0	-3,1	-4,1	-3,8	-2,9	-2,4	-2,7
Bouwnijverheid	0,9	0,9	0,9	0,6	-0,5	-1,6	-3,2	-4,2
Handel, horeca en reparatie	2,1	1,8	1,2	1,0	0,9	0,4	-0,4	-0,9
Vervoer en communicatie	2,5	1,7	1,0	-0,4	-1,1	-1,3	-1,3	-1,4
Financiële en zakelijke diensten	1,3	0,9	0,0	-0,6	-0,9	-1,4	-2,3	-2,9
Overheid	0,8	2,1	1,8	1,9	1,8	1,9	1,9	1,7
Zorg en overige diensten	3,6	3,8	2,1	2,3	3,2	3,4	4,0	3,8
Vrouwen	3,4	2,9	2,0	1,7	1,7	1,4	1,4	0,9
Landbouw en visserij	-2,6	-5,7	-0,7	6,6	-0,7	-5,8	1,6	-2,0
Delfstoffenwinning	5,2	5,8	-6,4	-0,3	5,5	8,9	0,1	-1,6
Industrie	4,5	3,2	-1,0	-2,5	-3,0	-3,4	-3,6	-3,9
Energie en water	-1,5	-0,7	-2,6	0,2	4,8	3,6	4,7	5,4
Bouwnijverheid	13,3	10,1	2,5	-2,0	-1,9	-0,8	-0,1	-3,5
Handel, horeca en reparatie	2,0	1,6	1,5	0,6	-0,4	-0,9	-0,6	-1,3
Vervoer en communicatie	4,0	2,7	0,5	0,3	-0,5	-2,7	-2,8	-2,8
Financiële en zakelijke diensten	0,7	0,1	-1,1	-1,3	-1,5	-2,0	-1,7	-2,1
Overheid	6,4	5,9	4,9	4,7	6,2	6,3	5,6	4,5
Zorg en overige diensten	4,7	4,5	4,5	4,6	5,2	5,5	5,2	5,1

Bron: CBS, Arbeidsrekeningen.

Tabel 2.1.4
Arbeidsvolume van werknemers naar geslacht en bedrijfstak

	2001*		2002*				2003*	
	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal
<i>1 000 arbeidsjaren</i>								
Totaal	5 778	5 769	5 761	5 778	5 787	5 760	5 730	5 727
Landbouw en visserij	93	91	82	89	91	90	82	88
Delfstoffenwinning	8	8	8	8	8	8	8	8
Industrie	929	924	922	917	905	897	895	890
Energie en water	33	33	33	33	33	33	32	32
Bouwnijverheid	422	422	406	413	419	415	393	396
Handel, horeca en reparatie	1 088	1 082	1 090	1 093	1 088	1 080	1 082	1 080
Vervoer en communicatie	391	388	387	388	388	383	381	381
Financiële en zakelijke diensten	1 193	1 187	1 184	1 180	1 178	1 165	1 156	1 147
Overheid	751	762	767	765	771	782	787	781
Zorg en overige diensten	871	871	882	892	906	909	913	924
Mannen	3 694	3 687	3 673	3 682	3 682	3 663	3 633	3 628
Landbouw en visserij	72	71	65	68	71	70	64	68
Delfstoffenwinning	7	7	7	7	7	7	7	7
Industrie	742	740	739	734	725	719	718	713
Energie en water	28	28	28	28	28	27	27	27
Bouwnijverheid	395	395	380	388	393	388	368	372
Handel, horeca en reparatie	661	656	663	666	664	657	659	659
Vervoer en communicatie	297	296	295	295	294	292	291	291
Financiële en zakelijke diensten	737	737	734	732	730	726	716	710
Overheid	472	478	478	477	481	487	487	484
Zorg en overige diensten	280	280	286	288	290	290	296	297
Vrouwen	2 085	2 082	2 088	2 096	2 105	2 096	2 097	2 099
Landbouw en visserij	21	20	18	20	21	20	18	20
Delfstoffenwinning	1	1	1	1	1	1	1	1
Industrie	187	184	183	184	180	178	177	177
Energie en water	5	5	5	5	5	5	5	5
Bouwnijverheid	26	27	26	25	26	27	26	24
Handel, horeca en reparatie	426	426	428	428	424	423	423	421
Vervoer en communicatie	94	93	92	93	94	91	90	90
Financiële en zakelijke diensten	455	451	450	448	447	439	440	437
Overheid	279	284	289	288	290	295	299	297
Zorg en overige diensten	590	591	596	604	616	619	617	627
<i>% verandering t.o.v. hetzelfde kwartaal van voorgaand jaar</i>								
Totaal	1,6	1,6	1,0	0,4	0,2	-0,2	-0,5	-0,9
Landbouw en visserij	2,6	4,6	3,0	-0,6	-1,7	-1,8	-0,3	-0,6
Delfstoffenwinning	-4,5	-3,0	-0,9	1,9	0,6	-0,4	-1,6	-2,7
Industrie	-0,4	-1,0	-1,1	-1,8	-2,6	-3,0	-2,9	-3,0
Energie en water	-2,4	-2,4	-2,4	-2,9	-1,9	-1,3	-1,0	-1,5
Bouwnijverheid	1,7	1,7	1,3	0,3	-0,6	-1,6	-3,0	-4,2
Handel, horeca en reparatie	1,3	1,5	1,0	0,4	0,0	-0,2	-0,8	-1,2
Vervoer en communicatie	2,0	0,7	0,4	-0,3	-0,8	-1,3	-1,5	-1,7
Financiële en zakelijke diensten	0,7	0,7	-0,1	-1,0	-1,3	-1,9	-2,4	-2,8
Overheid	2,9	3,7	3,1	2,7	2,6	2,6	2,6	2,1
Zorg en overige diensten	4,2	4,4	3,4	3,4	4,0	4,3	3,5	3,5
Mannen	0,7	0,8	0,7	0,1	-0,3	-0,6	-1,1	-1,5
Landbouw en visserij	4,2	6,5	3,6	-2,4	-2,2	-1,3	-0,9	-0,1
Delfstoffenwinning	-6,0	-4,2	-0,9	1,9	0,1	-0,9	-2,0	-3,0
Industrie	-1,4	-1,7	-1,0	-1,5	-2,4	-2,8	-2,8	-2,8
Energie en water	-2,4	-2,6	-2,4	-3,4	-3,1	-2,1	-2,0	-2,7
Bouwnijverheid	0,9	1,1	1,2	0,5	-0,5	-1,7	-3,2	-4,2
Handel, horeca en reparatie	1,2	1,4	0,9	0,5	0,4	0,1	-0,6	-1,0
Vervoer en communicatie	1,6	0,4	0,5	-0,3	-1,1	-1,1	-1,2	-1,4
Financiële en zakelijke diensten	0,7	0,9	0,5	-0,4	-0,9	-1,5	-2,5	-3,0
Overheid	0,7	2,3	2,1	2,0	1,8	1,9	1,9	1,5
Zorg en overige diensten	3,1	3,0	1,9	2,4	3,4	3,5	3,5	3,2
Vrouwen	3,3	3,0	1,7	1,0	1,0	0,7	0,4	0,1
Landbouw en visserij	-2,7	-1,7	0,7	6,0	0,0	-3,5	1,9	-2,4
Delfstoffenwinning	4,7	4,6	-0,8	1,9	3,7	3,4	0,7	-1,3
Industrie	3,8	2,0	-1,8	-2,7	-3,4	-3,5	-3,5	-3,9
Energie en water	-2,2	-1,3	-2,3	0,0	5,0	3,4	4,8	5,5
Bouwnijverheid	13,9	11,2	3,2	-2,8	-2,0	-0,8	-0,2	-3,7
Handel, horeca en reparatie	1,6	1,7	1,1	0,3	-0,5	-0,7	-1,0	-1,6
Vervoer en communicatie	3,4	1,9	0,2	0,0	0,1	-1,9	-2,4	-2,4
Financiële en zakelijke diensten	0,7	0,3	-1,0	-1,9	-1,8	-2,6	-2,2	-2,5
Overheid	6,8	6,2	4,7	3,7	4,1	3,8	3,6	3,1
Zorg en overige diensten	4,7	5,0	4,1	3,8	4,3	4,6	3,5	3,7

Bron: CBS, Arbeidsrekeningen.

2.2 Vacatures

Tabel 2.2.1
Vacatures naar economische activiteit en bedrijfsgrootte

	SBI-code	2001				2002				2003			Jaar- mutatie 2002- 2003
		31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 juni	
<i>x 1 000</i>													
Totaal		215,6	218,1	170,7	163,9	177,8	162,0	115,1	120,9	123,5	125,2	-36,8	
w.v.													
Particuliere bedrijven ¹⁾		200,6	201,7	156,1	147,8	162,8	146,0	103,3	107,9	113,1	114,0	-32,0	
Overheid		15,0	16,4	14,7	16,0	15,1	15,9	11,8	12,9	10,4	11,1	-4,8	
Bedrijfssector													
Landbouw en visserij	01-05	4,4	3,4	2,7	2,6	4,6	4,0	1,2	1,9	2,9	2,8	-1,1	
Industrie en bouwnijverheid	10-45	45,2	45,5	35,0	33,8	35,1	31,6	18,7	19,6	20,0	18,4	-13,2	
Commerciële dienstverlening	50-74	118,7	118,6	88,1	82,0	90,0	82,3	59,2	62,0	66,4	69,1	-13,2	
Niet-commerciële dienstverlening	75-93	47,4	50,6	44,9	45,5	48,1	44,1	36,0	37,3	34,2	34,9	-9,3	
Bedrijfstak													
Delfstoffenwinning	10-14	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,0	
Industrie	15-37	24,5	24,8	20,0	18,5	18,4	16,8	11,2	12,3	11,3	9,9	-6,9	
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	0,7	0,5	0,4	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2	-0,2	
Bouwnijverheid	45	19,8	20,1	14,5	14,6	15,8	14,2	6,9	6,8	8,2	8,0	-6,2	
Handel	50-52	35,3	35,9	26,6	25,9	29,9	27,7	20,7	23,7	23,2	26,9	-0,8	
Horeca	55	9,3	9,5	8,4	7,4	9,0	9,9	6,7	5,7	6,0	6,0	-3,9	
Vervoer en communicatie	60-64	11,4	10,7	8,1	7,0	8,2	7,8	5,6	4,8	6,6	6,0	-1,8	
w.o. post en telecommunicatie	64	2,8	2,1	1,3	1,3	1,2	0,9	0,6	1,1	1,1	1,5	0,7	
Financiële instellingen	65-67	8,2	7,5	5,9	7,5	6,0	4,8	3,0	3,4	4,2	4,0	-0,8	
Zakelijke dienstverlening	70-74	54,4	54,9	39,2	34,2	36,9	32,0	23,2	24,5	26,4	26,2	-5,8	
w.o. computerservice, informatietechnologie	72	10,7	8,4	6,1	5	4,1	3,3	1,8	2,3	2,0	2,5	-0,9	
Openbaar bestuur	75	9,8	9,6	9,0	10,0	9,9	9,0	7,3	7,8	6,8	6,7	-2,3	
Onderwijs	80	5,7	7,0	6,3	6,1	4,3	5,8	3,7	3,5	3,1	4,0	-1,9	
Gezondheids- en welzijnszorg	85	22,8	23,8	22,2	21,5	24,0	20,9	19,4	19,6	17,9	17,2	-3,7	
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	9,1	10,3	7,5	7,9	10,0	8,4	5,7	6,4	6,4	7,0	-1,4	
Bedrijfsgrootte													
Bedrijven met 1- 9 werknemers		54,4	61,1	45,7	44,1	54,0	47,6	28,0	34,6	34,4	38,9	-8,7	
Bedrijven met 10-99 werknemers		65,0	69,6	52,4	50,4	55,5	51,3	33,8	33,2	35,8	35,6	-15,7	
Bedrijven met 100 werknemers en meer		96,2	87,4	72,7	69,4	68,3	63,0	53,4	53,1	53,4	50,7	-12,3	

¹⁾ Inclusief gesubsidieerde sector.

Bron: CBS, Vacature-enquête.

Tabel 2.2.2
Vacatures naar economische activiteit, seizoengecorrigeerd

	SBI-code	2000				2001				2002				2003 *	
		31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni
<i>x 1 000</i>															
Totaal		200,3	201,4	203,0	213,3	205,6	200,8	191,4	171,4	167,8	147,0	133,0	127,5	116,8	114,0
Bedrijfssector															
Landbouw en visserij	01-05	2,9	3,5	3,4	5,0	3,6	2,9	3,3	3,5	3,6	3,4	1,5	2,6	2,4	2,4
Industrie en bouwnijverheid	10-45	47,2	49,5	46,7	46,3	43,8	40,9	39,5	36,1	33,2	27,2	23,5	21,8	18,6	16,4
Commerciële dienstverlening w.o.	50-74	108,3	107,1	110,2	117,0	112,3	109,1	99,7	86,0	84,4	74,6	68,8	65,6	62,6	62,2
Handel		34,8	34,5	34,5	36,6	34,0	32,7	29,8	27,3	28,5	24,4	24,2	25,0	22,5	23,9
Zakelijke dienstverlening		45,1	45,0	47,3	52,0	51,5	50,1	44,7	36,1	34,7	29,2	26,6	25,9	24,6	23,7
Niet-commerciële dienstverlening	75-93	41,9	41,3	42,7	45,0	45,9	47,9	48,9	45,8	46,6	41,8	39,2	37,5	33,2	33,0

Bron: CBS, Vacature-enquête.

Tabel 2.2.3
Ontstane vacatures naar economische activiteit en bedrijfsgrootte ¹⁾

	SBI-code	2001				2002				2003			Jaar- mutatie 2002- 2003
		31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 juni	
<i>x 1 000</i>													
Totaal		270	273	209	194	213	200	160	162	177	175		-25
w.v.													
Particuliere bedrijven ²⁾		252	252	189	176	196	182	141	149	165	162		-20
Overheid		18	20	20	17	17	18	19	13	11	13		-5
Bedrijfssector													
Landbouw en visserij	01-05	6	4	4	3	6	4	2	3	5	4		0
Industrie en bouwnijverheid	10-45	49	42	33	30	35	31	20	21	27	25		-6
Commerciële dienstverlening	50-74	152	160	114	107	115	111	86	92	100	100		-11
Niet-commerciële dienstverlening	75-93	62	67	58	54	57	54	52	45	45	46		-8
Bedrijfstak													
Delfstoffenwinning	10-14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0
Industrie	15-37	27	27	20	18	19	17	13	13	15	14		-3
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0		0
Bouwnijverheid	45	22	15	12	11	15	13	7	7	12	10		-3
Handel	50-52	55	52	45	44	43	40	35	38	38	38		-3
Horeca	55	17	23	16	11	15	19	11	9	10	12		-7
Vervoer en communicatie	60-64	14	15	10	9	12	12	9	8	10	10		-2
w.o. post en telecommunicatie	64	3	3	2	2	2	1	1	1	1	2		0
Financiële instellingen	65-67	9	7	7	8	5	5	4	5	5	5		0
Zakelijke dienstverlening w.o. computerservice, informatietechnologie	70-74	56	63	37	34	40	35	27	33	37	36		1
72	9	6	5	4	3	3	2	3	3	3	3		0
Openbaar bestuur	75	9	9	7	9	8	7	6	6	6	5		-1
Onderwijs	80	9	11	14	8	8	10	12	6	6	7		-3
Gezondheids- en welzijnzorg	85	32	32	27	27	30	27	26	24	24	25		-2
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	12	14	9	10	11	11	8	9	9	9		-2
Bedrijfs grootte													
Bedrijven met 1- 9 werknemers		76	82	55	54	64	60	38	51	49	52		-8
Bedrijven met 10-99 werknemers		86	93	69	62	69	67	47	44	57	59		-8
Bedrijven met 100 werknemers en meer		108	97	85	77	79	73	74	67	71	64		-9

¹⁾ In het kwartaal eindigend op aangegeven datum.²⁾ Inclusief gesubsidieerde sector.

Bron: CBS, Vacature-enquête.

Tabel 2.2.4
Vervulde vacatures naar economische activiteit en bedrijfsgrootte ¹⁾²⁾

	SBI-code	2001				2002				2002			Jaar mutatie 2002- 2003
		31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 sept.	31 dec.	31 maart	30 juni	30 juni	
<i>x 1 000</i>													
Totaal		258	270	256	200	199	216	207	156	174	173	-42	
w.v.													
Particuliere bedrijven ³⁾		241	251	234	185	181	199	184	144	160	161	-38	
Overheid		18	19	22	16	18	17	23	12	14	12	-5	
Bedrijfssector													
Landbouw en visserij	01-05	6	5	5	3	4	5	5	3	4	4	-1	
Industrie en bouwnijverheid	10-45	48	42	43	31	33	34	33	20	27	26	-8	
Commerciële dienstverlening	50-74	145	160	145	113	107	119	109	89	95	97	-21	
Niet-commerciële dienstverlening	75-93	60	64	63	53	55	58	61	44	48	46	-13	
Bedrijfstak													
Delfstoffenwinning	10-14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Industrie	15-37	28	26	25	19	19	19	18	12	16	15	-3	
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Bouwnijverheid	45	19	15	18	11	14	15	14	7	10	11	-4	
Handel	50-52	55	51	54	44	39	42	42	35	38	34	-8	
Horeca	55	15	23	17	12	13	18	14	10	10	12	-6	
Vervoer en communicatie	60-64	15	15	13	10	10	12	11	8	8	10	-2	
w.o. post en telecommunicatie	64	3	3	3	2	2	1	1	1	1	1	0	
Financiële instellingen	65-67	9	8	8	7	7	6	5	4	4	5	-1	
Zakelijke dienstverlening	70-74	51	62	53	39	37	40	35	31	35	36	-4	
w.o. computerservice, informatietechnologie	72	7	9	7	6	4	4	4	3	3	2	-2	
Openbaar bestuur	75	8	9	8	8	8	8	7	5	7	6	-2	
Onderwijs	80	9	10	14	8	10	9	15	6	6	6	-3	
Gezondheids- en welzijnszorg	85	30	31	29	28	28	30	28	24	25	26	-4	
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	12	13	12	9	9	12	11	8	9	8	-4	
Bedrijfsgrootte													
Bedrijven met 1- 9 werknemers		71	76	71	56	54	66	58	44	49	47	-19	
Bedrijven met 10-99 werknemers		84	88	87	64	64	71	65	44	54	59	-12	
Bedrijven met 100 werknemers en meer		103	106	99	81	80	78	84	67	71	67	-11	

¹⁾ Het aantal vervulde vacatures is inclusief het aantal vervallen vacatures.

²⁾ In het kwartaal eindigend op aangegeven datum.

³⁾ Inclusief gesubsidieerde sector.

Bron: CBS, Vacature-enquête.

2.3 Werkloosheid

Tabel 2.3.1
Werkloze beroepsbevolking ¹⁾

	Dec.– Febr.	Jan.– Mrt.	Febr.– Apr.	Mrt.– Mei	Apr.– Juni	Mei.– Juli	Juni– Aug.	Juli– Sept.	Aug.– Okt.	Sept.– Nov.	Okt.– Dec.	Nov.– Jan.
<i>x 1 000</i>												
2000*	260	269	275	274	269	281	278	276	268	269	262	259
2001*	273	277	262	236	232	245	249	255	235	242	240	248
2002*	270	282	290	272	287	309	325	322	313	315	318	321
2003*	343	377	392	395	403	414	414					
<i>Verandering t.o.v. een jaar eerder</i>												
2001*	13	8	-13	-38	-37	-36	-29	-21	-33	-27	-22	-11
2002*	-3	5	28	36	55	64	76	67	78	73	78	73
2003*	73	95	102	123	116	105	89					
<i>Na verwijdering van seizoensinvloeden</i>												
2000*	255	259	267	283	277	274	265	269	275	276	272	268
2001*	268	267	254	245	239	239	236	248	242	250	250	257
2002*	265	271	282	280	295	303	312	315	320	322	328	330
2003*	338	367	385	403	411	408	401					

¹⁾ Werkloze beroepsbevolking van 15–64 jaar.

Bron: CBS, Enquête beroepsbevolking en Arbeidsrekeningen.

Tabel 2.3.2
Werkloze beroepsbevolking ¹⁾

	2002*				2003*			
	Mrt.–Mei	Apr.–Juni	Mei–Juli	Juni–Aug.	Mrt.–Mei	Apr.–Juni	Mei–Juli	Juni–Aug.
<i>x 1 000</i>								
Totaal	272	287	309	325	395	403	414	414
15–24 jaar	61	77	97	103	92	106	115	113
25–44 jaar	138	137	142	149	205	200	204	205
45–64 jaar	72	73	70	73	98	96	95	96
Man	127	140	153	159	207	204	213	217
15–24 jaar	32	40	54	58	48	53	57	58
25–44 jaar	63	66	66	67	108	101	106	105
45–64 jaar	33	34	33	35	51	51	50	53
Vrouw	145	147	157	165	187	198	201	197
15–24 jaar	29	37	44	45	44	53	58	55
25–44 jaar	76	71	76	82	96	100	99	99
45–64 jaar	39	39	37	38	47	46	44	43
Werkloosheidspercentage ²⁾								
Totaal	3,7	3,9	4,1	4,3	5,3	5,4	5,5	5,4
15–24 jaar	7,0	8,5	9,9	10,2	10,5	11,6	11,9	11,3
25–44 jaar	3,4	3,4	3,5	3,6	5,0	4,9	5,0	5,0
45–64 jaar	3,0	3,0	2,9	3,0	3,9	3,9	3,8	3,8
Man	2,9	3,2	3,5	3,6	4,8	4,7	4,8	4,9
15–24 jaar	6,9	8,3	10,4	10,9	10,3	11,1	11,3	11,3
25–44 jaar	2,7	2,8	2,8	2,8	4,6	4,3	4,5	4,5
45–64 jaar	2,2	2,2	2,2	2,3	3,3	3,2	3,3	3,4
Vrouw	4,8	4,8	5,1	5,3	6,0	6,3	6,4	6,2
15–24 jaar	7,1	8,6	9,4	9,4	10,7	12,1	12,5	11,3
25–44 jaar	4,4	4,1	4,4	4,7	5,5	5,7	5,6	5,6
45–64 jaar	4,5	4,4	4,1	4,2	5,0	4,9	4,7	4,6

¹⁾ Werkloze beroepsbevolking van van 15–64 jaar naar geslacht en leeftijd, niet voor seizoen gecorrigeerde cijfers.

²⁾ Werklozen in % van de beroepsbevolking.

Bron: CBS, Enquête beroepsbevolking en Arbeidsrekeningen.

Tabel 2.3.3
Geregisteerde werklozen naar geslacht, leeftijd en duur van inschrijving, driemaandsgemiddelden¹⁾

	2002				2003			
	april	mei	juni	juli	april	mei	juni	juli
	<i>x 1 000</i>							
Leeftijd en geslacht								
Totaal	159	163	160	166	241	239	244	254
16-24 jaar	19	19	17	19	32	31	30	31
25-34 jaar	44	44	45	44	66	65	66	72
35-64 jaar	95	101	98	102	143	143	147	152
Man	81	87	85	90	137	135	138	143
16-24 jaar	10	10	10	13	18	17	15	15
25-64 jaar	71	77	75	77	117	118	123	127
Vrouw	78	77	76	76	104	104	106	111
16-24 jaar	9	8	7	7	14	14	16	15
25-64 jaar	68	68	68	70	90	90	90	96
Duur inschrijving en geslacht²⁾								
Korter dan 1 jaar	103	106	108	114	174	171	177	181
man	54	58	58	64	99	97	101	103
vrouw	49	48	49	50	75	74	76	79
1 jaar of langer	56	57	52	52	68	68	67	73
man	27	29	26	26	38	38	37	40
vrouw	28	28	26	26	29	30	30	33

¹⁾ Driemaandsgemiddelden opgenomen onder de middelste maand. Niet voor seizoen gecorrigeerde cijfers.

²⁾ Duur inschrijving volgens registratie bij Centrum voor Werk en Inkomen; het betreft een onafgebroken periode van inschrijving.

Bron: CBS, Enquête beroepsbevolking.

Tabel 2.3.4
Geregisteerde werklozen¹⁾ van 16-64 jaar naar landsdeel en de 4 grote gemeenten²⁾

	2002				2003		2002	2003
	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	2e kwartaal	2e kwartaal
	<i>x 1 000</i>						<i>% van de beroepsbevolking</i>	
Nederland	162	163	172	182	241	239	2,2	3,2
Noord-Nederland	26	23	23	25	34	30	3,0	4,1
Oost-Nederland	28	29	31	37	46	48	1,9	3,1
West-Nederland	73	77	81	77	106	53	2,2	1,5
Zuid-Nederland	34	35	38	43	55	50	2,1	3,1
Vier grote gemeenten	35	35	39	34	49	53	3,6	5,5

¹⁾ Niet voor seizoeninvloeden gecorrigeerd.

²⁾ Noord-Nederland: Groningen, Friesland, Drenthe
 Oost-Nederland: Overijssel, Flevoland, Gelderland
 West-Nederland: Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland
 Zuid-Nederland: Noord-Brabant, Limburg
 4 grote gemeenten: Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage, Utrecht.

Bron: CBS, Enquête beroepsbevolking.

Tabel 2.3.5
Ingeschreven personen van 16-64 jaar naar arbeidspositie volgens de Enquête Beroepsbevolking

	2001		2002				2003	
	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal
<i>x 1 000</i>								
Totaal ¹⁾	553	571	593	572	572	606	659	673
Geregistreeerde werklozen	141	135	162	163	172	182	241	239
Werkzame beroepsbevolking	179	180	175	160	164	176	173	177
Niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt	233	255	256	248	237	248	245	258
<i>% van ingeschreven personen</i>								
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
Geregistreeerde werklozen	25	24	27	29	30	30	37	37
Werkzame beroepsbevolking	32	32	30	28	29	29	26	26
Niet beschikbaar voor de arbeidsmarkt	42	45	43	43	41	41	37	37

¹⁾ De hier vermelde aantallen volgens de registratie zijn bepaald uit het maandelijks door het Centrum voor Werk en Inkomen aan het CBS ter beschikking gestelde databestand (het zgn. Gis-bestand).

Bron: CBS, Enquête beroepsbevolking.

Tabel 2.3.6
Werkzoekenden zonder baan¹⁾; maandcijfers seizoengecorrigeerd

	2000	2001	2002*	2002*		2003*							
				nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.
<i>in % van de beroepsbevolking</i>													
België	6,9	6,7	7,3	7,5	7,6	7,7	7,8	7,8	7,9	7,9	8,0	8,0	8,0
Denemarken	4,4	4,3	4,5	4,7	4,8	4,9	5,0	5,0	5,0	5,2	5,3	5,3	.
Duitsland	7,8	7,7	8,2	8,4	8,5	9,1	9,2	9,3	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4
Finland	9,8	9,1	9,1	9,0	8,9	9,0	9,0	9,0	9,0	9,0	9,4	9,3	.
Frankrijk	9,3	8,5	8,7	8,9	8,9	9,1	9,2	9,2	9,3	9,4	9,4	9,4	.
Griekenland	11,0	10,4	9,9	9,6	9,6	9,4	9,4	9,4
Ierland	4,3	3,9	4,4	4,4	4,4	4,5	4,5	4,5	4,6	4,6	4,7	4,7	4,7
Italië	10,4	9,4	9,0	8,9	8,9	8,9	8,9	8,8	8,7
Luxemburg	2,3	2,0	2,4	2,6	3,2	3,3	3,3	3,4	3,5	3,6	3,7	3,8	.
Nederland	2,8	2,4	2,7	3,0	3,1	3,4	3,6	3,8	3,9	4,1	4,1	4,1	.
Oostenrijk	3,7	3,6	4,3	4,3	4,4	4,4	4,2	4,3	4,3	4,4	4,4	4,5	4,5
Portugal	4,1	4,1	5,1	6,1	6,3	6,1	6,3	6,5	6,8	7,0	6,6	6,9	7,0
Spanje	11,3	10,6	11,4	11,6	11,7	11,4	11,4	11,5	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4
Verenigd Koninkrijk	5,4	5,0	5,1	5,1	4,9	5,0	5,1	5,0	5,0
Zweden	5,6	4,9	4,9	5,1	5,1	5,4	5,2	5,3	5,4	5,4	5,4	5,5	5,5
EU-15	7,8	7,3	7,6	7,7	7,8	7,9	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,1	8,1
Verenigde Staten	4,0	4,8	5,8	5,9	5,9	5,7	5,8	5,8	6,0	6,2	6,4	6,2	.
Japan	4,7	5,0	5,4	5,3	5,5	5,5	5,2	5,3	5,4	5,4	5,3	5,3	.

¹⁾ Het betreft personen zonder werk die betaald werk zoeken en onmiddellijk voor een werkkring beschikbaar zijn (werkloosheid volgens de ILO-definitie). De maand- en jaarcijfers zijn door Eurostat berekend op grond van het Labour Force Survey van de EU en gegevens over de geregistreeerde werkloosheid.

Bron: Eurostat.

2.4 Cao-lonen

Tabel 2.4.1
De cao-loonontwikkeling vanaf 1995 (procentuele mutatie t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder) ¹⁾

	Cao-lonen per maand exclusief bijzondere beloningen	Cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen	Cao-lonen per uur exclusief bijzondere beloningen	Cao-lonen per uur inclusief bijzondere beloningen	Contractuele jaarlijkse arbeidsduur ²⁾	Percentage afgesloten cao's ³⁾
	%					
Jaargemiddelden						
1995	0,9	1,2	1,0	1,1	0,0	100
1996	1,6	1,7	1,7	1,9	-0,2	100
1997	2,0	2,0	2,9	2,9	-0,8	100
1998	2,9	2,9	3,3	3,3	-0,4	100
1999	3,0	3,0	3,3	3,3	-0,3	100
2000	3,2	3,2	3,2	3,3	0,0	100
2001	3,8	4,3	3,8	4,4	0,0	100
2002	3,4	3,7	3,4	3,6	0,0	100
Maandcijfers						
Januari 2001	3,3	4,0	3,6	4,1	0,0	100
Februari 2001	3,4	4,0	3,4	4,0	0,0	100
Maart 2001	3,3	3,8	3,3	3,9	0,0	100
April 2001	3,7	4,3	3,7	4,2	0,0	100
Mei 2001	4,1	4,6	4,1	4,6	0,0	100
Juni 2001	4,2	4,7	4,2	4,7	0,0	100
Juli 2001	4,2	4,7	4,2	4,7	0,0	100
Augustus 2001	4,0	4,5	4,0	4,6	0,0	100
September 2001	3,8	4,3	3,9	4,4	0,0	100
Oktober 2001	4,0	4,5	3,9	4,5	0,0	100
November 2001	3,9	4,5	3,9	4,5	0,0	100
December 2001	3,8	4,3	3,8	4,4	0,0	100
Januari 2002	3,9	4,2	3,8	4,1	0,0	100
Februari 2002	3,9	4,3	4,0	4,3	0,0	100
Maart 2002	4,0	4,3	4,0	4,3	0,0	100
April 2002	3,6	3,9	3,6	4,0	0,0	100
Mei 2002	3,2	3,6	3,3	3,7	0,0	100
Juni 2002	3,0	3,4	3,1	3,4	0,0	100
Juli 2002	3,1	3,3	3,1	3,4	0,0	100
Augustus 2002	3,2	3,4	3,2	3,4	0,0	100
September 2002	3,2	3,5	3,1	3,4	0,0	100
Oktober 2002	3,0	3,3	3,1	3,4	0,0	100
November 2002	3,1	3,4	3,1	3,3	0,0	100
December 2002	3,2	3,5	3,1	3,4	0,0	100
Januari 2003*	3,3	3,4	3,3	3,5	0,0	99
Februari 2003*	3,2	3,3	3,1	3,3	0,0	99
Maart 2003*	3,1	3,3	3,1	3,2	0,0	99
April 2003*	3,0	3,1	3,0	3,0	0,0	93
Mei 2003*	3,0	3,0	2,9	2,9	0,0	92
Juni 2003*	2,9	3,0	2,9	2,9	0,0	86
Juli 2003*	2,5	2,7	2,5	2,6	0,0	80
Augustus 2003*	2,4	2,6	2,3	2,5	0,0	79
September 2003*	2,3	2,5	2,4	2,6	0,0	79

¹⁾ Uitkomsten tot en met december 2000 op basis van de reeks 1990=100; uitkomsten vanaf januari 2001 op basis van de reeks 2000=100.

²⁾ Tot en met 2000 alleen volwassen werknemers; vanaf januari 2001 alle werknemers.

³⁾ Omvang van de afgesloten cao's ten opzichte van het totaal aantal cao's, dat bij deze statistiek wordt waargenomen (per maand).

Tabel 2.4.2
Indexcijfers cao-lonen

	Sbi-code	2002				2003*								
		sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.
<i>2000=100</i>														
Cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen														
Totaal	01-93	108,9	109,1	109,2	109,3	110,3	110,4	110,6	110,9	110,9	111,1	111,6	111,6	111,6
Cao-sector														
Particuliere bedrijven		108,5	108,7	108,8	108,8	109,9	110,0	110,0	110,2	110,2	110,4	111,1	111,1	111,2
Gesubsidieerde sector		110,7	110,7	110,7	110,7	112,2	112,2	112,3	112,3	112,3	112,3	112,7	112,7	112,7
Overheid		109,5	109,7	109,9	110,4	110,8	110,8	111,8	112,7	112,7	112,8	112,8	112,8	112,9
Bedrijfstak														
Landbouw en visserij	01-05	109,3	109,3	109,3	109,3	110,8	110,8	110,7	110,7	110,7	110,7	111,7	111,7	111,7
Industrie	15-37	108,4	108,5	108,5	108,5	109,6	109,7	109,8	110,2	110,2	110,4	110,6	110,6	110,6
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	109,2	109,2	109,2	109,2	109,3	109,3	109,3	111,4	111,4	112,0	112,0	112,0	112,0
Bouwnijverheid	45	110,4	110,4	110,4	110,4	111,4	111,4	111,4	111,4	111,4	111,5	113,0	113,0	113,0
Handel	50-52	107,9	108,4	108,5	108,5	109,4	109,5	109,5	109,6	109,6	109,6	110,4	110,4	110,6
Horeca	55	106,5	106,5	106,5	106,5	109,7	109,7	109,6	109,6	109,9	109,9	110,2	110,2	110,2
Vervoer en communicatie	60-64	106,9	107,1	107,1	107,1	107,6	107,9	107,9	108,4	108,4	108,7	109,2	109,2	109,2
Financiële instellingen	65-67	110,5	110,6	110,6	110,9	111,3	111,3	111,3	111,3	111,3	111,3	113,5	113,5	113,5
Zakelijke dienstverlening	70-74	108,4	109,0	109,0	109,0	110,5	110,5	110,5	110,6	110,6	111,0	111,7	111,7	111,7
Openbaar bestuur	75	108,5	108,7	109,3	110,0	110,5	110,5	110,6	111,7	111,8	111,8	112,1	112,1	112,1
Onderwijs	80	110,5	110,5	110,5	110,5	110,9	110,9	112,8	113,2	113,2	113,2	113,2	113,2	113,5
Gezondheids- en welzijnzorg	85	111,1	111,1	111,1	111,1	112,8	112,8	113,2	113,2	113,2	113,2	113,5	113,5	113,5
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	109,1	109,2	109,2	109,2	110,3	110,3	110,3	110,9	111,0	111,3	111,6	111,6	111,6
Cao-lonen per uur inclusief bijzondere beloningen														
Totaal	01-93	108,9	109,2	109,2	109,3	110,4	110,4	110,6	110,9	110,9	111,1	111,6	111,6	111,7
Cao-sector														
Particuliere bedrijven		108,5	108,8	108,8	108,8	109,9	110,0	110,0	110,2	110,3	110,5	111,2	111,2	111,2
Gesubsidieerde sector		110,7	110,7	110,7	110,7	112,2	112,2	112,3	112,3	112,3	112,3	112,7	112,7	112,7
Overheid		109,5	109,7	110,0	110,4	110,9	110,9	111,8	112,7	112,8	112,8	112,9	112,9	113,0
Bedrijfstak														
Landbouw en visserij	01-05	108,7	108,7	108,7	108,7	110,2	110,2	110,1	110,1	110,1	110,1	111,1	111,1	111,1
Industrie	15-37	108,4	108,5	108,5	108,6	109,7	109,7	109,9	110,2	110,3	110,4	110,7	110,7	110,7
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	109,2	109,2	109,2	109,2	109,3	109,3	109,3	111,4	111,4	112,0	112,0	112,0	112,0
Bouwnijverheid	45	110,4	110,4	110,4	110,4	111,4	111,4	111,4	111,4	111,4	111,5	113,0	113,0	113,0
Handel	50-52	107,9	108,5	108,5	108,5	109,5	109,6	109,6	109,6	109,6	109,6	110,4	110,5	110,6
Horeca	55	106,5	106,5	106,5	106,5	109,7	109,7	109,6	109,6	109,9	109,9	110,2	110,2	110,2
Vervoer en communicatie	60-64	106,7	106,9	106,9	106,9	107,5	107,8	107,8	108,3	108,3	108,6	109,1	109,1	109,1
Financiële instellingen	65-67	111,1	111,1	111,1	111,5	111,8	111,9	111,9	111,9	111,8	111,8	114,0	114,0	114,0
Zakelijke dienstverlening	70-74	108,4	109,0	109,0	109,0	110,5	110,5	110,5	110,6	110,6	111,0	111,7	111,7	111,7
Openbaar bestuur	75	108,5	108,8	109,3	110,1	110,5	110,5	110,6	111,8	111,8	111,9	112,1	112,1	112,1
Onderwijs	80	110,5	110,5	110,5	110,5	110,9	110,9	112,8	113,2	113,2	113,2	113,2	113,2	113,5
Gezondheids- en welzijnzorg	85	111,1	111,1	111,1	111,1	112,8	112,8	113,2	113,2	113,2	113,2	113,5	113,5	113,5
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	109,0	109,1	109,1	109,1	110,2	110,2	110,2	110,8	110,9	111,2	111,6	111,6	111,4

Tabel 2.4.3
Ontwikkeling cao-lonen (procentuele mutatie t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder) ¹⁾

	Sbi-code	1999	2000	2001	2002	2003*								
						jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.
%														
Cao-lonen per maand inclusief bijzondere beloningen														
Totaal	01-93	3,0	3,2	4,3	3,7	3,4	3,3	3,3	3,1	3,0	3,0	2,7	2,6	2,5
Cao-sector														
Particuliere bedrijven		2,8	3,3	4,2	3,5	3,3	3,4	3,1	2,7	2,6	2,7	2,6	2,5	2,5
Gesubsidieerde sector		3,2	3,1	5,2	4,2	3,9	3,9	4,0	3,2	3,1	2,7	2,0	2,0	1,8
Overheid		3,2	3,0	4,4	4,3	3,4	2,6	3,3	4,1	4,0	3,9	3,1	3,0	3,1
Bedrijfstak														
Landbouw en visserij	01-05	2,8	4,1	3,4	4,4	3,8	3,8	3,7	3,7	3,7	3,7	2,3	2,3	2,2
Industrie	15-37	3,1	3,4	3,9	3,6	3,5	3,4	2,9	2,5	2,5	2,7	2,1	2,1	2,0
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	2,8	2,9	4,2	3,8	3,6	3,6	3,6	2,0	2,0	2,6	2,6	2,6	2,6
Bouwnijverheid	45	3,2	2,8	4,8	4,4	3,6	3,6	2,6	2,5	2,5	2,2	2,4	2,4	2,4
Handel	50-52	3,0	3,5	3,6	3,4	3,4	3,5	3,1	3,0	3,0	3,0	2,6	2,6	2,5
Horeca	55	2,9	5,0	3,7	2,5	3,4	3,4	3,3	3,3	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5
Vervoer en communicatie	60-64	2,4	2,8	3,4	2,8	2,9	3,1	3,0	2,1	1,5	1,8	2,1	2,1	2,2
Financiële instellingen	65-67	3,1	4,7	5,3	3,7	3,5	3,5	3,5	3,3	2,9	2,3	3,2	2,7	2,7
Zakelijke dienstverlening	70-74	2,4	2,5	4,8	3,1	3,0	3,0	3,0	2,7	2,7	3,0	3,1	3,0	3,0
Openbaar bestuur	75	2,9	3,0	4,2	4,0	3,7	2,5	2,6	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
Onderwijs	80	3,9	3,1	4,6	4,5	2,9	2,7	4,4	4,8	4,8	4,2	2,6	2,4	2,7
Gezondheids- en welzijnszorg	85	3,0	3,3	5,5	4,3	4,3	4,2	4,2	3,5	3,4	2,9	2,3	2,3	2,2
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	3,1	3,8	4,3	3,6	3,7	3,5	3,2	3,1	3,2	3,2	3,0	2,4	2,3
Cao-lonen per uur inclusief bijzondere beloningen														
Totaal	01-93	3,3	3,3	4,4	3,6	3,5	3,3	3,2	3,0	2,9	2,9	2,6	2,5	2,6
Cao-sector														
Particuliere bedrijven		3,0	3,3	4,2	3,5	3,3	3,3	3,0	2,7	2,7	2,7	2,7	2,6	2,5
Gesubsidieerde sector		3,8	3,5	5,2	4,2	4,0	4,0	4,1	3,2	3,1	2,7	2,0	2,0	1,8
Overheid		3,9	3,1	4,4	4,4	3,5	2,7	3,2	4,0	4,1	3,8	3,2	3,1	3,2
Bedrijfstak														
Landbouw en visserij	01-05	2,8	4,1	3,4	4,2	3,2	3,2	3,1	3,1	3,1	3,1	2,3	2,3	2,2
Industrie	15-37	3,0	3,5	3,9	3,7	3,5	3,3	3,0	2,5	2,6	2,6	2,1	2,1	2,1
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	2,9	2,9	4,2	3,8	3,6	3,6	3,6	2,0	2,0	2,6	2,6	2,6	2,6
Bouwnijverheid	45	4,3	2,5	4,8	4,4	3,6	3,6	2,6	2,5	2,5	2,2	2,4	2,4	2,4
Handel	50-52	3,2	3,4	3,6	3,5	3,4	3,5	3,1	3,0	2,9	3,0	2,6	2,6	2,5
Horeca	55	3,0	4,9	3,7	2,5	3,4	3,4	3,3	3,3	3,6	3,6	3,5	3,5	3,5
Vervoer en communicatie	60-64	2,7	2,7	3,3	2,7	3,0	3,2	3,1	2,2	1,6	1,9	2,2	2,2	2,2
Financiële instellingen	65-67	3,4	4,6	5,8	3,7	3,5	3,6	3,6	3,4	2,9	2,3	3,2	2,6	2,6
Zakelijke dienstverlening	70-74	2,5	2,6	4,8	3,1	2,9	2,9	2,9	2,7	2,7	3,0	3,1	3,0	3,0
Openbaar bestuur	75	3,1	3,0	4,3	3,9	3,6	2,5	2,6	3,3	3,3	3,4	3,3	3,3	3,3
Onderwijs	80	4,4	3,2	4,6	4,5	2,9	2,7	4,4	4,8	4,8	4,2	2,6	2,4	2,7
Gezondheids- en welzijnszorg	85	4,0	3,7	5,5	4,3	4,3	4,2	4,2	3,5	3,4	2,9	2,3	2,3	2,2
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	3,4	4,0	4,4	3,5	3,5	3,2	3,0	2,8	2,9	3,0	3,0	2,4	2,2

¹⁾ Uitkomsten tot en met 2000 op basis van de reeks 1990=100; uitkomsten vanaf 2001 op basis van de reeks 2000=100.

Tabel 2.4.4
Contractuele loonkosten per uur inclusief bijzondere beloningen

	Sbi-code ¹⁾	2002					2003*							
		aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.
<i>1990=100</i>														
Metaal- en elektrotechnische industrie	27-35	141,9	141,9	141,9	141,5	140,8	144,5	144,7	144,7	144,7	144,7	144,7	145,2	145,2
Verzekeringswezen en pensioenfondsen	66	145,5	145,5	145,6	145,6	147,1	146,1	146,1	146,1	146,1	146,1	146,1	146,4	146,4
Openbaar bestuur	75	142,8	142,8	143,2	144,1	145,0	146,3	146,3	146,4	147,8	147,8	147,9	148,4	148,4
Onderwijs	80	147,3	147,3	147,3	147,3	147,3	148,4	148,4	151,8	151,8	151,8	151,8	151,8	151,8
Gezondheids- en welzijnszorg	85	143,7	143,7	143,7	143,7	143,8	145,7	145,6	146,1	146,1	146,1	146,1	146,3	146,3

¹⁾ Indeling naar economische activiteit volgens de Standaard bedrijfsindeling (SBI 1993).

2.5 Verdiende lonen en loonkosten

Tabel 2.5.1
Loonkosten per arbeidsjaar naar bedrijfstak

	2001*		2002*				2003*	
	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal
<i>1000 euro</i>								
Totaal	9,0	9,4	9,3	11,5	9,4	9,9	9,7	12,0
Landbouw en visserij	6,8	6,9	6,6	8,3	7,2	7,5	6,9	8,5
Delfstoffenwinning	15,3	17,3	17,6	17,9	16,3	18,2	18,6	18,7
Industrie	9,2	9,9	9,5	11,9	9,7	10,4	10,0	12,4
Energie en water	12,0	12,1	12,2	15,0	13,2	12,7	12,6	15,6
Bouwnijverheid	9,1	8,8	9,2	11,5	9,3	9,2	9,7	11,9
Handel, horeca en reparatie	7,5	7,8	7,7	9,6	7,8	8,2	8,0	9,8
Vervoer en communicatie	9,5	10,4	9,9	12,1	9,9	10,9	10,4	12,5
Financiële en zakelijke diensten	9,7	10,3	10,1	12,2	10,2	10,8	10,6	12,6
Overheid	11,1	11,4	11,3	14,5	11,7	11,9	11,7	15,0
Zorg en overige diensten	7,9	8,0	8,1	10,2	8,2	8,4	8,6	10,7
<i>% verandering t.o.v. hetzelfde kwartaal van voorgaand jaar</i>								
Totaal	5,5	5,0	4,5	5,0	4,8	5,0	4,7	4,0
Landbouw en visserij	5,1	3,7	-2,8	5,5	5,6	8,3	5,2	2,7
Delfstoffenwinning	7,4	9,1	4,6	4,6	6,0	5,4	5,7	4,9
Industrie	5,5	5,3	4,9	4,9	5,3	5,3	4,5	3,9
Energie en water	4,8	5,1	5,7	6,0	9,9	4,7	3,5	4,0
Bouwnijverheid	6,6	5,9	6,0	4,8	2,9	4,7	6,4	4,1
Handel, horeca en reparatie	4,8	4,0	4,3	4,7	4,3	5,2	4,3	3,0
Vervoer en communicatie	5,2	5,8	5,8	5,1	4,7	4,9	4,6	4,1
Financiële en zakelijke diensten	7,0	6,1	4,7	6,0	5,6	5,3	4,4	4,0
Overheid	5,4	4,8	3,6	4,3	5,0	4,5	4,0	3,8
Zorg en overige diensten	4,0	3,8	4,5	5,1	4,5	5,4	6,1	5,3

Bron: CBS, Arbeidsrekeningen.

Tabel 2.5.2
Loonkosten naar bedrijfstak

	2001*		2002*				2003*	
	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal
<i>mld euro</i>								
Totaal	52,0	54,4	53,6	66,6	54,6	57,0	55,8	68,7
Landbouw en visserij	0,6	0,6	0,5	0,7	0,7	0,7	0,6	0,8
Delfstoffenwinning	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Industrie	8,5	9,2	8,8	10,9	8,7	9,4	8,9	11,0
Energie en water	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5
Bouwnijverheid	3,8	3,7	3,7	4,7	3,9	3,8	3,8	4,7
Handel, horeca en reparatie	8,1	8,4	8,4	10,4	8,5	8,9	8,6	10,6
Vervoer en communicatie	3,7	4,0	3,8	4,7	3,8	4,2	4,0	4,8
Financiële en zakelijke diensten	11,5	12,2	12,0	14,3	12,0	12,6	12,2	14,5
Overheid	8,3	8,7	8,7	11,1	9,0	9,3	9,2	11,7
Zorg en overige diensten	6,9	6,9	7,1	9,1	7,5	7,6	7,8	9,9
<i>% verandering t.o.v. hetzelfde kwartaal van voorgaand jaar</i>								
Totaal	7,2	6,7	5,6	5,5	5,0	4,9	4,1	3,1
Landbouw en visserij	7,9	8,4	0,2	4,8	3,8	6,4	4,8	2,1
Delfstoffenwinning	2,6	5,7	3,7	6,6	6,6	5,0	3,9	2,0
Industrie	5,1	4,2	3,7	3,0	2,6	2,1	1,4	0,8
Energie en water	2,3	2,6	3,1	3,0	7,7	3,4	2,5	2,4
Bouwnijverheid	8,4	7,6	7,5	5,1	2,2	3,0	3,2	-0,2
Handel, horeca en reparatie	6,2	5,5	5,3	5,1	4,3	5,0	3,4	1,8
Vervoer en communicatie	7,4	6,6	6,3	4,9	3,9	3,6	3,0	2,4
Financiële en zakelijke diensten	7,8	6,8	4,6	4,9	4,3	3,3	1,9	1,1
Overheid	8,5	8,7	6,7	7,1	7,8	7,3	6,7	6,0
Zorg en overige diensten	8,3	8,3	8,0	8,6	8,7	9,9	9,8	9,1

Bron: CBS, Arbeidsrekeningen.

2.6 Consumentenprijzen

Tabel 2.6.1
Consumentenprijsindexcijfers, (2000=100)

	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jaar
Alle huishoudens¹⁾													
2000	98,1	98,7	99,4	99,6	99,9	99,8	99,7	100,1	101,2	101,3	101,4	100,8	100,0
2001	101,8	102,6	103,5	104,1	104,4	104,0	104,0	104,3	105,5	105,4	105,3	105,0	104,2
2002	105,9	106,4	107,3	107,7	107,8	107,4	107,4	107,7	108,8	108,5	108,2	107,9	107,6
2003	108,4	109,0	109,9	110,0	110,0	109,5	109,7	110,0*					
Alle huishoudens, afgeleid													
2000	98,2	98,7	99,5	99,6	99,9	99,8	99,6	100,0	101,2	101,3	101,3	100,8	100,0
2001	100,8	101,6	102,5	103,0	103,4	103,0	102,9	103,3	104,5	104,3	104,2	104,0	103,1
2002	104,7	105,3	106,1	106,6	106,6
2003

¹⁾ Op 9 september zijn eerder gepubliceerde uitkomsten over de periode juni 2002 tot en met juni 2003 herzien.

Tabel 2.6.2
Geharmoniseerde consumentenprijsindex (1996=100)

	2000	2001	2002	2002					2003							
				aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	mrt.	apr.	mei	juni	juli	aug.*
België	106,4	109,0	110,7	111,2	111,3	111,2	111,0	111,1	110,0	112,3	112,6	112,4	112,0	112,4	111,1	113,0
Duitsland	104,2	106,2	107,6	107,8	107,6	107,5	107,1	108,3	108,2	108,8	109,0	108,7	108,4	108,6	108,9	109,0
Finland	107,0	109,8	112,0	111,9	112,4	112,7	112,3	112,3	112,5	113,5	113,9	113,8	113,7	113,6	113,0	113,2
Frankrijk	104,4	106,3	108,3	108,5	108,7	108,9	108,8	109,0	109,3	110,1	110,6	110,4	110,4	110,5	110,5	110,7
Griekenland	115,8	120,1	124,8	123,2	125,8	126,4	126,5	127,4	126,4	126,1	129,3	129,6	130,2	130,0	127,3	127,3
Ierland	111,5	116,0	121,5	122,0	122,4	122,9	123,0	123,9	123,9	125,1	126,0	126,6	126,4	126,5	126,0	126,8
Italië	108,4	110,9	113,8	113,7	114,3	114,9	115,2	115,5	115,2	114,7	116,1	117,0	117,2	117,3	117,2	116,8
Luxemburg	107,3	109,9	112,1	112,6	113,0	113,5	113,7	113,5	113,2	114,5	115,1	114,9	114,7	114,7	113,8	115,2
Nederland ¹⁾	108,2	113,8	118,2	118,2	119,4	119,3	118,7	118,5	119,2	120,1	121,2	121,3	121,2	120,7	120,5	120,8
Oostenrijk	104,5	106,9	108,8	109,0	108,9	109,2	109,2	109,5	109,7	109,9	110,2	110,1	109,9	109,9	109,8	110,0
Portugal	109,4	114,2	118,4	119,2	119,1	119,8	120,5	120,6	120,7	120,7	120,8	121,8	122,7	122,7	122,5	122,6
Spanje	109,7	112,8	116,8	116,9	117,3	118,4	118,6	119,0	118,5	118,7	119,6	120,6	120,5	120,6	119,9	120,5
EURO-12	106,0	108,5	110,9	111,0	111,3	111,6	111,5	112,0	111,9	112,4	113,1	113,2	113,2	113,3	113,1	113,3
Denemarken	108,3	110,7	113,4	113,4	114,1	114,4	114,3	114,3	114,5	115,3	116,2	116,2	115,9	115,9	115,2	115,1
Ver. Koninkrijk	105,6	106,9	108,3	108,4	108,7	108,9	108,9	109,3	108,6	109,0	109,4	109,7	109,7	109,6	109,5	109,9
Zweden	104,8	107,6	109,7	109,4	110,2	110,6	110,3	110,7	111,0	112,1	112,8	112,4	112,3	112,1	111,9	111,8
EU-15	106,2	108,6	110,8	110,9	111,2	111,5	111,4	111,9	111,7	112,2	112,8	113,0	113,0	113,0	112,8	113,1
IJsland ²⁾	110,0	117,3	123,5	123,3	123,9	124,4	124,1	124,1	124,3	124,0	125,4	125,3	125,2	125,3	125,0	124,5
Noorwegen ²⁾	110,0	113,0	113,9	113,3	114,1	114,3	114,7	115,7	117,6	117,9	117,2	116,4	115,8	115,5	115,1	115,6

¹⁾ Op 9 september 2003 zijn eerder gepubliceerde uitkomsten over de periode juni 2002 tot en met juni 2003 herzien.

²⁾ De landen IJsland en Noorwegen berekenen eveneens een geharmoniseerde index volgens de uitgangspunten van de Europese Unie (EU). Deze landen zijn echter geen lid van de EU.

2.7 Consumentenvertrouwen

Tabel 2.7.1
Consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid (oorspronkelijke cijfers)

	2002				2003								
	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.
Consumentenvertrouwen	-31	-33	-32	-30	-34	-36	-38	-38	-35	-36	-39	-32	-34
Mutatie t.o.v. voorgaande maand	-4	-2	1	2	-3	-3	-1	-1	4	-2	-3	6	-2
zelfde maand van het afgelopen jaar	-31	-24	-21	-23	-32	-32	-29	-24	-18	-15	-14	-6	-3
Economisch klimaat	-52	-56	-54	-51	-58	-62	-65	-65	-56	-58	-63	-49	-49
Mutatie t.o.v. voorgaande maand	-4	-4	2	3	-8	-4	-2	0	9	-2	-5	14	-1
zelfde maand van het afgelopen jaar	-52	-15	-9	-15	-40	-43	-41	-32	-25	-19	-19	0	3
Koopbereidheid	-17	-18	-17	-17	-18	-19	-19	-20	-20	-22	-23	-22	-24
Mutatie t.o.v. voorgaande maand	-4	-1	0,7	0,3	-1	-2	0	-1	0	-1	-1	1	-2
zelfde maand van het afgelopen jaar	-17	-29	-28	-29	-28	-25	-21	-19	-13	-12	-12	-9	-7

Bron: CBS, Consumenten conjunctuuronderzoek.

Tabel 2.7.2
Consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid (na verwijdering van seizoeninvloeden)

	2002				2003								
	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.
Consumentenvertrouwen	-32	-33	-30	-26	-36	-37	-38	-37	-35	-36	-40	-34	-35
Economisch klimaat	-54	-57	-50	-47	-64	-64	-65	-61	-58	-57	-64	-49	-51
Koopbereidheid	-18	-17	-16	-12	-18	-19	-20	-21	-21	-23	-24	-24	-24

Bron: CBS, Consumenten conjunctuuronderzoek.

Tabel 2.7.3
Houdingen en verwachtingen van consumenten t.a.v. de economische situatie in Nederland en de eigen financiële situatie.

	2002				2003								
	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli	aug.	sept.
Aantal respondenten	983	989	1 052	1 019	1 031	1 014	950	1 003	999	979	952	934	978
%													
1. Economische situatie laatste 12 maanden													
- verbeterd	2	2	1	2	1	0	1	0	1	1	1	2	2
- verslechterd	74	81	78	75	79	83	86	85	83	85	85	80	80
Saldo	-72	-79	-77	-73	-78	-83	-85	-84	-82	-84	-84	-78	-78
2. Economische situatie komende 12 maanden													
- verbeteren	12	11	10	12	9	8	7	8	13	12	12	16	19
- verslechteren	44	44	41	41	47	50	52	54	43	43	52	35	40
Saldo	-32	-33	-31	-28	-39	-42	-44	-45	-30	-32	-41	-19	-21
3. Financiële situatie laatste 12 maanden													
- verbeterd	14	14	13	16	15	14	14	14	13	13	11	12	11
- verslechterd	31	30	31	32	33	36	33	34	39	41	36	38	37
Saldo	-17	-16	-18	-16	-18	-22	-19	-20	-26	-27	-25	-26	-25
4. Financiële situatie komende 12 maanden													
komende 12 maanden													
- verbeteren	16	14	17	16	15	12	15	13	14	13	11	15	14
- verslechteren	14	15	13	18	21	19	18	17	16	20	21	19	22
Saldo	2	-1	4	-2	-6	-6	-3	-4	-2	-8	-10	-4	-8
5. Gunstige tijd voor aankoop duurzame artikelen													
- gunstige tijd	8	7	9	10	13	9	8	7	10	12	11	8	11
- ongunstige tijd	43	43	46	42	41	38	44	44	43	42	45	43	48
Saldo	-35	-36	-37	-32	-29	-29	-35	-37	-34	-30	-34	-35	-37

Bron: CBS, Consumenten conjunctuuronderzoek.

2.8 Sociale zekerheid

Tabel 2.8.1
Ziekteverzuim exclusief verzuim als gevolg van zwangerschaps- en bevallingsverlof (exclusief overheid)

	SBI- code	2001				2002				2003	
		1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	
		%									
Totaal		5,8	5,3	5,1	5,5	5,9	5,4	5,0	5,5	5,3	
Bedrijfssector											
Landbouw en visserij	01-05	3,7	3,3	3,4	3,0	4,3	3,4	3,5	4,4	2,8	
Industrie en bouwnijverheid	10-45	6,4	6,0	5,6	6,3	6,6	6,0	5,5	6,3	5,9	
Commerciële dienstverlening	50-74	5,0	4,6	4,6	4,8	5,1	4,8	4,5	4,9	4,8	
Niet-commerciële dienstverlening	75-93	7,3	6,8	6,2	6,9	7,4	6,4	5,8	6,3	6,5	
Bedrijfstak											
Delfstoffenwinning	10-14	4,6	4,2	3,4	3,9	3,9	3,5	3,0	4,0	4,2	
Industrie	15-37	6,9	6,4	6,0	6,8	7,1	6,3	5,8	6,6	6,4	
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	7,1	5,8	5,4	5,5	6,7	5,8	5,4	5,9	6,0	
Bouwnijverheid	45	5,2	5,1	4,8	5,2	5,5	5,2	4,8	5,4	4,9	
Handel	50-52	4,5	4,3	4,2	4,3	4,8	4,6	4,3	4,7	4,7	
Horeca	55	3,5	3,7	3,8	3,5	3,3	3,5	3,0	3,5	3,4	
Vervoer en communicatie	60-64	5,7	5,2	5,1	5,8	6,1	5,6	5,1	5,5	5,3	
Financiële instellingen	65-67	5,7	4,8	4,5	4,7	5,5	4,7	4,2	4,8	4,5	
Zakelijke dienstverlening	70-74	5,6	5,0	5,0	5,4	5,5	5,1	4,7	5,2	5,0	
Gezondheids- en welzijnszorg	85	8,2	7,6	6,8	7,5	8,0	6,9	6,3	6,8	7,0	
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	4,7	4,7	4,1	5,1	5,0	4,7	4,2	4,4	4,9	
Bedrijfsklasse											
Voedings- en genotmiddelenindustrie	15-16	6,3	5,7	5,2	6,0	6,2	5,4	4,9	5,6	5,4	
Grafische industrie	22	6,2	5,5	4,7	5,7	5,9	5,3	5,1	5,6	5,7	
Aardolie- en chemische industrie	23-25	6,0	5,8	5,0	5,7	6,0	5,3	5,0	5,4	5,2	
Metaal- en elektrotechnische industrie	27-35	6,1	5,5	5,2	5,9	6,1	5,3	4,7	5,5	5,3	
Rest industrie ¹⁾		9,1	8,9	8,6	9,3	9,8	9,1	8,4	9,7	9,3	
Autohandel en -reparatie	50	4,1	3,8	4,0	3,9	3,8	3,5	3,2	4,0	3,6	
Groothandel	51	4,5	4,3	4,2	4,5	4,6	4,4	4,1	4,4	4,4	
Detailhandel	52	4,6	4,4	4,3	4,2	5,1	5,0	4,7	5,0	5,0	
Openbaar vervoer en wegvervoer	60	5,1	4,7	4,3	4,9	5,5	5,7	4,7	5,4	5,0	
Rest vervoer en communicatie	61-64	6,2	5,6	5,8	6,5	6,7	5,5	5,6	5,6	5,5	
Schoonmaakbedrijven	747	7,2	7,0	6,8	7,5	6,7	6,8	7,0	6,7	6,5	
Rest zakelijke dienstverlening		5,3	4,6	4,7	5,0	5,3	4,8	4,3	5,0	4,8	
Ziekenhuizen	8511	8,1	7,1	6,3	6,9	7,2	5,9	5,4	6,2	6,3	
Verpleeg- en bejaardentehuizen	8531	8,9	8,3	7,4	8,1	8,6	7,5	6,6	7,3	7,6	
Rest gezondheids- en welzijnszorg		7,6	7,1	6,7	7,2	7,9	7,0	6,5	6,6	6,9	
Bedrijfsgrootte											
Bedrijven met 1- 9 werknemers		2,6	2,8	3,2	3,0	2,5	3,5	3,2	3,3	2,7	
Bedrijven met 10-99 werknemers		5,0	4,7	4,4	4,8	4,9	4,4	4,1	4,6	4,4	
Bedrijven met 100 werknemers en meer		7,8	7,1	6,6	7,1	7,5	6,5	6,0	6,5	6,6	
Verzekeringsvorm											
Volledig eigen-ricisodrager		6,9	6,4	5,9	6,5	6,8	6,0	5,5	6,0	6,0	
Gedeeltelijk herverzekerd		5,3	4,8	4,6	4,8	5,0	4,6	4,3	4,7	4,4	
Volledig herverzekerd		4,2	3,9	4,0	4,1	4,3	4,5	4,1	4,6	4,1	

¹⁾ Inclusief sociale werkvoorziening.

Bron: CBS, Kwartaalonderzoek ziekteverzuim.

Tabel 2.8.2
Ziekteverzuim inclusief verzuim als gevolg van zwangerschaps- en bevallingsverlof (exclusief overheid)

	SBI-code	2001				2002				2003	
		1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal	1e kwartaal	
		%									
Totaal		6,4	6,0	5,7	6,1	6,5	6,0	5,6	6,1	6,0	
Bedrijfssector											
Landbouw en visserij	01-05	4,0	3,9	3,7	3,1	4,6	3,6	3,8	4,6	2,9	
Industrie en bouwnijverheid	10-45	6,6	6,2	5,8	6,5	6,8	6,2	5,7	6,5	6,2	
Commerciële dienstverlening	50-74	5,6	5,2	5,1	5,4	5,8	5,4	5,0	5,6	5,4	
Niet-commerciële dienstverlening	75-93	8,5	8,0	7,3	8,0	8,5	7,5	7,0	7,4	7,6	
Bedrijfstak											
Delfstoffenwinning	10-14	4,7	4,3	3,5	4,0	4,1	3,7	3,2	4,2	4,4	
Industrie	15-37	7,2	6,7	6,3	7,1	7,4	6,6	6,1	6,9	6,7	
Energie- en waterleidingbedrijven	40-41	7,3	6,0	5,6	5,6	7,0	6,0	5,5	6,1	6,2	
Bouwnijverheid	45	5,4	5,2	4,9	5,3	5,6	5,3	4,9	5,5	5,0	
Handel	50-52	5,0	4,8	4,7	4,8	5,3	5,1	4,9	5,3	5,2	
Horeca	55	3,9	4,1	4,1	3,9	3,6	3,8	3,3	3,8	3,8	
Vervoer en communicatie	60-64	6,1	5,6	5,4	6,2	6,5	6,0	5,5	5,9	5,7	
Financiële instellingen	65-67	6,5	5,6	5,3	5,5	6,4	5,7	5,2	5,7	5,2	
Zakelijke dienstverlening	70-74	6,3	5,6	5,6	6,0	6,3	5,7	5,4	6,1	5,8	
Gezondheids- en welzijnszorg	85	9,6	9,1	8,2	8,8	9,4	8,3	7,7	8,1	8,2	
Cultuur en overige dienstverlening	90-93	5,2	5,2	4,7	5,4	5,4	5,1	4,7	4,8	5,4	
Bedrijfsklasse											
Voedings- en genotmiddelenindustrie	15-16	6,8	6,1	5,7	6,5	6,5	5,8	5,3	6,0	5,9	
Grafische industrie	22	6,8	6,1	5,3	6,4	6,3	5,7	5,6	6,1	6,2	
Aardolie- en chemische industrie	23-25	6,4	6,2	5,3	6,0	6,3	5,7	5,4	5,7	5,5	
Metaal- en elektrotechnische industrie	27-35	6,3	5,7	5,4	6,1	6,3	5,5	4,9	5,6	5,5	
Rest industrie ¹⁾		9,4	9,2	8,9	9,6	10,2	9,4	8,7	10,0	9,6	
Autohandel en -reparatie	50	4,3	4,0	4,2	4,1	4,1	3,7	3,4	4,1	3,7	
Groothandel	51	4,8	4,7	4,6	4,9	5,0	4,7	4,5	4,8	4,8	
Detailhandel	52	5,3	5,1	4,9	4,9	5,8	5,7	5,4	5,8	5,7	
Openbaar vervoer en wegvervoer	60	5,3	4,9	4,5	5,3	5,6	5,9	4,8	5,6	5,2	
Rest vervoer en communicatie	61-64	6,8	6,2	6,4	7,1	7,3	6,0	6,2	6,1	6,0	
Schoonmaakbedrijven	747	7,8	7,7	7,5	8,1	7,5	7,4	7,5	7,3	7,1	
Rest zakelijke dienstverlening		6,0	5,3	5,3	5,6	6,1	5,5	5,1	6,0	5,6	
Ziekenhuizen	8511	9,7	8,7	7,8	8,5	8,6	7,4	7,0	7,7	7,6	
Verpleeg- en bejaardentehuizen	8531	10,4	10,0	8,9	9,5	10,1	9,1	8,1	8,8	8,9	
Rest gezondheids- en welzijnszorg		8,9	8,5	7,8	8,3	9,1	8,1	7,7	7,7	8,0	
Bedrijfs grootte											
Bedrijven met 1- 9 werknemers		3,0	3,3	3,5	3,3	2,6	3,6	3,4	3,5	2,9	
Bedrijven met 10-99 werknemers		5,4	5,2	4,8	5,2	5,3	4,8	4,5	5,0	4,7	
Bedrijven met 100 werknemers en meer		8,6	7,9	7,4	7,9	8,4	7,3	6,8	7,4	7,4	
Verzekeringsvorm											
Volledig eigen-risicodragers		7,6	7,1	6,6	7,3	7,6	6,7	6,3	6,8	6,7	
Gedeeltelijk herverzekerd		5,8	5,3	5,1	5,2	5,4	5,0	4,7	5,2	4,9	
Volledig herverzekerd		4,7	4,4	4,4	4,5	4,7	4,9	4,5	5,1	4,5	

¹⁾ Inclusief sociale werkvoorziening.

Bron: CBS, Kwartaalonderzoek ziekteverzuim.

Tabel 2.8.3
Uitkeringen krachtens de Werkloosheidswet ¹⁾

	2001	2002			2003			
	dec.	jan.	febr.	maart	dec.	jan.	febr.	maart
	<i>x 1 000</i>							
Totaal ²⁾	166,0	177,1	180,8	179,6	204,0	221,3	232,5	237,6
Geslacht								
Man	94,1	102,3	105,3	103,9	119,9	132,6	140,1	142,1
Vrouw	71,9	74,8	75,5	75,7	84,0	88,7	92,4	95,4
Leeftijd								
15-24 jaar	6,8	8,3	8,9	8,9	10,7	13,1	14,9	15,7
25-34 jaar	30,0	33,8	35,0	35,0	43,2	48,2	51,7	53,4
35-44 jaar	34,1	37,3	38,6	38,4	47,3	52,2	55,1	56,4
45-54 jaar	33,0	35,4	36,0	35,6	41,4	45,1	47,2	48,2
55-64 jaar	62,1	62,1	62,1	61,6	61,3	62,6	63,4	63,7
Provincie								
Groningen	7,7	8,7	9,1	8,7	9,3	10,2	10,8	10,7
Friesland	8,8	9,9	10,5	10,2	10,6	12,5	13,2	13,0
Drenthe	6,6	7,5	7,5	7,2	7,9	9,2	9,6	9,6
Overijssel	10,4	11,3	11,4	11,2	12,9	14,4	15,3	15,7
Flevoland	3,1	3,2	3,3	3,3	4,1	4,3	4,6	4,9
Gelderland	18,0	19,0	19,6	19,6	22,0	24,2	25,5	26,2
Utrecht	8,8	9,2	9,3	9,4	11,8	12,4	13,0	13,4
Noord-Holland	23,3	23,9	24,1	24,3	28,5	29,7	31,3	32,4
Zuid-Holland	32,8	34,4	34,9	34,9	39,4	41,6	43,2	44,4
Zeeland	4,0	4,3	4,3	4,4	4,2	4,6	5,0	5,1
Noord-Brabant	26,9	29,0	29,6	29,3	33,4	36,9	38,7	39,5
Limburg	14,8	15,7	16,3	16,2	18,7	20,0	20,9	21,3

¹⁾ Niet-beëindigde WW-uitkeringen aan het eind van de verslagperiode.

²⁾ Inclusief onbekend.

Bron: CBS, Sociale Zekerheidsstatistieken.

Tabel 2.8.4
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen ultimo de verslagperiode

	2002				2003			
	februari	maart	april	mei	februari	maart	april	mei
	<i>x 1 000</i>							
Totaal¹⁾	983,7	985,1	986,3	988,7	992,5	991,8	990,0	988,7
Geslacht								
Man	552,2	552,1	551,8	552,1	548,5	547,8	546,3	545,2
Vrouw	431,5	432,9	434,5	436,5	444,0	444,0	443,6	443,5
Leeftijd								
15–24 jaar	32,1	32,2	32,4	32,5	33,2	33,2	33,3	33,3
25–34 jaar	105,2	105,3	105,1	105,6	104,4	103,9	103,3	103,0
35–44 jaar	180,3	180,4	180,6	181,2	181,8	181,6	181,1	180,7
45–54 jaar	289,7	289,5	289,2	289,0	285,3	284,7	283,7	282,7
55–64 jaar	375,3	376,5	377,7	379,0	386,4	387,2	387,4	387,8
Regio								
Groningen	36,6	36,7	36,7	36,7	36,9	36,8	36,6	36,5
Friesland	37,1	37,2	37,2	37,2	37,0	36,9	36,8	36,7
Drenthe	32,5	32,5	32,5	32,5	32,3	32,3	32,3	32,2
Overijssel	69,4	69,6	69,7	69,8	70,3	70,3	70,1	69,9
Flevoland	20,3	20,4	20,5	20,6	21,1	21,2	21,2	21,2
Gelderland	114,9	115,1	115,2	115,6	115,9	115,9	115,6	115,4
Utrecht	66,2	66,3	66,4	66,7	67,1	67,8	67,7	67,6
Noord-Holland	170,3	170,3	170,4	170,9	171,2	171,4	171,2	171,2
Zuid-Holland	164,1	164,4	164,6	165,1	165,5	165,1	164,8	164,7
Zeeland	18,8	18,9	18,9	19,0	19,1	19,1	19,1	19,1
Noord-Brabant	141,5	141,7	142,0	142,2	143,0	143,0	142,6	142,5
Limburg	85,8	86,0	86,1	86,4	86,7	86,7	86,5	86,4
Buitenland	21,0	20,7	20,8	20,6	20,5	20,8	20,8	20,7
Mate van arbeidsongeschiktheid								
Gedeeltelijk (15%–<80%)	277,4	278,2	278,9	280,3	284,6	284,7	284,3	284,0
Volledig (80–100%)	705,9	706,4	706,9	707,9	707,4	706,7	705,3	704,2
Arbeidsongeschiktheidsregeling								
WAO	796,1	797,1	798,1	799,5	800,9	799,9	797,9	796,0
WAZ	56,7	56,7	56,7	57,4	56,8	56,8	56,7	57,0
Wajong	131,0	131,3	131,5	131,8	134,8	135,1	135,4	135,7

¹⁾ Inclusief onbekend.

Bron: CBS, Sociale zekerheidsstatistieken.

Tabel 2.8.5
Uitkeringen krachtens de Algemene bijstandswet ¹⁾

	2001				2002			
	september	oktober	november	december	september	oktober	november	december
	<i>x 1 000</i>							
Totaal ²⁾	322,8	322,5	321,9	322,1	317,2	317,6	318,4	320,1
Geslacht								
Man	133,4	133,7	133,9	134,4	132,1	132,8	133,5	134,9
Vrouw	189,3	188,8	188	187,6	185,1	184,9	184,9	185,2
Leeftijd								
15-24 jaar	25,3	25,6	25,7	26	26,5	27	27,5	28,2
25-34 jaar	72,9	72,7	72,5	72,4	69,9	69,9	70,2	70,6
35-44 jaar	88,0	87,7	87,4	87,3	85,2	85	85	85,4
45-54 jaar	73,0	72,7	72,4	72,3	70,6	70,7	70,6	70,7
55-64 jaar	63,6	63,8	63,9	64	64,9	65	65,1	65,3
Duur van de uitkering								
Korter dan 1 jaar	63,3	64,1	64,6	64,7	66,5	67,2	68,4	69,5
1 jaar en langer	259,5	258,4	257,3	257,4	250,8	250,4	250	250,6
Leefvorm								
Alleenstaand	175,4	175,6	175,5	175,9	174,1	174,7	175,4	176,6
Alleenstaande ouder	93,6	93,2	92,8	92,5	91,7	91,3	91,3	91,4
(Echt)paar	53,0	53	52,9	53	50,9	51	51,2	51,5
Anders	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6	0,5	0,5	0,6

¹⁾ Niet-beëindigde Abw-uitkeringen aan het eind van de verslagmaand aan thuiswonenden jonger dan 65 jaar.

²⁾ Inclusief onbekend.

Bron: CBS, Bijstandskennmerkenstatistiek.

2.9 Vakverenigingen

Tabel 2.9
Leden van de vakcentrales

	2002				2003	
	1 januari	1 april	1 juli	1 oktober	1 januari	1 april
	<i>x 1 000</i>					
Totaal ¹⁾	1 781,3	1 785,7	1 787,3	1 777,5	1 750,9	1 755,6
Federatie Nederlandse Vakbeweging	1 230,0	1 231,4	1 233,4	1 226,0	1 225,8	1 231,4
Christelijk Nationaal Vakverbond	351,4	354,4	354,9	355,2	355,5	355,5
Unie mhp	199,9	199,9	199,0	196,3	169,7	168,8

¹⁾ Betreft ledentallen van vakverenigingen aangesloten bij de FNV, het CNV en de Unie mhp.

Bron: CBS, Statistiek van de Vakbeweging, Kwartaalenquête.

3. Technische toelichtingen

3. Technische toelichtingen

Arbeidsrekeningen

Banen en arbeidvolume van werknemers, loonkosten (tabel 2.1.3, 2.1.4, 2.5.1, 2.5.2)

De Arbeidsrekeningen vormen een geïntegreerd stelsel van gegevens over de arbeidsmarkt. Gegevens uit allerlei bronnen worden in een statistisch integratieproces samengebracht om tot zo nauwkeurig mogelijke ramingen van arbeidsmarktgegevens te komen. Belangrijke bronnen voor de Arbeidsrekeningen zijn de jaar- en kwartaalcijfers uit de Enquête Werkgelegenheid en Lonen, de Enquête Beroepsbevolking en de Statistiek Verloonde dagen en Loonsommen van het CBS. Voor het samenstellen van de kwartaalgegevens over werkgelegenheid en lonen is vooral gebruik gemaakt van de uitkomsten uit de Enquête Werkgelegenheid en Lonen. Dit onderzoek meet elk kwartaal het aantal banen en de loonsommen van werknemers, op basis van een steekproef bij bedrijven en instellingen.

De hier gepubliceerde gegevens over banen, arbeidvolume en loonkosten hebben uitsluitend betrekking op werknemers.

Werknemers zijn personen die arbeid verrichten in loondienst. Als werknemer worden alle ingezetenen en niet-ingezetenen personen beschouwd, die in dienstbetrekking werkzaam zijn (inbegrepen directeuren van NV's en BV's; hun salarissen zijn ook in de loonkosten begrepen).

Een *baan* is een arbeidsplaats die bezet wordt door een werknemer. Met het aantal banen wordt bedoeld het gemiddelde aantal banen in een kwartaal (of in een jaar). Omdat één persoon meerdere banen kan hebben is het aantal banen gelijk of groter dan het aantal werknemers.

Het opgetelde aantal arbeidsuren van alle werknemers (in een kwartaal) wordt het *arbeidvolume* genoemd. Het arbeidvolume wordt hier uitgedrukt in arbeidsjaren: dat wordt berekend door alle (voltijd-, deeltijd- en flexibele) banen in een jaar om te rekenen naar voltijdbanen of voltijdequivalenten. Het voltijdequivalent van een baan wordt bepaald door de overeengekomen jaarlijkse arbeidsduur, die bij die baan behoort, te delen door de overeengekomen jaarlijkse arbeidsduur die bij een voltijdbaan (in de bedrijfstak) behoort. Zo leveren twee halve banen samen één arbeidsjaar op.

De *loonkosten* geven de kosten van de werkgever weer die direct samenhangen met het inzetten van werknemers in het productieproces. Het begrip loonkosten bestaat uit de volgende elementen: lonen en salarissen (inclusief de ingehouden loonbelasting en sociale premies), bijzondere beloningen (zoals vakantietoelage), loon in natura, onkostenvergoedingen in verband met de dienstbetrekking (zoals kosten woon-werkverkeer) en sociale premies ten laste van de werkgever (betalingen en afdrachten in het kader van de wettelijke en contractuele sociale zekerheid).

De gegevens worden niet voor seizoenen gecorrigeerd. Om deze reden worden alleen jaar-op-jaarmutaties van dezelfde kwartalen gepubliceerd.

Wat betreft de gegevens over arbeidvolume en de loonkosten sluiten de Arbeidsrekeningen en de Nationale rekeningen op elkaar aan. Het begrip 'loonkosten' in de Arbeidsrekeningen komt overeen met het begrip 'beloning van werknemers' in de Nationale rekeningen – 'beloning' heeft daar betrekking op de vergoeding voor geleverde arbeid.

Relatie tussen de P-serie bedrijfstakindeling van Nationale rekeningen en SBI 1993

Nationale rekeningen, P-serie	Sbi-code
Landbouw en visserij	01–05
Delfstoffenwinning	10–14
Industrie	15–37
Energie- en waterleidingbedrijven	40–41
Bouwnijverheid	45
Handel, horeca en reparatie	50–52, 55
Vervoer en communicatie	60–64
Financiële en zakelijke dienstverlening	65–74
Overheid (exclusief overig onderwijs)	75, 80 (exclusief sbi 804)
Zorg en dienstverlening (inclusief overig onderwijs)	85, 90–95 (inclusief sbi 804)

Cao-lonen

(tabel 2.4.1–2.4.4)

Uit de statistiek Indexcijfers van cao-lonen komen elke maand cijfers beschikbaar over de contractuele loon- en arbeidsduurontwikkeling zoals deze geldt voor werknemers met een voltijdbaan. Deze cijfers hebben betrekking op de loon- en arbeidsduurgegevens zoals die staan vermeld in collectieve arbeidsovereenkomsten (cao's). Elke maand worden uitkomsten gepubliceerd over de ontwikkeling van:

- cao-lonen (bruto lonen)
- contractuele loonkosten
- contractuele jaarlijkse arbeidsduur van voltijdwerknemers.

De uitkomsten worden gepubliceerd in de vorm van indexcijfers, waarbij 2000 op 100 is gesteld (voor de reeks contractuele loonkosten is 1990 nog het basisjaar). Behalve indexcijfers worden ook jaarmutaties gepubliceerd. Dit is de procentuele ontwikkeling van het loon of de arbeidsduur ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. De jaarmutaties worden berekend uit de gepubliceerde indexcijfers.

Met de *indexcijfers van cao-lonen* wordt de ontwikkeling van de bruto lonen weergegeven waarop werknemers bij een normale voltijdarbeidsduur onvoorwaardelijk recht hebben. Er worden dus geen gerealiseerde bedragen waargenomen; alleen afspraken met betrekking tot de schaallonen en bindend voorgeschreven toeslagen komen in de ontwikkeling van het cao-loon tot uitdrukking. Het cao-loon inclusief bijzondere beloningen omvat de volgende elementen:

- het bruto loon voor normale arbeidstijd van voltijdwerknemers
- alle bindend voorgeschreven, regelmatig betaalde toeslagen
- alle bindend voorgeschreven bijzondere (niet maandelijks) beloningen, zoals de vakantietoelage of de eindejaarsuitkering.

Uitgesloten zijn toeslagen die in de cao's voorwaardelijk zijn gesteld, zoals een leeftijdstoelage of een toeslag voor ploegen-dienst, en individuele loonstijgingen. Gepubliceerd worden uitkomsten over de ontwikkeling van zowel het cao-loon inclusief bijzondere beloningen als het cao-loon exclusief bijzondere beloningen, en zowel het cao-loon per maand als het cao-loon per uur. De brutoering van de overhevelingstoelage (vanaf januari 2001) is zodanig in de indexcijfers verwerkt, dat de brutoering niet leidt tot loonmutaties, voorzover niet van de wettelijke brutoeringsregeling (verhoging van het loon met 1,9 procent met een maximum van 791,85 euro per jaar) is afgeweken.

De *contractuele loonkosten* (reeks 1990=100) omvatten naast het bovenvermelde cao-loon inclusief bijzondere beloningen:

- alle wettelijk voorgeschreven sociale lasten (premies voor WAO, WW, wachtgeld en ZFW, uitgezonderd premie ZW) en (t/m 2000) de overhevelingstoeslag
- alle contractueel aangegane, bindend voorgeschreven sociale lasten (premies voor VUT, (pre)pensioen, bovenwettelijke verzekering voor arbeidsongeschiktheid e.d. en sociale en bedrijfstakfondsen).

De *contractuele arbeidsduur* is de in de cao's overeengekomen jaarlijkse arbeidsduur van voltijdwerknemers.

Om een goed beeld van de contractuele loon- en arbeidsduurontwikkeling te krijgen, is het niet nodig de gegevens van alle cao's te verwerken. Bij de reeks 2000=100 worden de gegevens van ruim 250 cao's gevolgd, waaronder alle cao's die voor minstens 2 500 werknemers gelden. Ongeveer 95 procent van alle cao-werknemers in Nederland valt onder de cao's die in de statistiek zijn opgenomen. Overigens gelden cao's niet voor alle werknemers; ongeveer acht van de tien werknemers vallen onder de werkingssfeer van een cao. Bij de statistiek worden alleen de gegevens van voltijdwerknemers gevolgd. Aangenomen wordt dat deze gegevens naar rato gelden voor deeltijdwerknemers. In 2000 hadden zes van de tien werknemers een voltijd baan. De uitkomsten zijn opgehoogd tot het totaal van alle werknemers, werkzaam bij bedrijven en instellingen, met uitzondering van de bedrijfstakken personeel in dienst van huishoudens en internationale gemeenschapsorganen.

Als een indexcijfer gepubliceerd wordt, zijn daarin alle cao's verwerkt waarvan op dat moment de cijfers bekend zijn. Cao's waarvan de looptijd verstreken is, en waarvoor nog geen nieuwe cao is overeengekomen, tellen niet mee vanaf de maand dat de nieuwe cao had moeten ingaan. Uit het percentage afgesloten cao's blijkt op hoeveel procent van de cao's de uitkomsten berusten, rekening houdend met de omvang van de cao's. Cao's kunnen ook met terugwerkende kracht worden afgesloten. Elke erop volgende maand worden daarom de indexcijfers opnieuw samengesteld en gepubliceerd, net zolang tot dat alle cao's zijn afgesloten, en de indexcijfers definitief zijn.

Bij de gepubliceerde uitkomsten worden drie *cao-sectoren* onderscheiden: particuliere bedrijven, gesubsidieerde sector en overheid. De cao-sector overheid omvat alle publiekrechtelijke bedrijven, zoals rijksoverheid, provincies, gemeenten, waterschappen en het openbaar onderwijs. Daarnaast behoren de politie, het regulier bijzonder onderwijs en de academische ziekenhuizen tot de overheid. De gesubsidieerde sector omvat de privaatrechtelijke bedrijven die door subsidie of via wettelijk vastgestelde bijdragen worden gefinancierd, voorzover zij niet tot de overheid behoren. Het gaat hierbij onder meer om het grootste deel van de gezondheids- en welzijnszorg, de uitvoeringsorganen voor de sociale verzekeringen en de sociale werkplaatsen. Alle overige privaatrechtelijke bedrijven worden tot de cao-sector particuliere bedrijven gerekend.

Eens in de tien jaar worden de basisgegevens voor de reeksen met cao-gegevens opnieuw vastgesteld. Bij de basisverlegging wordt de samenstelling van de statistiek vernieuwd, en worden de basisgegevens geactualiseerd, waarbij nu wordt uitgegaan van de situatie in 2000. Hierdoor geven de uitkomsten van de nieuwe reeks een beter beeld van de werkelijkheid, dan de uitkomsten van de oude reeks, die 1990 als uitgangspunt had. Vanaf juli 2003 is overgeschakeld op de reeks 2000=100 (met uitkomsten vanaf januari 2000). Uitkomsten over de ontwikkeling van de contractuele loonkosten voor de reeks 2000=100 zullen pas later gepubliceerd worden. De publicatie over de contractuele loonkosten 1990=100 wordt zolang voortgezet.

Een uitgebreidere beschrijving van de statistiek is opgenomen in de Sociaal-economische maandstatistiek van juli 2003.

Consumentenprijsindex

(tabel 2.6.1–2.6.2)

Maandelijks berekent en publiceert het CBS de consumentenprijsindex (CPI). De CPI geeft de prijsontwikkeling weer van goederen en diensten die huishoudens aanschaffen voor consumptie. De CPI is een belangrijke maatstaf voor de inflatie en wordt veel gebruikt door het bedrijfsleven en de overheid, onder andere bij loononderhandelingen, de indexering van huren en lijfrenten en voor de aanpassing van belastingtabellen.

De inflatie wordt gemeten als de procentuele stijging van de CPI in een bepaalde periode ten opzichte van dezelfde periode van het voorgaande jaar.

De CPI geeft de prijsontwikkeling weer van goederen en diensten die het gemiddelde huishouden in Nederland in een basisjaar heeft aangeschaft voor consumptie. Dit pakket goederen en diensten wordt ook wel het (boodschappen)mandje genoemd. Tot dit mandje behoren onder andere de dagelijkse boodschappen, uitgaven voor duurzame consumptiegoederen zoals wasmachines en auto's, huur, school- en collegegeld en consumptiegebonden belastingen zoals onroerendezaakbelasting en motorrijtuigenbelasting. Niet alle uitgaven tellen mee bij de berekening van de CPI. De inkomstenbelasting, sociale premies en uitgaven voor verzekerde medische zorg zijn daar voorbeelden van.

Wanneer de eigenschappen van een artikel uit het boodschappenmandje wijzigen of het artikel niet meer in de winkel verkrijgbaar is, wordt de prijsontwikkeling van een vergelijkbaar artikel gevolgd. Zo'n vervangend product verschilt vaak in kwaliteit. Om dan toch een juist prijsindexcijfer te bepalen wordt voor dit kwaliteitsverschil gecorrigeerd. Zo wordt alleen de 'zuivere' prijsstijging gemeten.

Basisjaar

De CPI geeft het prijsniveau weer van het mandje ten opzichte van de gemiddelde prijs in een bepaald jaar: het zogenoemde basisjaar. Vanaf 2003 is dat basisjaar 2000.

De uitgaven van huishoudens kunnen in de loop van de tijd veranderen, bijvoorbeeld doordat er nieuwe producten op de markt komen of omdat de samenstelling van de bevolking anders wordt. Ook een verandering in het welvaartsniveau kan een ander aankooppatroon tot gevolg hebben. Wanneer het mandje van de CPI niet meer aansluit bij het bestedingspatroon van de consument, kiest het CBS een recenter basisjaar. Dat heet een basisverlegging. In het verleden werd om de 5 jaar een nieuw basisjaar gekozen. Om sneller wijzigingen in het consumptiepatroon van de consumenten in de CPI tot uitdrukking te brengen, wordt vanaf 2004 overgegaan op een jaarlijkse basisverlegging. Dit houdt een belangrijke kwaliteitsverbetering van de CPI in.

Referentiejaar

In 2003 heeft de aanduiding 2000=100 nog twee betekenissen. Het geeft aan dat het indexcijfer betrekking heeft op het boodschappenmandje van 2000 en dat het prijsniveau van dat jaar uitgangspunt is voor de berekening van het indexcijfer.

Vanaf 2004 is alleen de tweede betekenis nog van toepassing.

Voorbeeld:

Als het CBS bijvoorbeeld in 2002 het consumentenprijsindexcijfer 105 publiceert met als basisjaar 2000, dan betekent dit dat men voor het pakket goederen en diensten in 2002 5 procent duurder uit is dan in 2000.

Met ingang van januari 2003 worden de prijzen vergeleken met het niveau van het jaar 2000. Het referentiejaar van de reeks is dan 2000. Dit wordt weergegeven met de toevoeging 2000=100.

Vanaf 2004 wordt het mandje elk jaar geactualiseerd. Voor de berekening van het indexcijfer blijft echter het jaar 2000 het referentiejaar.

Vanaf 2004 zal het CBS een geschakelde CPI-reeks publiceren met als referentiejaar 2000. Deze geschakelde reeks wordt opgebouwd uit deelreeksen die zijn gebaseerd op verschillende mandjes. Voor het berekenen van het inflatiecijfer heeft dit geen

gevolgen. Het samenstellen van deelindexcijfers van bepaalde artikelgroepen wordt hierdoor echter iets lastiger vanaf 2004. Op aanvraag verleent het CBS hierbij ondersteuning.

Geharmoniseerde Consumentenprijsindex

Het CBS stelt sinds maart 1997, naast de nationale consumentenprijsindex, ten behoeve van de Europese Unie (EU) ook de geharmoniseerde consumentenprijsindex van Nederland samen. De geharmoniseerde index dient voor vergelijkingen binnen de Europese Unie, maar is minder geschikt om de nationale inflatie weer te geven.

De consumentenprijsindex voor de monetaire unie (EURO-12, CPIMU) geeft de gemiddelde prijsontwikkeling weer in de landen die deelnemen aan de Economische en Monetaire Unie, ofwel de Eurozone. Tot december 2000 waren dat 11 lidstaten. Vanaf januari 2001 heeft de CPIMU betrekking op de Eurozone inclusief het nieuw toegetreden Griekenland.

De EURO-15 geeft de gemiddelde prijsontwikkeling weer van de 15 lidstaten van de Europese Unie.

Geharmoniseerde index versus nationale consumentenprijsindex

Het belangrijkste verschil tussen de geharmoniseerde index en de nationale consumentenprijsindex betreft de consumptiepakketten waarop zij betrekking hebben. Wonen in een eigen huis (huurwaarde), consumptiegebonden belastingen (onroerendezaakbelasting, motorrijtuigenbelasting e.d.) en contributies aan sportverenigingen, maatschappelijke organisaties e.d. worden bijvoorbeeld wel meegenomen in de nationale index, maar niet in de geharmoniseerde. Anderzijds is bij de geharmoniseerde index een groter deel van de kosten van de gezondheidszorg inbegrepen dan in de nationale index.

Een ander verschil tussen beide indices is dat in de nationale index de prijsstijgingen van de particuliere consumptie van Nederlanders in het buitenland wordt meegenomen. Daarentegen weegt in de geharmoniseerde index de particuliere consumptie van buitenlanders in Nederland mee.

Wijzigingen in de geharmoniseerde index vanaf januari 2000

Met ingang van januari 2000 is de dekking van de geharmoniseerde index uitgebreid. Daarbij is zowel het inbegrepen pakket goederen en diensten uitgebreid als de bevolking waarop de index betrekking heeft.

De volgende artikelen zijn toegevoegd:

- Afvalstoffenheffing en rioolrecht;
- Een deel van de gezondheidszorg. Inbegrepen waren al een aantal niet onder een verzekering vallende uitgaven. Daaraan zijn toegevoegd medische artikelen en diensten, welke zijn geconsumeerd door particulier verzekerden, ook als deze door de particuliere verzekeraar zijn vergoed. Niet inbegrepen zijn echter ziekenhuisdiensten. Ook is niet inbegrepen de medische consumptie van personen welke onder de Ziekenfondswet verzekerd zijn, en welke door het ziekenfonds wordt betaald.
- Collegegelden en les gelden;
- Eigen bijdragen aan de kinderopvang in crèches en dergelijke;
- Diensten van de ziektekostenverzekeraars;
- Schadeverzekeringen, maar geen levensverzekeringen.

De geharmoniseerde consumentenprijsindex heeft tot december betrekking gehad op de consumptie van Nederlandse ingezetenen binnen Nederland. Uitgesloten was de consumptie van bewoners van institutionele huishoudens. Ook consumptie in het buitenland is in de berekening uitgesloten. De dekking van de geharmoniseerde index is op twee punten uitgebreid:

- De consumptieve uitgaven van niet-ingezetenen, welke binnen Nederland worden gedaan, worden meegenomen. Bijvoorbeeld uitgaven van buitenlandse toeristen in Nederlandse hotels.

- De consumptieve uitgaven van bewoners van instellingen en tehuizen. Het gaat hierbij niet om de kosten van bijvoorbeeld de zorg die een bejaardentehuis aan de bewoners biedt, maar om de persoonlijke uitgaven voor goederen en diensten die niet door het tehuis worden verstrekt.

Wijzigingen in de geharmoniseerde index vanaf januari 2001

Per januari 2001 wordt de dekking van de geharmoniseerde index weer verder uitgebreid. De volgende artikelen zijn toegevoegd:

- Een deel van de gezondheidszorg, namelijk ziekenhuisdiensten. Een aantal niet onder een verzekering vallende uitgaven in verband met ziekte was al vanaf de start van de geharmoniseerde index daarbij inbegrepen. In januari 2000 zijn daar aan toegevoegd medische artikelen en diensten, welke zijn geconsumeerd door particulier verzekerden, ook als deze door de particuliere verzekeraar worden vergoed. Niet inbegrepen waren echter ziekenhuisdiensten. Deze zijn nu toegevoegd. De medische consumptie van mensen die onder de Ziekenfondswet verzekerd zijn en welke door het ziekenfonds wordt betaald, is niet inbegrepen in de geharmoniseerde index.
- Sociale bescherming. Hieronder worden verstaan allerlei soorten zorg voor ouderen, gehandicapten, kinderen en andere groepen. Meer concreet omvat het de eigen bijdragen die deze groepen betalen voor het verkrijgen van deze zorg, zoals ouderbijdragen voor kinderopvang, eigen bijdragen in de thuiszorg, en ook de eigen bijdragen die worden betaald door bewoners van verzorgingshuizen, verpleeghuizen en andere intramurale zorg.

Consumentenvertrouwen

Toelichting tabel 2.7.1–2.7.3

Consumenten Conjunctuur Onderzoek (CCO), september 2003

In opdracht van de Europese Commissie houdt het Centraal Bureau voor de Statistiek sinds 1972 regelmatig conjunctuurenquêtes onder consumenten. Hoofddoel van deze enquêtes is het verschaffen van actuele informatie over consumentenvertrouwen en consumentenverwachtingen met betrekking tot de algemene economische ontwikkeling en de financiële situatie van het eigen huishouden. Vanaf april 1986 vinden deze conjunctuurenquêtes maandelijks plaats.

De steekproef in september 2003 omvatte 1 474 telefoonnummers, waarbij 978 maal respons is verkregen. De totale non-respons bedroeg in september 34 procent.

De indicator van het *consumentenvertrouwen* geeft aan in hoeverre dat consumenten vinden dat het economisch gezien beter of slechter gaat en wordt bepaald op basis van de mening van de consument over het algemene economische klimaat en over de eigen financiële situatie. Maandelijks worden hierover in het CCO vijf vragen gesteld aan ongeveer duizend personen. Daarnaast bevat het CCO onder andere vragen over de verwachtingen voor de werkloosheid, de inflatie en over het spaargedrag en aankoopplannen van huishoudens.

De ondervraagden kunnen vinden dat het beter gaat (de 'optimisten'), dat het slechter gaat (de 'pessimisten') of dat de situatie gelijk blijft. Als er evenveel optimistische als pessimistische consumenten zijn, heeft het consumentenvertrouwen de waarde nul. Een waarde van tien betekent dat de optimisten een meerderheid van tien procent hebben ten opzichte van de pessimisten.

Twee van de vragen gaan over de economische situatie in het algemeen. Het CBS berekent uit de antwoorden hierop de indicator van het economisch klimaat. De overige drie vragen gaan over de financiële situatie van het eigen huishouden. Daaronder is ook de

vraag of de tijd gunstig is voor aankopen van duurzame goederen. De antwoorden op deze drie vragen worden samengevat in de indicator van de koopbereidheid.

Het CBS berekent ook tijdreeksen van het consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid na verwijdering van seizoeninvloeden. De berekening van de seizoeninvloeden wordt eenmaal per jaar geactualiseerd. Dat is in januari 2003 gebeurd op basis van de cijfers tot en met december 2002. Daardoor zijn de seizoengecorrigeerde cijfers vanaf 2000 tot en met 2002 bijgesteld, en zijn geringe afwijkingen met eerder gepubliceerde uitkomsten mogelijk.

Economische activiteit

De verzameling van werkzaamheden, gericht op de productie van goederen en diensten. Het gaat hierbij niet alleen om activiteiten van het bedrijfsleven, maar ook om activiteiten van niet op winst gerichte instellingen en de overheid.

Zie ook *Standaard bedrijfsindeling*.

Geregistreeerde werkloosheid

(tabel 2.3.3–2.3.6)

Het CBS stelt sinds 1988 gegevens samen over de geregistreeerde werkloosheid. De toegepaste methode staat beschreven in het artikel 'Hoe telt het CBS het aantal geregistreeerde werklozen'. Dit artikel is opgenomen in de CBS-publicatie *Enquête beroepsbevolking 1994*. In dezelfde publicatie is ook het artikel 'Tijdreeksen geregistreeerde werkloosheid en beroepsbevolking' opgenomen. Voor de jaren 1970–1994 vindt men hierin tijdreeksen van de werkzame en werkloze beroepsbevolking en van de geregistreeerde werkloosheid.

Geregistreeerde werklozen zijn mensen die bij een arbeidsbureau staan ingeschreven, direct beschikbaar zijn voor een baan van minstens twaalf uur per week en geen werk hebben of werk van minder dan twaalf uur per week. De cijfers over de geregistreeerde werkloosheid zijn gebaseerd op de registratie van de arbeidsbureaus en de *Enquête beroepsbevolking (EBB)* van het CBS. Voor de EBB wordt jaarlijks één op de honderd inwoners van Nederland geïnterviewd. De geregistreeerde werkloosheidscijfers hebben een onnauwkeurigheidsmarge omdat ze gebaseerd zijn op een steekproefonderzoek. Alleen uit grote veranderingen of uit veranderingen die zich gedurende een langere periode aftekenen mogen conclusies worden getrokken over de tendens van de werkloosheid.

Standaard bedrijfsindeling (SBI)

De indeling van bedrijven en instellingen naar hun economische activiteit. De indeling is overeenkomstig de *Standaard bedrijfsindeling 1993*. De SBI 1993 kent bedrijfstakken, die zijn onderverdeeld in bedrijfsklassen.

Zie ook *economische activiteit*.

Uitkeringen krachtens de Werkloosheidswet (WW)

(tabel 2.8.3)

In tabel 2.8.3 wordt informatie gegeven over het aantal uitkeringen krachtens de *Werkloosheidswet*. Het betreft de uitkeringen die aan het eind van de desbetreffende maanden niet waren beëindigd, de zogeheten lopende uitkeringen.

Populatie

Afhankelijk van de arbeidsmarktsituatie van een persoon voor de intrede van de volledige of gedeeltelijke werkloosheid kan aanspraak bestaan op meer dan een uitkering. Er is dan sprake van samenloop van uitkeringen. Het gaat hierbij om enkele duizendtallen. Bij een dergelijke samenloop zijn van elke uitkering de gegevens opgenomen. De tabel geeft dus geen informatie over het aantal mensen dat een of meer uitkeringen ontvangt, maar wel over het aantal werkloosheidsuitkeringen en de bijbehorende kenmerken van de uitkering of uitkeringontvanger.

Achtergrondvariabelen

De *leeftijd* in de tabel is de leeftijd aan het eind van het desbetreffende maand.

De *duur van de uitkering* geeft het aantal maanden of het aantal jaren weer dat is verstreken tussen de datum waarop het recht op een uitkering is aangevangen en de laatste dag van de maand.

Uitkeringen krachtens de Arbeidsongeschiktheidsregelingen

(tabel 2.8.4)

In tabel 2.8.4 wordt informatie gegeven over het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen krachtens de *Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO)*, de *Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ)* en de *Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong)*.

Deze regelingen zijn van kracht sedert de invoering op 1 januari 1998 van de *Wet premiedifferentiatie en marktwerking bij arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (PEMBA)*. Met de invoering van de *Wet PEMBA* is de *Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW)* ingetrokken. Personen die een AAW-uitkering ontvingen, hebben vanaf 1 januari 1998 recht op een uitkering krachtens de *WAZ* of *Wajong*. De *WAO* is van toepassing geworden op het overheidspersoneel. Tot 1998 had het overheidspersoneel recht op een aan de AAW gerelateerde uitkering. Bovendien kon men onder bepaalde voorwaarde aanspraak maken op een bovenwettelijke (aanvullende) uitkering.

Populatie

Afhankelijk van de arbeidsmarktsituatie voor de intrede van de volledige of gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid kan aanspraak bestaan op meer dan een uitkering. Er is dan sprake van samenloop van uitkeringen. Het gaat hierbij om meer dan tienduizend uitkeringen. Bij een dergelijke samenloop zijn van elke uitkering de gegevens opgenomen. De tabellen geven dus geen informatie over het aantal mensen dat een of meer uitkeringen ontvangt, maar wel over het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en de bijbehorende kenmerken van de uitkering of uitkeringontvanger.

Nuluitkeringen

De gepubliceerde aantallen zijn inclusief nuluitkeringen. Nuluitkeringen zijn uitkeringen die niet tot uitbetaling komen door korting op de uitkering, sanctie of schorsing.

Korting op de uitkering leidend tot een nuluitkering wordt veroorzaakt doordat men voldoende inkomsten uit arbeid of een andere sociale zekerheidsuitkering heeft. Een sanctie kan worden opgelegd omdat men niet voldoet aan de voorschriften op grond waarvan voortzetting van de uitkering afhankelijk is. Een dergelijke sanctie wordt opgelegd in het kader van de *Wet Boeten, Maatregelen en Terug- en invordering sociale zekerheid (wet BMT)*. Een uitkering kan worden geschorst op opgeschort als de uitvoering-instelling sociale zekerheid aanwijzingen heeft dat aan het recht op een uitkering kan worden getwijfeld.

Uitkeringen krachtens de Algemene bijstandswet (ABW)

(tabel 2.8.5)

In tabel 2.8.5 wordt informatie gegeven over het aantal huishoudens met een uitkering krachtens de Algemene bijstandswet (ABW). De uitkomsten over de ABW hebben betrekking op thuiswonenden jonger dan 65 jaar met een periodieke algemene bijstandsuitkering. Dit is een uitkering om in de noodzakelijke kosten van het bestaan te kunnen voorzien.

De resultaten van de ABW worden samengesteld op basis van waarneming van gegevens bij alle gemeenten. Deze gegevens worden vanaf 1996 maandelijks aan het CBS verstrekt.

De in deze tabellen gepubliceerde cijfers bevatten een correctie voor administratieve vertraging van drie maanden. Dat is nodig omdat uit onderzoek is gebleken dat een aanzienlijk deel van de instroom in de bijstand pas na enige tijd in de bijstandsadministratie wordt opgenomen. Het gevolg is dat pas na enkele maanden met voldoende volledigheid over een bepaalde verslagmaand gepubliceerd kan worden.

Vacatures

(tabel 2.2.1–2.2.4)

De tabellen 2.2.1–2.2.4 hebben zowel betrekking op vacatures bij particuliere bedrijven, als bij de overheid. De vacatures van de volgende groepen ontbreken:

- personeel in dienst van huishoudens;
- internationale gemeenschapsorganen;
- beroepsmilitairen;
- WSW-werknemers;
- bedrijven en instellingen die volgens het Algemeen bedrijfsregister van het CBS geen werknemers in dienst hebben.

Onder een vacature wordt verstaan een arbeidsplaats waarvoor, binnen of buiten een onderneming of instelling, personeel wordt gezocht dat onmiddellijk of zo spoedig mogelijk geplaatst kan worden. Tot de vacatures worden ook gerekend:

- vacatures waarvoor zich reeds sollicitanten hebben gemeld (ook wanneer al gesprekken worden gevoerd met deze sollicitanten);
- vacatures waarvoor de sollicitatieprocedure zoveel tijd zal kosten dat de feitelijke indiensttreding niet op korte termijn valt te verwachten;
- vacatures waarvoor uitzendkrachten of ander tijdelijk personeel wordt gezocht;
- open plaatsen voor leerlingen en personen in opleiding, mits het daarbij gaat om een arbeidsovereenkomst (dus geen onbetaalde stageplaatsen).

Bij de ontstane en vervulde vacatures worden ook gerekend de vacatures die in het verslagkwartaal zowel ontstaan als inmiddels weer vervuld zijn.

Als bij reorganisaties of afslankingen een open plaats alleen mag worden bezet door medewerkers waarvan de arbeidsplaats verdwijnt, mag de open plaats niet als vacature meegeteld worden.

De detaillering van de uitkomsten naar economische activiteit is gebaseerd op de Standaard bedrijfsindeling 1993 (SBI 1993) van het CBS.

Vakverenigingen

(tabel 2.9)

De gegevens in tabel 2.9 zijn afkomstig van de vakcentrales FNV, CNV en Unie MHP. Deze gegevens worden éénmaal per kwartaal door het CBS gepubliceerd. Gegevens betreffende de ledentallen

van vakverenigingen en overkoepelende organisaties die aangesloten zijn bij één van de drie vakcentrales zijn in StatLine te vinden.

Daarnaast beschikt het CBS over gegevens over alle vakverenigingen, met een detaillering naar kenmerken van het ledenbestand, en over de organisatiegraad in Nederland. Deze gegevens zijn gebaseerd op de tweejaarlijkse structurenquête van de Statistiek van de Vakbeweging en op gegevens uit de Enquête beroepsbevolking. Over de structuurgegevens van het verslagjaar 2001 is een artikel gepubliceerd in de Sociaal-economische maandstatistiek van december 2001. Gedetailleerde informatie over deze structuurgegevens is in StatLine te vinden. De gegevens over vakbondsleden afkomstig uit de Enquête beroepsbevolking zijn voor de jaren 1995–2001 gepubliceerd in de Sociaal-economische maandstatistiek van maart 2003.

Werkzame en werkloze beroepsbevolking

(tabel 2.1.1–2.1.2 en 2.3.1–2.3.2)

Cijfers over de werkzame en werkloze beroepsbevolking zijn in hoofdzaak gebaseerd op de Enquête Beroepsbevolking waarvoor maandelijks 30 duizend mensen worden geïnterviewd. Daarnaast wordt bij de samenstelling gebruik gemaakt van de Arbeidsrekeningen, die vooral op een enquête bij bedrijven en instellingen zijn gebaseerd.

De *werkzame beroepsbevolking* bestaat uit mensen van 15–64 jaar die betaald werk hebben van twaalf uur of meer per week.

De *werkloze beroepsbevolking* bestaat uit mensen van 15–64 jaar die zoeken naar een baan van twaalf uur of meer per week, daarvoor beschikbaar zijn en geen werk hebben of een baan van minder dan twaalf uur per week. Zoeken betekent dat men activiteiten ondernomen heeft om een betaalde baan te vinden. Voor zover deze mensen staan ingeschreven bij een Centrum voor Werk en Inkomen (CWI) behoren ze tevens tot de *geregistreerde werklozen*. Daartoe behoren eveneens ingeschreven mensen die wel beschikbaar zijn maar niet naar werk zoeken.

De werkloze beroepsbevolking komt hoger uit dan de geregistreerde werkloosheid. Dat komt vooral doordat mensen die werk zoeken maar niet ingeschreven staan bij een Centrum voor Werk en Inkomen (voorheen arbeidsbureau) ook meetellen. Een belangrijke categorie wordt gevormd door herintredende vrouwen die zich veelal niet laten inschrijven. In 2002 telde de werkloze beroepsbevolking ruim 130 duizend mensen meer dan de geregistreerde werkloosheid.

Ziekteverzuim

(tabel 2.8.1–2.8.2)

De tabellen 2.8.1 en 2.8.2 hebben betrekking op het ziekteverzuim bij particuliere bedrijven. Het CBS publiceert ook gegevens over het ziekteverzuim bij de overheid in de publicatie 'Ziekteverzuim binnen de overheid'.

Met ingang van het vierde kwartaal van 1995 verricht het CBS ieder kwartaal onderzoek naar het ziekteverzuim bij particuliere bedrijven. Het onderzoek wordt gehouden in de vorm van een enquête bij bijna 17 duizend bedrijven en instellingen. Het kwartaalonderzoek is in de plaats gekomen van de jaaronderzoeken naar ziekteverzuim die het CBS over de jaren 1993 tot en met 1995 heeft gehouden.

Het onderzoek heeft betrekking op alle bedrijven en instellingen in Nederland met uitzondering van:

- overheidsinstellingen;
- personeel in dienst van huishoudens;
- internationale gemeenschapsorganen;
- bedrijven en instellingen die volgens het Algemeen bedrijfsregister van het CBS geen werknemers in dienst hebben.

Op het enquête-formulier worden vier vragen gesteld. Er wordt gevraagd naar de ziekteverzuimpercentages in- en exclusief zwangerschaps- en bevallingsverlof in het kwartaal, naar de volledigheid van de registratie en, vanaf het vierde kwartaal van 1996, de verzekeringsvorm.

Met de vraag naar de volledigheid van de registratie wordt getracht vast te stellen of opgegeven verzuimpercentages berekend zijn op basis van alle verzuimgevallen. Geeft een bedrijf aan dat niet al het verzuim geregistreerd wordt, dan wordt de opgave van dit bedrijf bij het samenstellen van de uitkomsten buiten beschouwing gelaten. Bij de vraag naar de verzekeringsvorm moet worden aangegeven hoe het bedrijf het recht op loondoorbetaling bij ziekte heeft geregeld:

- volledig eigen-risicodragers;
- loondoorbetaling gedeeltelijk herverzekerd (zogenaamde 'stop-lossverzekering');
- loondoorbetaling volledig herverzekerd (eventueel met een eigen risico in wachtdagen / weken / maanden).

Het percentage ziekteverzuim is in de toelichting bij het enquête-formulier als volgt omschreven:

'Het ziekteverzuimpercentage is het aantal door ziekte verzuimde dagen, in procenten van het totaal aantal beschikbare dagen van de werknemers in het kwartaal. Niet meegeteld moet worden het verzuim na een jaar ziekte.'

Bedrijven mogen het percentage ziekteverzuim zowel berekenen op basis van kalenderdagen als op basis van werkdagen.

Waarnemingsfouten zijn zo goed mogelijk gecorrigeerd in het controle-correctie proces. Het risico van waarnemingsfouten is het grootst bij bedrijven met 1 tot 10 werknemers. Het effect van waarnemingsfouten op het verzuimpercentage voor het totaal is overigens betrekkelijk gering omdat relatief weinig mensen werkzaam zijn bij deze kleine bedrijven.

Meer informatie over het Kwartaalonderzoek ziekteverzuim is opgenomen in het artikel 'Kwartaalonderzoek ziekteverzuim; methode en eerste uitkomsten'. Dit artikel is verschenen in de Sociaal-economische maandstatistiek van december 1996.

De detaillering van de uitkomsten naar economische activiteit is gebaseerd op de Standaard bedrijfsindeling 1993 van het CBS.

Nu en eerder verschenen

Trefwoord	Bron	Artikel/ tabellen	Uitgave	Pag.
Actieven <i>Zie: inkomen</i>				
Allochtonen <i>Zie: etniciteit</i>				
Arbeidsdeelname Combinatie fulltime en parttime werken populair	EBB	webmag	2003/6	11
Omslag op de arbeidsmarkt in 2002	EBB	webmag	2003/3	10
Arbeidsdeelname van paren	EBB	artikel	2003/2	12
Arbeidsmarkt het gunstig in Utrecht	EBB	webmag	2003/1	11
Niet-westerse allochtonen verkleinen achterstand op arbeidsmarkt	EBB	webmag	2003/1	13
Arbeidspositie en opleidingsniveau van personen met een uitkering, 1998	SSB	artikel	2002/12	82
Meer mensen aan het werk	OESO	webmag	2002/10	11
Werkgelegenheid en arbeidsmarkt 1987–2001 <i>Zie ook: beroepsbevolking</i>	EWL	artikel	2002/9	13
Arbeidsduur Banen, lonen en arbeidsduur van werknemers, 2000–2001	EWL	artikel	2003/4	23
Ouderschapsverlof	EBB	artikel	2002/11	23
Arbeidsgehandicapten Arbeidsgehandicapten in Nederland, 2001	EBB	artikel	2003/4	22
Arbeidsjaren Arbeidsvolume van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/10	39
Banenverlies in het bedrijfsleven loopt op	AR	persber	2003/6	7
Banengroei bij zorg en overheid, krimp in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/3	7
Werkgelegenheid groeit in de zorg en daalt in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/1	7
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/4	DIV	artikel	2002/12	9
Werkgelegenheid commerciële sector daalt	AR	berichten	2002/10	7
Werkgelegenheid lonen en koopkracht in 2002 en 2003	CPB	artikel	2002/10	24
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/3 <i>Zie ook: werkgelegenheid</i>	DIV	artikel	2002/9	11
Arbeidskosten Cao-lonen per uur/mnd, contract, loonkosten	CAO	tabel	2003/10	46–48
Loonkosten per arbeidsjaar/loonkosten naar bedrijfstak	AR	tabel	2003/10	49
Banenverlies in het bedrijfsleven loopt op	AR	persber	2003/6	7
Werkgelegenheid groeit in de zorg en daalt in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/1	7
Arbeidskosten in 2000	AKO	artikel	2003/1	20
Arbeidsomstandigheden Psychische werkbelasting en gezondheidsklachten	POLS	artikel	2003/10	23
Chemische en biologische belasting op het werk	DIV	artikel	2003/9	19
Trends in arbeidsomstandigheden	DIV	artikel	2003/7	26
Arbeidsomstandigheden in kleine, middelgrote en grote bedrijven	EBB	artikel	2003/1	15
Arbeidsongeschiktheid Uitkeringen WW, AO en Abw	SOZ	tabel	2003/10	54–56
Na de WW stijgt nu ook de bijstand	SOZ	persber	2003/8	7
Arbeidsongeschiktheid verschilt per provincie	SOZ	webmag	2003/4	10
Aantal WW-uitkeringen blijft stijgen	SOZ	persber	2003/1	8
Wie komen in de WAO?	SOZ	artikel	2003/1	38
Aantal WW-uitkeringen stijgt <i>Zie ook: inkomen</i> <i>sociale zekerheid</i>	SOZ	berichten	2002/11	7
Arbeidsproductiviteit Arbeidsproductiviteit gedaald in 2001	NR	webmag	2002/10	9
Arbeidsvolumina <i>Zie: arbeidsjaren</i> Aantal banen in Nederland daalt	AR	persber	2003/9	7
Banen Banenverlies nu anders dan in 1993	AR	webmag	2003/10	9
Tijdelijke en langdurige banen	DIV	artikel	2003/9	12
Banen van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/10	38
Einde banengroei in zicht	AR	webmag	2003/7	9

Trefwoord	Bron	Artikel/ tabellen	Uitgave	Pag.
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/2	DIV	artikel	2003/7	14
Banenverlies in het bedrijfsleven loopt op	AR	persber	2003/6	7
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/1	DIV	artikel	2003/4	11
Relatie tussen banen, werkzame personen en werkzame beroepsbevolking	DIV	artikel	2003/4	15
Banen, lonen en arbeidsduur van werknemers, 2000–2001	EWL	artikel	2003/4	23
Banengroei bij zorg en overheid, krimp in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/3	7
Bijbanen van onderwijsvolgende jeugd	EBB	artikel	2003/2	16
Werkgelegenheid groeit in de zorg en daalt in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/1	7
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/4	DIV	artikel	2002/12	9
Banen van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2002/12	99
Samenloop van banen en uitkeringen	SBB	artikel	2002/12	22
Loon naar opleidings- en beroepsniveau: het Loonstruatuuronderzoek 1998	LSO	artikel	2002/12	72
Banen van studenten in het hoger onderwijs	SSB	artikel	2002/12	59
Vertraagde banengroei in 2001 in alle provincies	EWL	artikel	2002/11	9
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/3 <i>Zie ook: werkgelegenheid</i> <i>werknemers</i>	DIV	artikel	2002/9	11
Bedrijfsongevallen Bedrijfsongevallen	EBB	artikel	2003/8	17
Bedrijfstak en -klasse <i>Zie: economische activiteit</i>				
Beroepsbevolking Toekomstige arbeidskrachten vaker allochtoon	DIV	webmag	2003/7	11
Werkzame beroepsbevolking	EBB	tabel	2003/10	37
Relatie tussen banen, werkzame personen en werkzame beroepsbevolking	DIV	artikel	2003/4	15
Ruim negen jaar bij dezelfde baas	EBB	webmag	2003/2	8
Bestedingen Uitgaven aan elektra fors hoger <i>Zie ook: consumptie</i>	BO	wegmag	2002/10	15
Bevolking Vertekening door non-respons	EBB	artikel	2002/4	20–25
Bijstand Uitkeringen WW, AO en Abw	SOZ	tabel	2003/10	54–56
Na de WW stijgt nu ook de bijstand	SOZ	persber	2003/8	7
Bijstand groeit weer na vijf jaar daling	SOZ	webmag	2003/6	12
Geconstateerde bijstandsfraude completer in beeld	SOZ	artikel	2003/4	43
Achttienduizend keer bijstandsfraude	SOZ	webmag	2003/2	10
Aantal WW-uitkeringen blijft stijgen	SOZ	persber	2003/1	8
Aantal WW-uitkeringen stijgt <i>Zie ook: inkomen</i> <i>sociale zekerheid</i>	SOZ	berichten	2002/11	7
CAO-lonen CAO-lonen per uur/mnd contract, loonkosten	CAO	tabel	2003/10	46–48
Stijging CAO-lonen zwakt af	CAO	webmag	2003/8	11
De statistiek indexcijfers van cao-lonen	CAO	artikel	2003/7	32
methodebeschrijving reeks 2000–100	CAO	artikel	2003/4	36
CAO-lonen 2002, de definitieve gegevens	CAO	artikel	2003/4	36
Conjunctuuronderzoek <i>Zie: consumentenvertrouwen</i>				
Consumentenprijsindex Inflatie in augustus ongewijzigd	CPI	persber	2003/10	7
Consumentenprijsindexcijfers	CPI	tabel	2003/10	50
CBS verlaagt consumentenprijsindex	CPI	persber	2003/7	8
Inflatie in april gedaald	CPI	persber	2003/6	8
Inflatie in maart ongewijzigd	CPI	persber	2003/5	9
Inflatie in februari iets hoger	CPI	persber	2003/4	7
Inflatie in januari gedaald	CPI	persber	2003/3	8
Inflatie	CPI	persber	2003/1	9
Inflatie in november gedaald	CPI	berichten	2002/12	7
Inflatie in september vrijwel onveranderd	CPI	berichten	2002/11	8
Inflatie loopt in augustus iets terug	CPI	berichten	2002/10	8
Prijskaartjes sinds de komst van de euro	CPI	webmag	2002/10	14
Inflatie in juni iets toegenomen	CPI	berichten	2002/9	7

Trefwoord	Bron	Artikel/ tabellen	Uitgave	Pag.
Consumentenvertrouwen				
Consumentenvertrouwen stabiel	CCO	persber	2003/10	8
Consumentenvertrouwen	CCO	tabel	2003/10	51
Licht herstel consumentenvertrouwen	CCO	persber	2003/9	8
Consumentenvertrouwen licht gedaald	CCO	persber	2003/8	8
Consumentenvertrouwen onveranderd laag	CCO	persber	2003/7	8
Consumentenvertrouwen blijft laag	CCO	persber	2003/6	8
Consumentenvertrouwen onveranderd laag	CCO	persber	2003/5	8
Consumentenvertrouwen blijft laag	CCO	persber	2003/4	8
Consumentenvertrouwen onveranderd laag	CCO	persber	2003/3	9
Consument weer somberder na lichte opleving	CCO	persber	2003/2	7
Consument opnieuw iets positiever	CCO	persber	2003/1	9
Consumentenvertrouwen gestegen	CCO	berichten	2002/12	7
Consumentenvertrouwen daalt verder	CCO	berichten	2002/10	8
Koopbereidheid jongeren en lage inkomens sterkst gedaald	CCO	webmag	2002/9	43
Consumptie				
Uitgaven aan elektra fors hoger <i>Zie ook: bestedingen</i>	BO	webmag	2002/10	15
Etniciteit				
Grote doorstroom niet-westerse jongeren naar vervolgonderwijs		webmag	2003/8	15
Toekomstige arbeidskrachten vaker allochtoon	DIV	webmag	2003/7	11
Een op de tien niet-westerse allochtonen werkloos	EBB	webmag	2003/4	9
Niet-westerse allochtonen verkleinen achterstand op arbeidsmarkt	EBB	webmag	2003/1	13
Niet-westerse allochtonen verkleinen achterstand op arbeidsmarkt	EBB	webmag	2003/1	13
Onderwijsachterstand van niet-westerse allochtonen		artikel	2003/1	53
Hoeveel allochtonen ontvangen een uitkering	SSB	artikel	2002/12	35
Hoeveel allochtonen zijn werknemers	SSB	artikel	2002/12	29
Niet-westerse allochtonen profiteerden van gunstige arbeidsmarkt	EBB	webmag	2002/7	10
Geregistreerde werkloosheid				
Geregistreerde werklozen	GW	tabel	2003/10	44
Werkloosheid stijgt verder	EBB	persber	2003/3	7
Werkloosheid in 2002 gestegen	GW	persber	2003/2	7
Werkloosheid stijgt	GW	persber	2003/1	7
Bij CWI ingeschrevenen	EBB	tabel	2003/1	77
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/4	DIV	artikel	2002/12	9
Stijging werkloosheid vlakkt af	GW	berichten	2002/12	7
Werkloosheid stijgt minder snel	GW	berichten	2002/12	7
Werkloosheid vooral onder mannen toegenomen <i>Zie ook: werkloosheid</i>	GW	bericht	2002/10	7
Grensarbeid				
Grensarbeidersverkeer tussen Nederland en België of Duitsland	SGA	artikel	2003/2	19
Industrie				
<i>Zie: economische activiteit</i>				
Inflatie				
<i>Zie: consumentenprijsindex</i>				
Inkomens				
Een op de acht huishoudens ervaart inkomenstekort		webmag	2003/10	12
Inkomens in de wijken van grote steden	RIO	webmag	2003/3	14
Inkomen van AOW'ers, 2000	IPO	artikel	2003/2	21
Bronnen van inkomen in de regio	SSB	artikel	2002/12	42
Drie keer zo vaak laag inkomen in niet-westerse huishoudens <i>Zie ook: koopkracht</i>	RIO	wegmag	2002/10	13
Internationaal				
Werkzoekenden zonder baan	Eurostat	tabel	2003/10	45
Geharmoniseerde consumenten-prijsindex	Eurostat	tabel	2003/6	31
Koopkracht				
Inkomen van AOW'ers, 2000	IPO	artikel	2003/2	21
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2002 en 2003 <i>Zie ook: inkomen vermogen</i>	CPB	artikel	2002/10	24
Lonen				
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/3	DIV	artikel	2003/10	14
Incidentele loonontwikkeling, 2001	DIV	artikel	2003/8	21
Banen, lonen en arbeidsduur van werknemers, 2000-2001	EWL	artikel	2003/4	23

Trefwoord	Bron	Artikel/ tabellen	Uitgave	Pag.
Loon naar opleidings- en beroepsniveau: het Loonstructuuronderzoek 1998	LSO	artikel	2002/12	72
Loonkosten				
<i>Zie: arbeidskosten</i>				
Onderwijs(niveau)				
1,3 miljoen mensen doen opleiding voor volwassenen	EBB	webmag	2003/10	10
Utrecht telt meeste hoogopgeleiden	EEB	webmag	2003/8	9
Grote doorstroom niet-westerse jongeren naar vervolgonderwijs		webmag	2003/8	15
Steeds meer niet-westerse allochtonen in het voltijd hoger onderwijs				
Bijbanen van onderwijsvolgende jeugd	EBB	artikel	2003/4	45
Onderwijsachterstand van niet-westerse allochtonen		artikel	2003/2	16
Loon naar opleidings- en beroepsniveau: het Loonstructuuronderzoek 1998	LSO	artikel	2003/1	53
Banen van studenten in het hoger onderwijs <i>Zie ook: economische activiteit schoolverlaters</i>	SSB	artikel	2002/12	72
			2002/12	59
Organisatiegraad				
<i>Zie: vakverenigingen</i>				
Pendel				
Inkomende en uitgaande pendel, 1998	SSB	artikel	2002/12	53
Prijzen				
<i>Zie: consumentenprijsindex</i>				
Regelingslonen				
Schoolverlaters				
Schoolverlaters snel aan de slag	EBB	artikel	2002/10	16
Sociaal Statistisch Bestand				
Het Sociaal Statistisch Bestand 1998 en 1999	SSB	artikel	2002/12	13
Sociale zekerheid				
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/3	DIV	artikel	2003/10	14
Uitkeringen WW, AO en Abw	SZ	tabel	2003/10	54-56
Na de WW stijgt nu ook de bijstand	SOZ	persber	2003/8	7
Bijstand groeit weer na vijf jaar daling	SOZ	webmag	2003/6	12
WW stijgt naar 204 duizend uitkeringen	SOZ	persber	2003/5	7
Een kwart meer WW-uitkeringen in 2002	SOZ	persber	2003/5	9
Arbeidsongeschiktheid verschilt per provincie	SOZ	webmag	2003/4	10
Geconstateerde bijstandsfraude beter in beeld	SOZ	artikel	2003/4	43
Aantal WW-uitkeringen blijft stijgen	SOZ	persber	2003/1	8
Gemiddelde looptijd werkloosheids-uitkeringen nog geen jaar	SOZ	artikel	2003/1	30
Wie komen in de WAO?	SOZ	artikel	2003/1	38
Samenloop van banen en uitkeringen	SSB	artikel	2002/12	22
Hoeveel allochtonen ontvangen een uitkering	SSB	artikel	2002/12	35
Arbeidspositie en opleidingsniveau van personen met een uitkering, 1998	SSB	artikel	2002/12	82
Aantal WW-uitkeringen stijgt	SZ	berichten	2002/11	7
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2002 en 2003 <i>Zie ook: arbeidsongeschiktheid bijstand werkloosheid</i>	CPB	artikel	2002/10	24
Stakingen				
<i>Zie: werkstakingen</i>				
Uitgaven				
<i>Zie: bestedingen</i>				
Uitkeringen				
<i>Zie: sociale zekerheid</i>				
Vacatures				
Aantal vacatures licht gedaald	VAC	artikel	2003/10	16
Vacatures naar econ. activiteit en bedrijfs grootte	VAC	tabel	2003/10	40-42
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/2	DIV	artikel	2003/7	14
Aantal vacatures blijft dalen	VAC	artikel	2003/7	16
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/1	DIV	artikel	2003/4	11
Lichte toename vacatures in vierde kwartaal	VAC	artikel	2003/4	13
Constante afname aantal vacatures	VAC	artikel	2003/1	18
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/4	DIV	artikel	2002/12	9
Spanning op de arbeidsmarkt nader bekeken	VAC	artikel	2002/11	18
Daling vacatures zet krachtig door	VAC	artikel	2002/10	22

Trefwoord	Bron	Artikel/ tabellen	Uitgave	Pag.
Vakverenigingen				
Meer vrouwen en minder jongeren lid van de vakbond		persber	2003/9	10
Leden van vakcentrales, 1 jan. 2003	VB	tabel	2003/10	57
Organisatiegraad van werknemers, 2001	VB	artikel	2003/3	17
Welvaart				
<i>Zie: inkomen</i>				
<i>koopkracht</i>				
Werkgelegenheid				
Werkloosheid ruim 400 duizend	EBB	persber	2003/10	7
Banenverlies nu anders dan in 1993	AR	webmag	2003/10	9
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/3	DIV	artikel	2003/10	14
Werkzame beroepsbevolking	EBB	tabel	2003/10	37
Banen van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/10	38
Arbeidsvolume van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/10	39
Einde banengroei in zicht	AR	webmag	2003/7	9
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/2	DIV	artikel	2003/7	14
Aantal vacatures blijft dalen	VAC	artikel	2003/7	16
Banenverlies in het bedrijfsleven loopt op	AR	persber	2003/6	7
Combinatie fulltime en parttime werken populair	EBB	webmag	2003/6	11
Banengroei bij zorg en overheid, krimp in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/3	7
Werkloosheid stijgt verder	EBB	persber	2003/3	7
Omslag op de arbeidsmarkt in 2002	EBB	webmag	2003/3	10
Werkzame beroepsbevolking	EBB	tabel	2003/6	19
Banen van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/6	20
Arbeidsvolume van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/6	21
Werkgelegenheid groeit in de zorg en daalt in het bedrijfsleven	AR	persber	2003/1	7
Vertraagde banengroei in 2001 in alle provincies	EWL	artikel	2002/11	9
Spanning op de arbeidsmarkt nader bekeken	VAC	artikel	2002/11	18
Werkgelegenheid commerciële sector daalt	AR	bericht	2002/10	7
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2002 en 2003	CPB	artikel	2002/10	24
<i>Zie ook: arbeidsjaren</i>				
<i>banen</i>				
Werkloosheid				
Werkloosheid ruim 400 duizend	EBB	persber	2003/10	7
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/3	DIV	artikel	2003/10	14
Staan werklozen ingeschreven als niet-werkende zoekenden	DIV	artikel	2003/10	18
Werkloze beroepsbevolking	EBB	tabel	2003/10	43
Werkloosheid blijft hoog	EBB	persber	2003/9	7
Meer dan 400 duizend werklozen	EBB	persber	2003/8	7
Na de WW stijgt nu ook de bijstand	SOZ	persber	2003/8	7
Werkloosheid neemt steeds sneller toe	EBB	persber	2003/7	7
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2003/2	DIV	artikel	2003/7	14
Maandelijkse geïntegreerde statistiek over de werkzame en werkloze beroepsbevolking: gebruikte methode	AR	artikel	2003/7	18
Werkloosheid stijgt opnieuw sterk	EBB	persber	2003/6	7
Werkloosheid stijgt sterk	GW	persber	2003/5	7
Werkloosheid stijgt vooral sterk in Groningen en Utrecht	GW	webmag	2003/5	11
Stijgende werkloosheid	EBB	persber	2003/4	7
Een op de tien niet-westerse allochtonen werkloos	EBB	webmag	2003/4	9

Trefwoord	Bron	Artikel/ tabellen	Uitgave	Pag.
Werkloosheid stijgt verder	EBB	persber	2003/3	7
Omslag op de arbeidsmarkt in 2002	EBB	webmag	2003/3	10
Werkloosheid in 2002 gestegen	GW	persber	2003/2	7
Werkloosheid stijgt	GW	persber	2003/1	7
Aantal WW-uitkeringen blijft stijgen	SOZ	persber	2003/1	8
Arbeidsmarkt het gunstigst in Utrecht	EBB	webmag	2003/1	11
Gemiddelde looptijd werkloosheids-uitkeringen nog geen jaar	SOZ	artikel	2003/1	30
Bij CWI ingeschrevenen, 16-64 jaar	EBB	tabel	2003/1	77
Kwartaaloverzicht arbeidsmarkt 2002/4	DIV	artikel	2002/12	9
Stijging werkloosheid vlak af	GW	berichten	2002/12	7
Werkloosheid stijgt minder snel	GW	berichten	2002/11	7
Aantal WW-uitkeringen stijgt	SZ	berichten	2002/11	7
Werkloosheid vooral onder mannen toegenomen	GW	berichten	2002/10	7
Werkgelegenheid, lonen en koopkracht in 2002 en 2003	CPB	artikel	2002/10	24
<i>Zie ook: geregistreerde werkloosheid</i>				
<i>inkomen</i>				
<i>sociale zekerheid</i>				
Werkloze beroepsbevolking				
<i>Zie: beroepsbevolking</i>				
<i>werkloosheid</i>				
Werknemers				
Banen van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/10	38
Arbeidsvolume van werknemers naar geslacht en bedrijfstak	AR	tabel	2003/10	39
Einde banengroei in zicht	AR	webmag	2003/7	9
Inkomende en uitgaande pendel, 1998	SSB	artikel	2002/12	53
Hoeveel allochtonen ontvangen een uitkering	SSB	artikel	2002/12	35
Samenloop van banen en uitkeringen	SSB	artikel	2002/12	22
Stromen op de arbeidsmarkt, april-oktober 1999	SSB	artikel	2002/12	66
Vertraagde banengroei in 2001 in alle provincies	EWL	artikel	2002/11	9
Ouderschapsverlof	EBB	artikel	2002/11	23
<i>Zie ook: banen</i>				
Werkstakingen				
In 2002 veel stakingsdagen in de bouw	STA	webmag	2003/6	10
Werkzame beroepsbevolking				
Maandelijkse geïntegreerde statistiek over de werkzame en werkloze beroepsbevolking: gebruikte methode	AR	artikel	2003/7	18
Werkzame beroepsbevolking	EBB	tabel	2003/7	63
Ruim negen jaar bij dezelfde baas	EBB	webmag	2003/2	8
Arbeidsdeelname van paren	EBB	artikel	2003/2	12
<i>Zie ook: beroepsbevolking</i>				
Werkzame personen				
<i>Zie: beroepsbevolking</i>				
<i>werkgelegenheid</i>				
Woon-werkverkeer				
Carpoolen in het woon-werkverkeer	OVG	artikel	2003/10	28
Zelfstandigen				
<i>Zie: inkomen</i>				
Ziekteverzuim				
Ziekteverzuim excl./incl. zwangerschapsverlof	ZVZ	tabel	2003/10	52-53
Ziekteverzuim in eerste kwartaal gedaald	ZVZ	webmag	2003/8	13
Ziekteverzuim ambtenaren vrijwel gelijk	SZ	webmag	2003/3	12

Andere CBS-publicaties

Statistisch Jaarboek

Dit boek bevat cijfers over alle aspecten van de Nederlandse samenleving: bevolking, inkomen, economie, prijzen, financiële markten, milieu en vele andere onderwerpen. Het verschijnt jaarlijks in januari.

Jaarlijks, 569 blz., € 25,-, incl. StatLine cd-rom.
ISSN 0924-2686. Kengetal A-26.

Statistisch bulletin

Het Statistisch bulletin verschijnt wekelijks met de meest recente uitkomsten van alle statistische onderzoeken van het CBS. Het abonnement omvat tevens het maandelijks Conjunctuurbericht. Hierin wordt de actuele stand van zaken in de Nederlandse economie met behulp van korte en krachtige analyses en grafische presentaties getoond.

Wekelijks, ca. 10 blz., € 72,25 per jaar.
ISSN 0166-9680.

Jaarboek onderwijs in cijfers 2002

Deze publicatie geeft een overzicht van de stand van zaken in het onderwijs, w.o. aantal studenten en leerlingen, slagingspercentages voortgezet onderwijs en de kwaliteit van het werk in het onderwijs. Tevens zijn bijdragen opgenomen van het ministerie van OC&W, het researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt en het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting. Het Jaarboek onderwijs is in samenwerking met Kluwer uitgegeven. Het boek is te bestellen bij de Kluwer klantenservice (tel. 0172 466 833).

Jaarlijks, 270 blz., € 30,19.
ISBN 9014095848.

Allochtonen in Nederland, 2002

De publicatie Allochtonen richt zich op de leefsituatie van de (niet westerse) allochtonen in Nederland en vergelijkt deze met de autochtone bevolking. Onderwerpen die aan bod komen zijn onder meer bevolkingsopbouw, ruimtelijke spreiding, arbeid, inkomen en onderwijs. Bijzondere aandacht wordt geschonken aan de doelgroepen van het integratiebeleid etnische minderheden van de Nederlandse overheid.

Jaarlijks, 148 blz., € 14,50. Kengetal: B-52.
ISSN: 1383-7311.

De Nederlandse Economie

Met deze publicatie beoogt het CBS op prettig leesbare wijze een breed en samenhangend overzicht te geven van de economie in Nederland. Behalve financieel-economische ontwikkelingen komen ook de arbeidsmarkt, bevolking, welzijn, milieu en regionale onderwerpen aan de orde.

Door Nederland te spiegelen aan het buitenland, wordt bovendien de internationale positie van ons land belicht.

Jaarlijks ca. 350 blz., € 14,25.
ISBN 903573215 4. Kengetal P-19.

Nationale Rekeningen

Deze publicatie geeft een compleet overzicht van de stand en de ontwikkeling van onze economie. Bevat gedetailleerde gegevens over de bedrijfstakken, over groepen producten en over ondernemingen, huishoudens en de overheid.

Jaarlijks ca. 300 blz., € 42,55.
ISBN 903572708 8. Kengetal P-2.

De Nederlandse conjunctuur

Met de in 2000 opgestarte publicatie De Nederlandse conjunctuur wordt de basis van de vele CBS-conjunctuurgegevens een gedetailleerd, samenhangend overzicht gegeven van de recente ontwikkelingen in de Nederlandse economie. De samenhang wordt onder andere bereikt door het gebruik van de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen, die een systematische beschrijving van de economie geven.

Kwartaal, € 34,85 per jaar.
ISSN 1566-3191. Kengetal P-104.

Maandstatistieken

Het CBS publiceert nog een aantal andere maandelijks periodieken. Enkele zijn:

Maandstatistiek van de Prijzen
Maandelijks, ca. 115 blz., € 112,25 per jaar.
ISSN 0166-9486. Kengetal U-2.

Financiële Maandstatistiek
Maandelijks, ca. 50 blz., € 94,80 per jaar.
ISSN 1381-6780. Kengetal O-1.

Teletekst

Conjunctuurinformatie en de meest recente CBS-persberichten staan op pagina 506 en 507 van NOS-Teletekst.

Internet

De CBS-website is te bereiken via <http://www.cbs.nl>. De site bevat statistische kerncijfers over de Nederlandse samenleving. Actuele statistische uitkomsten staan in persberichten die kunnen worden gedownload.

StatLine

StatLine is de gratis elektronische centrale databank van het CBS. In StatLine vindt u statistische informatie in de vorm van tabellen, teksten en grafieken. Alle resultaten kunt u bekijken, printen of exporteren. StatLine bevat tevens tijdreeksen over vele maatschappelijke en economische onderwerpen, over de regio en de conjunctuur. U kunt StatLine vinden op onze website: <http://www.cbs.nl/> of direct via: <http://statline.cbs.nl>.

StatLine op cd-rom

StatLine is tegen geringe kosten ook op cd-rom te bestellen. U kunt dan StatLine dan op een intranetomgeving plaatsen of gebruiken op een computer zonder internetverbinding.

10 keer per jaar, € 87,65 per jaar, € 10,75 per exemplaar.
Kengetal: A-159cd.

Tenzij anders vermeld kunnen de publicaties van het CBS besteld worden bij de bestelservice van het CBS te Heerlen, fax (045) 570 62 68 of e-mail verkoop@cbs.nl of via de boekhandel.

Alle publicaties zijn ter inzage of kunnen in bruikleen worden verkregen bij de bibliotheek van ons Bureau in beide vestigingen. Tevens is in beide vestigingen een boekwinkel waar alle publicaties tegen contante betaling kunnen worden gekocht.